

EL MIRALL

Febrer 1991

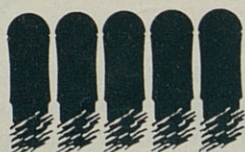
núm. 42

275 ptes.

Jaume Vidal i Alcoyer

El puig de Sant Salvador i el castell de Santueri

Coloma Bonnín / Abel Hernández

PALAU SOLLERÍ

Centre d'exposicions i documentació
de l'Art Contemporani

Ajuntament de Palma

EXPOSICIÓ

E R T É

MARÇ 1991

EL MIRALL

Revista mensual - 275 ptes.
Febrer - 1991 - núm. 42
ANY V

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR
 C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
 Telèfons: (971) 72 32 99 - 71 48 57
 Telefax: (971) 71 93 85

Publica:

Associació EL MIRALL
 C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
Producció, Administració i Publicitat;
Informació i Correspondència:
 C/ Impremta, 1, Pral. 2ª Tel. 72 59 37
 07001 Palma (Mallorca)
 Apartat de Correus 179
 07080 Palma (Mallorca)
Delegació a Barcelona:
 C/ Montcada, 20 (Palau Dalmases)
 08003 Barcelona
Delegació a València:
 C/ Moratín, 15
 46001 València

Director:

Climent Picornell
Secretari de Redacció:
 Josep Mª Magrinyà i Brull
Consell de Redacció:
 Macià Blázquez i Salom
 Francesca Bosch i Capó
 Rosa Mª Calafat i Vila
 Antoni Ginard i Bujosa
 Antoni Nadal i Soler
 Antelm Pujol i Fulgencio
 Andreu Ramis i Puigrós
 Pere Rosselló i Bover
 Gaspar Valero i Martí

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels autors.

Coberta: Obra de Llorenç Burgos, feta expressament per a EL MIRALL per il·lustrar el número en què va aparèixer l'entrevista que li va fer el nostre col·laborador Miquel V. Sebastian (EL MIRALL-18).

Fotos:

EL DIA i Documenta Balear s.a.
Maquetació i Fotocomposició:
 EL MIRALL i Documenta Balear s.a.
Impressió:
 Interior: OMNI S.A. Gremi Ferrers, 42.
 Polígon de Son Castelló - Palma.
 Coberta: Xisco Arts Gràfiques, Baix Riera,
 1-A - Palma. Tel. 24 03 86

Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

4
 Francesc de Borja Moll, ha mort
 BARTOMEU Fiol i MÓRA

5
 La geografia i la guerra
 ANTONI GINARD

9
 Esperit de col·laboració per a després de la guerra
 J. M. B.

10
 Les primeres celebracions del Dia de la Dona a Mallorca
 ANTONI NADAL

ENTREVISTA

13
 Albert Hernández: la nova narrativa valenciana
 MIQUEL LÓPEZ CRESPI

MÚSICA

15
 Recordar sempre
 SANTI ADROVER

16
 Els senyors del foc
 A. PICAZO / B. TOUS

GUAL PERMANENT

19
 Els purs
 PERE FONT

ENTREVISTA

20
 La intuïció i el llinatge:
 Don Joaquim Gual de Torrella
 ANTONI QUINTANA

Francesc Cambó va proposar-se reunir una col·lecció de pintura que cobrís el període posterior al gòtic (ja molt ben representat al Museu d'Art de Catalunya), amb la voluntat de fer-ne donació a la ciutat de Barcelona. Algunes obres les va adquirir amb la intenció que servissin de transacció per obtenir altres peces més representatives de cada època i de cada pintor. Això explica la presència de tanta producció italiana. A causa de la nostra guerra civil les obres s'anaren depositant a l'estranger, de manera que Cambó no aconseguí mai aplegar-les a un mateix lloc. El trasllat a Espanya va ser complex i al 1990 es va poder exhibir, finalment, tota la col·lecció a Madrid, abans de l'entrega definitiva a Barcelona efectuada suara.

HISTÒRIA D'ART

22
 Cambó, el col·leccionista
 JAUME LLABRÉS MULET

BÚSTIA

25
 El projecte dels camps de golf de Son Ganxo i Rotana
 Universitat de les Illes Balears
 Servei de Biblioteca i Documentació
 Edifici Guillem Cifre
 Sense notícies, males notícies Colònia

HIPOTECA DE CABORIES

27
 De canyelles i altres condiments electorals
 RAFAEL CRESPI

DOSSIER: JAUME VIDAL ALCOVER

28
 En Jaume Vidal, mestre
 JOSEP ANTONI GRIMALT

29
 L'obra dramàtica de Jaume Vidal i Alcover
 ANTONI NADAL

30
 Jaume Vidal Alcover: Les dificultats d'un novel·lista català
 PERE ROSELLÓ i BOVER

32
 Jaume Vidal i Alcover en els comentaris de premsa

EDUCACIÓ

37
 Aspectes educatius de la biblioteca
 LLORENÇ HOMAR i BESTARD

ARTISTES DE LA PART FORANA

39
 Coloma Bonnín, la màgia d'una nit d'estiu
 MIQUEL V. SEBASTIAN

LLIBRES

41

REVISTES

48

ENTREVISTA

49
 Aina Cortès, responsable tècnica de l'SMOE de l'Ajuntament d'Artà
 ANTONI PICAZO i MUNTANER

TIRANT LO BLANC

51
 Symposin Tirant lo Blanc: la polèmica està servida?
 MAGDALENA SERRA CAPÓ

HISTÒRIES DELS CÀTARS

55
 Els càtars del III Reich (2)
 FELIP MUNAR i MUNAR

ANTROPOLOGIA

57
 Antropologia. Enfilall de notícies
 ANDREU RAMIS

VIATGE A SUÈCIA

59
 i IV. Impressions finals
 JOAN BARCELÓ i COLL

EXCURSIONISME

62
 El puig de Sant Salvador i el castell de Santueri
 GASPAR VALERO i MARTÍ

Francesc de Borja Moll, ha mort

BARTOMEU Fiol i MÓRA

A l'hora de la seva eixida, la humaníssima personalitat de Francesc de B. Moll —afable, irònica, tenaç i tan feiner tothora— i la magnitud de les tasques que, en temps prou difícils, va esser capaç d'enllestir (com si fos la cosa més natural d'aquest món), tot sempre al servei del redreçament de la nostra llengua i la nostra cultura, han concitat un rar consens entre nosaltres, els seus conciudadans, tan sovint dividits en la valoració de coses essencials del nostre comú patrimoni i no diguem ja en l'estimació d'aquelles persones que, per un motiu o l'altre, es destaquen part damunt la nostra societat de menfotistes, roquers —vull dir afectonats a mantenir-nos darrera la roca— i llestos passats de rosca, on tan difícil sembla el reconeixement de les contribucions d'altri.

Aquest consens, aquesta rara unitat en el respecte i en el reconeixement de la seva feuada i de la rica personalitat que l'ha fet possible és, a hores d'ara, el fet més colpidor i a la vegada —gosaré dir-ho— més enriquidor, més esperançador.

Per difícil que sigui la nostra situació sociolingüística actual —i no hi ha dubte que quan tots els de la ceba cabíem dins un tramvia la realitat de l'ús diari parlat de la nostra llengua era més sana i més completa que l'ús present als carrers de Ciutat—, aquesta reacció general davant la mort del gran home (de l'homenot hauria dit Josep Pla) ens ha de fer creure que, tanmateix, hi ha motius per a l'esperança.

Tenim, segur, moltes altres raons per mantenir-la, l'esperança i la voluntat de continuar tallant rama de valent en defensa de la nostra llengua i de la nostra personalitat col·lectiva, però sembla que ara és també el moment de destacar-ne una altra ben concreta que ens afecta especialment

als qui ens sentim en deute amb l'obra de Don Francesc de Borja. Si qualche cosa ens ha predicat infatigablement en Moll, al llarg de tants anys, ha estat precisament l'esperança.

El verb predicar, l'acció de predicar, no tenen perquè interpretar-se pejorativament. Hi ha moltes maneres de predicar. És obvi que Francesc de B. Moll no ha estat mai un pesat. És obvi també que Francesc de B. Moll ens ha predicat sempre amb un somriure als llavis i amb uns llumets irònics als seus ullons perspicaces darrera les ulleres.

De fet, els seus sermons han estat tostemps eficaçment equilibrats i divertits alhora. I, a més, encara duren. L'obra ingent que ens deixa a les presatgeries —el diccionari que ell va saber endreçar i conformar definitivament quan el vent bufava tant en contra, les gramàtiques, els articles científics i de divulgació però també la prosa clara i tan saborosa dels dos volums de les seves memòries i dels seus llibres sobre Mossèn Alcover, etc.— continua ben a l'abast entre nosaltres. □

Nota de la redacció: Maquetades les pàgines d'aquest número de la revista, la mort de Francesc de Borja Moll només ens permet fer el comentari que hem demanat al president de l'OCB, Bartomeu Fiol. La personalitat tan definida i tan estimada de l'il·lustre filòleg ha merescut que la premsa de tot el domini lingüístic li atorgàs l'ampli tractament informatiu que es mereixia. Sense la immediatesa a què està sotmès l'article periodístic, EL MIRALL destinarà pròximament l'espai necessari per fer conèixer una mica més —si encara és possible— la figura que de manera tan tenaç va entregar-se a la recuperació d'aquesta identitat nostra que havia iniciat el camí del no-retorn, en primer terme l'idioma, i va ser —com repetidament ha dit Josep M. Llompart— la persona que va marcar el rumb en què s'havia d'orientar i pronunciar la recuperació de la nostra cultura.

La geografia i la guerra*

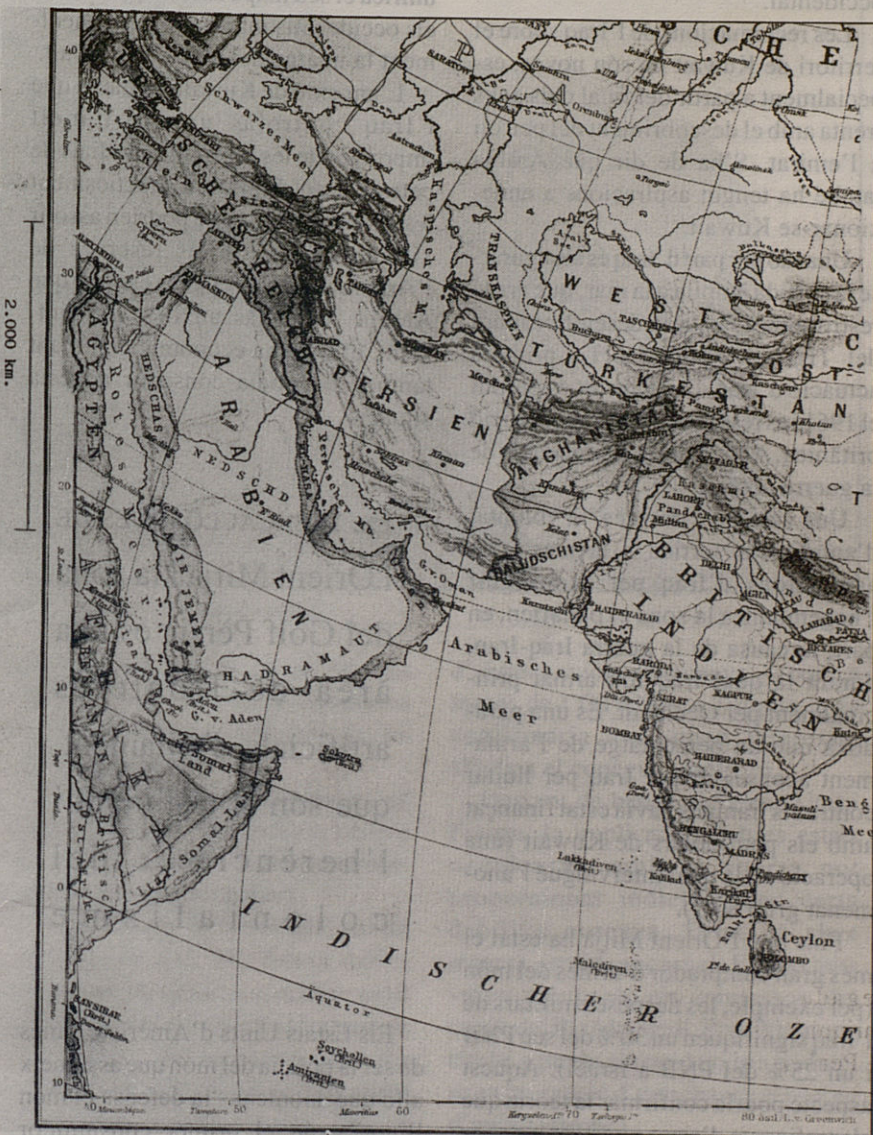
ANTONI GINARD

El geògraf francès Yves Lacoste afirma que "la Geografia és una arma per a la guerra". Les qüestions de l'Orient Mitjà i de la guerra del Golf permeten fer algunes reflexions i diverses especulacions, que, més enllà de les opinions estrictament personals, s'emmarcarien en el que podríem definir com una lectura de la lògica del sistema.

Des del punt de vista de la geografia, una guerra sempre té una dimensió espacial. Les guerres han contribuït a definir la geografia, la distribució territorial i la configuració de la superfície de la terra; almenys a nivell polític, administratiu i econòmic. Per una altra part, aquesta vegada la guerra haurà servit per divulgar el coneixement del món. El conflicte del Golf ens ha fet conèixer en detall el mapa de la zona.

En primer lloc, a nivell geopolític i geoestràtegic, l'Orient Mitjà es localitza en una situació estratègica de primer ordre. És la cruïlla entre dos mars i tres continents. És també un mosaic religiós, ètnic i lingüístic. Sense repassar la història antiga, medieval o moderna, les potències occidentals, especialment des de la primera guerra mundial, han intervingut enfrontant uns grups amb uns altres per desestabilitzar la zona, constituint una estratègia d'equilibri de poder i de contrapesos a la regió amb una certa estabilitat entre els estats de l'àrea, la qual cosa és òbviament una manera de controlar-la.

El trencaclosques de l'Orient Mitjà i la zona del Golf Pèrsic és una àrea de fronteres artificials, d'aïllament, que són el testimoni i l'herència del colonialisme, de la divisió territorial d'una descolonització feta amb criteris occidentals i per assegurar el manteniment de la influència de les antigues potències colonials, representants d'un

Àrea de l'Orient Mitjà i del Golf Pèrsic a principis de segle (Diercke Schul-Atlas für Höhere Lehranstalten, Braunschweig, George Westermann, 1907).

sistema socioeconòmic i polític expansionista i, per tant, amb voluntat de domini.

En termes generals, els estats actuals sorgeixen de la desfeta de l'imperi otomà (potser seria interessant recordar que la desfeta d'aquest imperi és, també, causa important de la balcanització d'Europa). Les zones litorals de l'est de la Península Àràbiga eren antics protectorats britànics. El Regne Unit durant la primera guerra mundial va atreure els àrabs a favor de la causa britànica contra els turcs.

Posteriorment, s'anaren formant els estats actuals, parcialment artificials, a les taules de dibuix de les metròpolis, que elaboraren el mapa segons els seus interessos i acabaren d'arreglar el pastís amb la creació de l'estat d'Israel a Palestina el 1948. Això ha donat lloc a un procés de quaranta anys d'enfrontaments i guerres cícliques, que encara no han acabat.

Convé recordar que una guerra amb implicacions territorials, la del Yom Kipur del 1973 entre Israel i els àrabs, provocà la crisi econòmica a Occident

i el protagonisme de la zona del Golf Pèrsic, una àrea única en recursos naturals d'on surt el 40% del petroli, font energètica bàsica per al món occidental.

Les reclamacions de l'Iraq sobre el territori de Kuwait no són noves, especialment a partir del final dels anys trenta amb el descobriment del petroli a l'emirat. S'ha de dir que Aràbia també ha tengut aspiracions a anexionar-se Kuwait.

Una raó per part d'Iraq és assegurar-se la sortida àmplia a la mar, que ara té restringida a l'estreta desembocadura del Tigris i l'Eufrates. La primera actuació d'Iraq dins Kuwait es produí el 1961 i es resolgué amb la intervenció britànica. Aquest seria el precedent de la guerra actual.

Uns vint anys després, la voluntat d'ampliar la sortida a la mar i les aspiracions d'Iraq per aconseguir l'hegemonia a la zona explicarien, en part, la causa de la guerra Iraq-Iran, durant la qual Iraq fou armat principalment per Occident. És una paradoxa que un percentatge de l'armament aconseguit per Iraq per lluitar contra els iranians havia estat finançat amb els petrodòlars de Kuwait (una operació en la qual intervingué l'anomenat grup KIO).

Fins ara, l'Orient Mitjà ha estat el més gran comprador d'armes del món (per exemple, les despeses militars de l'Iraq signifiquen un 30% del seu PNB i un 25% del PNB a Israel). Aquest aspecte podria confirmar la teoria que els traficants d'armes van sempre per davant dels conflictes.

Les pressions i els enfrontaments anteriors a dia 2 d'agost tenien una clara finalitat econòmica. Iraq volia aconseguir una pujada del petroli que li garantís l'augment de l'entrada de divises per tal de reduir el fort deute extern generat pels vuit anys de guerra amb Iran (un deute que s'avalua en uns 85.000 milions de dòlars). Cal recordar que durant la primavera de 1990 hi va haver una ruptura de les quotes de producció del petroli, amb la decidida intervenció de Kuwait i d'Aràbia.

Amb una estructura de poder militar, militarista i militaritzada Iraq

decideix ocupar Kuwait dia 2 d'agost. La invasió i annexió de Kuwait implica, en primer terme, un canvi en els mapes de la zona, i mentre Iraq unifica el seu mapa amb el de Kuwait, els occidentals mantenen permanentment la imatge del mapa de Kuwait.

L'annexió de Kuwait permetia que l'Iraq controlàs una part molt important de les reserves mundials de petroli. Iraq duplicava pràcticament les seves reserves, que podrien assolir xifres superiors a les reserves de l'Aràbia Saudí: no és gens estrany que Aràbia "demanàs auxili". Evidentment, el sistema econòmic dominant tampoc no podia consentir aquesta situació.

EL TRENCA-CLOSQUES DE l'Orient Mitjà i la zona del Golf Pèrsic és una àrea de fronteres artificials, d'aïllament, que són el testimoni i l'herència del colonialisme

Els Estats Units d'Amèrica, a més de ser la policia del món que assumeix allò que anomena "la defensa el món lliure", són el primer consumidor mundial d'energia. D'altra banda, considera les reserves de petroli del continent americà com a "reserves estratègiques" i, de fet, no té cap mirament a l'hora d'espolar les reserves de l'Orient Mitjà. Aquestes circumstàncies converteixen els Estats Units en el líder natural de la "coalició multinacional" (i mai tan ben dit).

Perquè, a nivell econòmic, pesen decisivament els interessos de les grans companyies multinacionals del petroli i d'altres, que controlen el mercat i els mitjans tècnics per a la producció de derivats de petroli. Podem citar, amb forts interessos a la zona, la Gulf Oil, la British Petroleum,

la Texaco... De la força d'aquestes multinacionals es pot esmentar el cas d'Exxon que el 1984 tenia un volum de negoci superior al PNB d'alguns dels estats europeus (Austria, per exemple).

Per una altra part, la invasió i annexió del territori de Kuwait donava l'argument al món occidental per "justificar" la declaració de guerra. L'embargament econòmic no era cap solució i la retirada de Kuwait no serviria per a res. Amb la guerra es volia desarmar Iraq i restablir el joc d'equilibris entre les forces a la zona. S'ha afirmat que no es vol destruir totalment l'Iraq, però sí debilitar-lo. D'aquesta manera els Estats Units mantendran l'hegemonia mundial, Occident exercirà el predomini amb el seu model de civilització i el capital conservarà la seva taxa de benefici.

És possible creure que el món occidental no ho tenia previst tot i que per aquesta raó havia armat l'Iraq front l'endimoniat fonamentalisme islàmic de l'Iran. Fins fa dos anys, el joc i l'atenció de les estratègies s'havien concentrat en la contraposició Est-Oest, i sembla que no s'estava preparat per a un conflicte Nord-Sud amb un estat del Sud fort (en aquest cas Iraq no és el mateix que Líbia).

Si hi ha hagut mig any d'espera és perquè el contrincant és fort. Per a Occident era necessària més informació, més adaptació de les tropes a les condicions extremes que imposa el medi físic del desert. Els geògrafs sempre podem pensar que, actualment, la d'Iraq deu ser la zona que disposa de la millor cartografia del món, realitzada, no cal dir-ho, pels satèl·lits nord-americans.

Des del moment en què comença la guerra, s'acaba l'anàlisi de la lògica. La guerra no té lògica. A no ser la de l'eliminació de l'enemic.

Des d'una perspectiva d'anàlisi geogràfica, una vegada declarada la guerra, es podria argumentar que la derrota de l'Iraq és només una qüestió de temps per raons industrials i territorials. Encara que, momentàniament, a nivell polític, l'allargament de la guerra pot donar força política a l'Iraq.

L'Iraq de la Mesopotàmia i Babilònia, l'imperi dels conquistadors indoeuropeus.

A nivell industrial, encara que Iraq tengui un dels exèrcits i dels potencials bèl·lics més importants del món, la seva maquinària militar no té la infraestructura industrial que la suporti, la qual cosa crearà problemes a llarg termini. En el cas contrari, Occident disposa d'un complex industrial-militar absolutament integrat, coordinat des del Pentàgon.

A nivell territorial, Occident ha duit la guerra al territori d'Iraq. Des del principi se l'ha rodejat, se l'ha assetjat i després se l'ha planxat. Les grans potències gairebé sempre han fet les guerres fora de casa seva i han mantingut el seu territori a resguard. Igual que durant la segona guerra mundial, els Estats Units d'Amèrica tenen ara el territori net de guerra i tot el sistema industrial a ple rendiment.

Més enllà de l'avaluació del seu cost en cents de mils de milions de dòlars, la guerra té poderoses raons econòmiques. La guerra és un negoci. A més del petroli, s'ha de considerar la revitalització de l'activitat de tota la indústria de l'armament, de forts efectes multiplicadors i potenciadors de sectors com l'electrònica, la informàtica, les comunicacions i, en definitiva, l'alta tecnologia (controlada

pel món occidental). A nivell més planer, també s'haurien de considerar les tasques de reconstrucció de les zones devastades.

Aquesta guerra és, clarament, un enfrontament Nord-Sud, entre desenvolupament i subdesenvolupament, entre rics i pobres.

El conflicte es produeix en un moment en què els Estats Units mantenen l'hegemonia militar, però amb una economia que ha entrat en un fort procés de recessió. Aquesta situació explicaria el fet que els altres estats aliats, a més d'armes, boquin doblers. Especialment Japó, un arxipèlag que depèn de l'exterior en matèries primeres (amb un 20% de les seves importacions en productes energètics) i que era el principal client de la zona del Golf.

El paper d'Alemanya, l'altra locomotora de l'economia mundial, a més de la contribució econòmica, potser sigui un paper més complex. Si efectivament és cert que des del final de la segona guerra mundial té, per imposició constitucional, un exèrcit de caràcter estrictament defensiu, limitat a l'interior de les seves fronteres, es podria en certa manera crear una contradicció amb el fet

d'enviar avions alemanys —com a forces de l'OTAN— a Turquia; o es confirmaria que, quan interessa, s'aplica el conegut article 26.

Deixant de banda el Regne Unit i França, la implicació d'altres estats occidentals amb la guerra pot proporcionar indicis d'una certa debilitat europea. D'una o altra manera, sembla que ara els Estats Units volen recuperar els interessos del crèdit del Pla Marshall. Possiblement, també aquesta situació podria traduir-se en la creació d'entrebancs al procés d'unitat europea.

La participació d'altres estats en la coalició militar s'hauria d'analitzar més en concret. Una de les claus de cara als estats islàmics és, sens dubte, l'aliança amb Síria, fins fa molt poc un dels baluards del bloc de l'est a l'Orient Mitjà. Síria, sota el domini del partit Baas —el mateix que governa a l'Iraq— és un enemic tradicional dels iraquians. (Per cert, el partit Baas és, per definició, laïc i amb tendències de caire socialista, cosa contradictòria amb la recent conversió de Saddam Hussein al messianisme i a la proclamació de la "guerra santa". Sens dubte, aquest discurs polític és a hores d'ara el que convé a Saddam Hussein).

Turquia és membre de l'OTAN, vinculat al món occidental que d'ençà de la guerra freda s'ha vist protegit pels Estats Units pel fet de ser un estat fronterer amb la URSS. Des dels acords de Camp David, Egipte és un dels estats islàmics més afavorits pels Estats Units, i el Marroc, malgrat les seves afinitats i simpaties en el camp de la religió amb l'Iraq no pot deixar de banda que té bases nordamericanes a l'interior del seu territori.

Pel que fa a l'ONU, ha estat acusada d'actuar com un instrument al servei de la política exterior nord-americana. El mal d'aquesta organització potser és que ja va néixer coixa. Des del moment que uns estats concrets poden vetar les decisions de tot el conjunt, en la pràctica significa que és un organisme molt limitat.

Què passarà? Com podeu suposar, no coneixem el futur. Ara bé, no sé si es tracta d'establir un nou ordre internacional o si es tracta, simplement, de "posar ordre".

Per entendre'ns, als Països Catalans no hauria de ser necessari insistir que, si la memòria no em falla, Felip Vè imposava el Decret de Nova Planta "por el derecho que me confiere la conquista por las armas".

Algú ha parlat de possibles programes d'ajuda al desenvolupament, d'un Pla Marshall per a Orient. Això, en tot cas, vendrà després, però mai abans que acabi la guerra. I s'ha d'advertir que els Plans Marshall no surten de franc.

També s'ha insinuat crear a la zona del Golf un organisme de control militar (aquestes organitzacions sempre són oficialment acords o tractats de "caràcter defensiu"). No sé si podrà tenir alguna significació, però convé esmentar que a l'Orient Mitjà ja n'existeixen precedents (no gaire antics, encara que actualment inoperants), com són el *Pacte de Bagdad* o la *Central Treaty Organisation (CENTO)*.

Fent algunes especulacions, Israel aguantarà i no respondrà. L'Israel d'aquests moments, agredit i víctima, ha d'estar molt interessat a guardar arguments per al dia després. Per suposat, es negarà en rodó a donar la

raó a l'estat que considera l'agressor. Els palestins i la seva qüestió ho tenen molt negre perquè hauran de fer concessions a Israel (unes concessions, per exemple, com les que pogueren fer a Síria amb la derrota del general Aoun i el control de bona part del Líban).

De totes maneres, el problema de l'Orient Mitjà no es redueix exclusivament a la qüestió palestina. Hi ha d'altres pobles, com els kurds (entre 21 i 25 milions de persones), que no són precisament minoritaris, que no arrelen a cap dels cinc estats que controlen el Kurdistan. En aquest cas, pràcticament amb tota seguretat Turquia impediria i bloquejaria qualsevol solució kurda perquè, lògicament, també exigiria concessions a tota l'àrea. En fi, s'ha parlat fins i tot d'una possible modificació de fronteres, la qual cosa no és gaire probable.

Una de les grans incògnites és com respondrà l'Islam (que són 1.000 milions de persones, una cinquena part de la població mundial) després del conflicte bèl·lic. Des de la nostra visió, al cap i a la fi diguem-ne occidentalista,

és una cosa bastant difícil de preveure. Si més no, l'avaluació acurada del factor demogràfic podria desaconsellar la possible celebració d'un judici contra Saddam Hussein perquè, malgrat tot, encara seran molts els seus simpatitzants.

Per acabar, sense entrar-hi, esmentaré les repercussions ambientals i el desastre ecològic que poden provocar l'abocament de petroli a la mar o de fums a l'atmosfera. Però, no hauríem d'oblidar que avui ens trobam davant d'un drama humà de proporcions molt considerables.

Tampoc no m'aturaré a fer reflexions de caràcter estrictament personal sobre la guerra (supòs que n'hi ha moltes, de personals), però voldria afirmar que, encara que es puguin fer consideracions, treure exemples, coneixements i conclusions, estic absolutament convençut que tots hem d'estar en contra de totes les guerres. □

* Text de la intervenció a la Taula Rodona sobre el "Marc polític i econòmic de l'Orient Mitjà". Saló d'Actes de la Facultat de Filosofia i Lletres, 31 de gener de 1991.

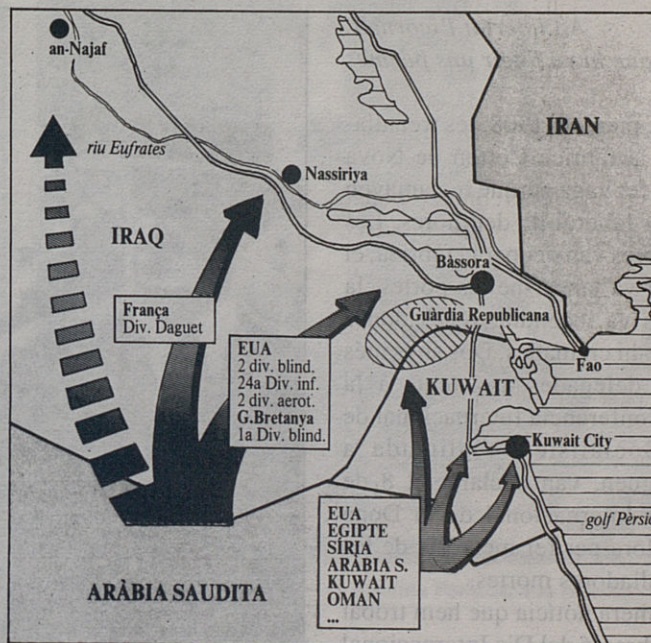
Esperit de col.laboració per a després de la guerra

J. M. B.

La guerra del Golf Pèrsic és una cosa amb pocs precedents en la història de les guerres, perquè poques vegades els esdeveniments del camp de batalla han evolucionat amb la velocitat i els efectes d'aquesta. I, tanmateix, en l'àmbit bèl·lic, la història ens retrotrau a victòries desproporcionadament escandaloses. Les més recents, la dels Sis Dies amb la desfeta de l'exèrcit egipci, i la del Yom Kipur en què els israelians depassaren el Nil i les avançades arribaren als afores d'El Caire poc abans de l'alto el foc.

Què decideix una superioritat tan aclaparadora? Potser l'esperit de victòria i la seguretat en el propi exèrcit. Després, la qualitat i l'abundància de les armes servides per militars competents i, un poc en segon terme, la justificació raonable que motiví el combatent. En la proporció que es mesclin, aquests factors han determinat el curs de batalles famoses que s'han produït en aquest mateix escenari del conflicte actual, des de les confrontacions i aliances d'àrabs i perses, les expedicions dels grecs, la presència dels romans, el món difús de l'islam, l'expansió turca... i —fent un gran salt— tot això que ara se'n diu primàriament el colonialisme al servei de les potències imperialistes i que és la darrera anècdota de tres mil anys d'història.

¿Podia preveure Irak una desfeta com la que està sofrint? Des d'aquest racó de Mallorca ningú no dubtava que el desequilibri, en tots els ordres, es decantava contra Sadam i que cometria un "suïcidi militar" si insistia a justificar amb les armes la invasió de Kuwait. ¿Per què el govern de Sadam Hussein no ha tengut el capfred per valorar la realitat de la

L'escenari de la guerra al dia de la suspensió de les hostilitats (27-2-91). El moviment de les divisions aliades havia començat 100 hores abans.

desproporció militar i s'ha deixat dur per la demagògia de l'odi a l'occident i la guerra santa? ¿És possible que no entengués la magnitud del conflicte al qual s'enfrontava?

Després d'acabada la guerra i restablertes les condicions polítiques adequades, caldrà una coalició per a la pau. L'anorreament dels vençuts que es va produir en la primera guerra mundial no es va repetir en la segona i el tracte va ser un altre. Tot fa creure que criteris semblants presidiran els acords post bèl·lics de l'actual conflicte. Avui, els estats que capitularen el 1945 són estats poderosos compromesos amb la comunitat mundial. Les distensions entre els dos grans corrents teòrico-polítics del marxisme i el capitalisme són evidents. El fundamentalisme àrab continuarà essent un element de discòrdia però es podria

tranquil·litzar si s'estableixen règims polítics més participatius que no necessitin tenir la gent al carrer contínuament. Amb el concurs dels estats occidentals es poden millorar les oportunitats de riquesa i de treball en amplis sectors de la població desocupada. Probablement són fites que figuren en el calendari dels vencedors. Caldrà habilitat, fermesa i decisió alhora que anàlisi objectiva de la realitat per transigir allí on faci falta, i encert i comprensió en els dos bàndols. Ni els àrabs de l'Orient Mitjà, ni els del Magreb, ni els governs de la coalició militar, ni Europa, ni Israel poden deixar perdre l'oportunitat d'establir el marc de col.laboració general que condueixi a un llarg període d'estabilitat i respecte mutu en aquesta àrea històricament imprevisible de règims autoritaris. □

Les primeres celebracions del Dia de la Dona a Mallorca

ANTONI NADAL

*A Llibertat Picornell,
que hi va llegir uns poemes*

El 8 de març de 1908, les treballadores de la fàbrica Cotton de Nova York van fer vaga perquè reclamaven la jornada laboral de deu hores. Les treballadores van ocupar la fàbrica, el propietari va tancar-ne les portes, la fàbrica es va incendiar i 129 dones van morir-hi cremades. Dos anys més tard, les delegades assistents a la Segona Conferència Internacional de Dones Socialistes, realitzada a Copenhaguen, van declarar el 8 de març Dia Internacional de la Dona Treballadora per fer memòria de les 129 treballadores mortes.

La primera notícia que hem trobat de la celebració del Dia Internacional de la Dona Treballadora a Mallorca és un article, gairebé una nota, de la jove dirigent comunista Aurora Picornell, publicat el 3 de març de 1934 en el setmanari comunista *Nuestra Palabra* amb el títol «Ante la jornada del 8 de Marzo», en el qual propugna de lligar la diada als problemes que existien en aquell temps. L'article acaba amb les consignes següents: «¡Contra el fascismo asesino! ¡Contra el régimen capitalista que lo engendra! ¡Contra la guerra que se prepara! ¡Por la baja inmediata de las subsistencias! ¡Por el trabajo igual, salario igual!». L'any 1934 fou, pel que sembla, el primer any en què es va celebrar el Dia de la Dona a Mallorca, organitzat per la Secció Femenina de la Federació Balear del Partit Comunista, «si bien no con la amplitud que los momentos actuales exigen», segons la crònica de *Nuestra Palabra*. Aquell any es van celebrar tres mítings: el primer va tenir lloc a la barriada del Molinar i va

La coneguda imatge de la detenció d'una sufragista anglesa a començaments de segle.

comptar amb l'assistència de nombroses obreres. El va presidir Antònia Pasqual, la Roja, que va explicar el sentit de la diada. A continuació, va concedir la paraula a Aurora Picornell, que va insistir a lligar el Dia de la Dona a la lluita contra el feixisme i la pujada de les subsistències, i per la millora de les condicions de vida de la classe treballadora. Finalment, els reunits van prendre l'acord de convocar una assemblea general per constituir un comitè de barri que lluitaria amb organització contra les disposicions i els atacs de la burgesia que tendissin a fer disminuir els interessos de les famílies explotades. El segon míting va tenir lloc a la barriada de Son Coc, «en un local bastante amplio, el cual se encontraba asestado, una gran parte de asistentes eran obreros, pero también había un número

considerable de obreras», sota la presidència de Catalina Flaquer, mare d'Antònia Pasqual, que va explicar el seu significat. Tot seguit, Aurora Picornell va parlar del paper que havia d'acomplir la dona en aquells moments. Enmig de l'entusiasme final, els assistents van convidar les oradores a celebrar un altre míting a la mateixa barriada. El tercer míting va tenir lloc a la barriada del Rotlet, en un local que, «aunque no muy grande estaba completamente lleno». A més d'Antònia Pasqual, de Catalina Flaquer i d'Aurora Picornell, hi va prendre part Miquel Llabrés, president del Sindicat de la Construcció, que va exposar les línies generals del partit davant els problemes que plantejava la revolució. Tots els oradors van remarcar la necessitat del Front Únic per aconseguir «casas cunas para los niños proletarios».

subsidio para los parados, etc. etc. Y la baja inmediata de las subsistencias».

La segona celebració del Dia de la Dona a Mallorca es va fer l'any 1936 i va superar l'anterior en el nombre de mítings, d'oradores i d'assistents. Un cop més, va ser la Secció Femenina de la Federació Balear del PC -aleshores esdevinguda Secretaria- la que va promoure'ls tot convidant les compa-

celebrado en Lluçmajor». Suggestit per la Secretaria Femenina de la Federació Balear del PC, el míting va ser organitzat pel Comitè d'Enllaç de la Joventut Socialista i Comunista, i presidit per Catalina Nadal, de la Secció Femenina de la Joventut Socialista, que va explicar el sentit de l'acte i va exhortar les dones proletàries i antifeixistes a afegir-se a la lluita al costat de les

sables de la bàrbara repressió d'Astúries; Lerroux, Gil Robles, Doval i d'altres còmplices; la indemnització a les víctimes dels Fets d'Octubre del 1934; la destitució dels elements monàrquics dels organismes de l'Estat; l'anul·lació de les eleccions a les Balears; l'empresonament i l'enjudiciament del tinent de Seguretat i del capità i del tinent de la Guàrdia

Aurora Picornell.

Antònia Pasqual, a la Casa del Poble, 1936.

nyes socialistes i republicanes integrades dins el Front Popular a participar-hi. Com en l'any 1934, *Nuestra Palabra* va tornar a publicar un article d'Aurora Picornell titulat «La jornada del 8 de Marzo» (5-III-1936). Segons l'autora, el triomf del Front Popular en les eleccions del 16 de febrer anterior en part es devia a les dones. Per això, *Mundo Obrero*, l'òrgan central del Partit Comunista, havia proposat de retre un homenatge a la dona del poble aprofitant la diada; així mateix, calia que el mateix Dia de la Dona fos interpretat com una afirmació del desig d'acabar amb la reacció i el feixisme. A Palma, s'hi havien de celebrar quatre mítings i sembla que per fi només se n'hi van celebrar tres. Abans, però, el dijous 5 de març a la nit se'n va fer un altre al cine Recreatiu de Lluçmajor, ple de dones exclusivament, «el más importante de cuantos actos de significación femenina se hayan jamás

seves companyes. A continuació, hi van intervenir Llibertat Picornell, de la Joventut Comunista, que va recitar un poema de Rafel Alberti contra la guerra; Rosa Ros, del Partit Demòcrata Federal, que va parlar del gran paper que la dona sempre havia jugat en tots els ordres; Antònia Pasqual, que va convidar les dones a laborar per al seu alliberament i salvar-se de les urpes de la religió i de l'explotació capitalista; Rosa Colom, de la Joventut d'Esquerra Republicana, que també va criticar la religió i va tractar el problema de la cultura popular, el més important després de la lluita pel pa, i Aurora Picornell, que va ser interrompuda pels aplaudiments en diverses ocasions. En acabar aquesta intervenció, la presidenta va resumir l'acte i es van aprovar les resolucions següents, perquè fossin elevades al Govern: l'acompliment ràpid del programa del Front Popular; l'empresonament immediat dels respon-

Civil pels successos del 17 de febrer a la plaça de Cort (el militant socialista Angel Galante hi havia estat ferit greu); feina immediata per als aturats; l'exigència a la patronal de l'acompliment de les bases a totes les indústries; a un treball igual, hi correspon un salari igual; l'assegurança de maternitat pagada pel patró i per l'Estat; la creació de cases bressol amb cantines escolars i robbers a les barriades obreres; la construcció de cases barates per a les famílies obreres; la lluita contra la guerra i el feixisme i per la llibertat total de la dona treballadora, i el reconeixement de l'URSS. En un ambient de gran exaltació, les assistents van cantar els himnes de les joventuts Socialista i Comunista.

El primer dels mítings celebrats a Palma l'any 1936 va tenir lloc a la barriada de Santa Catalina el dissabte 7 de març. Hi van intervenir Antònia Rigo, de la Unió Republicana, Pilar

Sánchez, del Partit Socialista, i Antònia Pasqual, Catalina Flaquer i Aurora Picornell, del Partit Comunista. Rosa Colom no hi va poder assistir, tot i que s'hi havia anunciat la seva participació. Totes les oradores van reivindicar l'alliberament de la dona, van ressaltar la importància de la diada i van fer una crida per crear una gran organització femenina antifeixista. Aurora Picornell, l'oradora més aplaudida segons la crònica de *Nuestra Palabra*, també va aprofitar la seva intervenció per exposar l'ideari del Partit Comunista. El míting central va tenir lloc al teatre de la Casa del Poble el dilluns 9 de març a les nou del vespre, amb l'assistència, segons el setmanari socialista *El Obrero Bolear*, de 2.000 persones, «en su mayoría de sexo femenino»; el qual afegeix: «Siete mujeres proletarias, casi todas jóvenes y bellas, ocuparon, por primera vez en Palma, la tribuna de la Casa del Pueblo». A les parets hi van penjar tres rètols grans, l'un dedicat a Aida Lafuente, l'heroïna dels Fets d'Octubre, l'altre a Dolores

Ibárruri, la Pasionària, i Margarita Nelken, i el tercer a Ernst Thälmann. Abans de començar el míting, va actuar l'Orfeó Proletari, el cor de la Casa del Poble que dirigia el mestre Dalmau, que va ser molt aplaudit, especialment en cantar la Internacional. L'acte va ser presidit per Antònia Pasqual, que va explicar el sentit de la diada. A continuació, Llibertat Picornell va llegir una poesia de Rafael Alberti dedicada a Aida Lafuente; la nina Maria Mercant, en nom dels Pioners Rojos, va demanar als pares que hi deixassin ingressar els fills; Rosa Ros va criticar la guerra i el feixisme; Rosa Colom va parlar d'uns projectes d'escoles, de cantines escolars i d'instituts de puericultura per als fills dels obrers; Rosa Hurtado, simpatitzant del PC, va demanar la unitat de les treballadores per al seu alliberament, i Pilar Sánchez va convidar les dones que s'organitzassin dins els sindicats contra l'explotació de què eren víctimes. La intervenció d'Aurora Picornell va ser rebuda amb un gran aplaudiment. Va començar el seu dis-

curs parlant del significat de la diada i de Clara Zetkin, la seva promotora; després, va recordar Aida Lafuente, va elogiar Dolores Ibárruri, Margarita Nelken i les dones que havien votat el Front Popular, especialment les dones dels districtes 3 i 7 de Palma. Finalment, va parlar sobre la política estatal i local, i sobre la condició de la dona a l'URSS. També hi va intervenir Catalina Alós, de la Joventut Socialista. L'acte va acabar enmig d'un gran entusiasme. S'hi van recaptar 123,05 ptes., que les organitzadores van acordar que subviendrien a les despeses de l'acte i, la resta, en socors d'Heriberto Quiñones, malalt de tuberculosi a causa de la repressió posterior als Fets d'Octubre. L'altre míting es degué celebrar el dimarts 10 de març a la barriada de la Llibertat -actualment, de la Soledat- o l'endemà, el dimecres 11, al Molinar, però no n'hem trobat cap testimoni.

Catalina Flaquer, Antònia Pasqual, Aurora Picornell i Pilar Sánchez van ser assassinades a Mallorca durant la guerra civil de 1936-39. □

VINCENT VAN GOGH (L'Arlésienne)
Metropolitan Museum of Art, New York

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1
C.P. 07001

SON RAPINYA

Catalina March, s/n.
C.P. 07013

SON XIMELIS

Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

RAFAL VELL

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

GENOVA

Barranco, 2
C.P. 07015

ESTABLIMENTS

Pça Immaculada, 3
C.P. 07010

SANT JORDI

Bauçà, 31
C.P. 07199

ARENAL

Pça. Gaspar Rul.lan
Garcies, 5
C.P. 07600

COLL D'EN REBASSA

Albuera, s/n.
C.P. 07007

BLANQUERNA

San Joaquín, 9
C.P. 07003

SON GOTLEU

Regal, 105
C.P. 07008

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3
C.P. 07007

MOLINAR

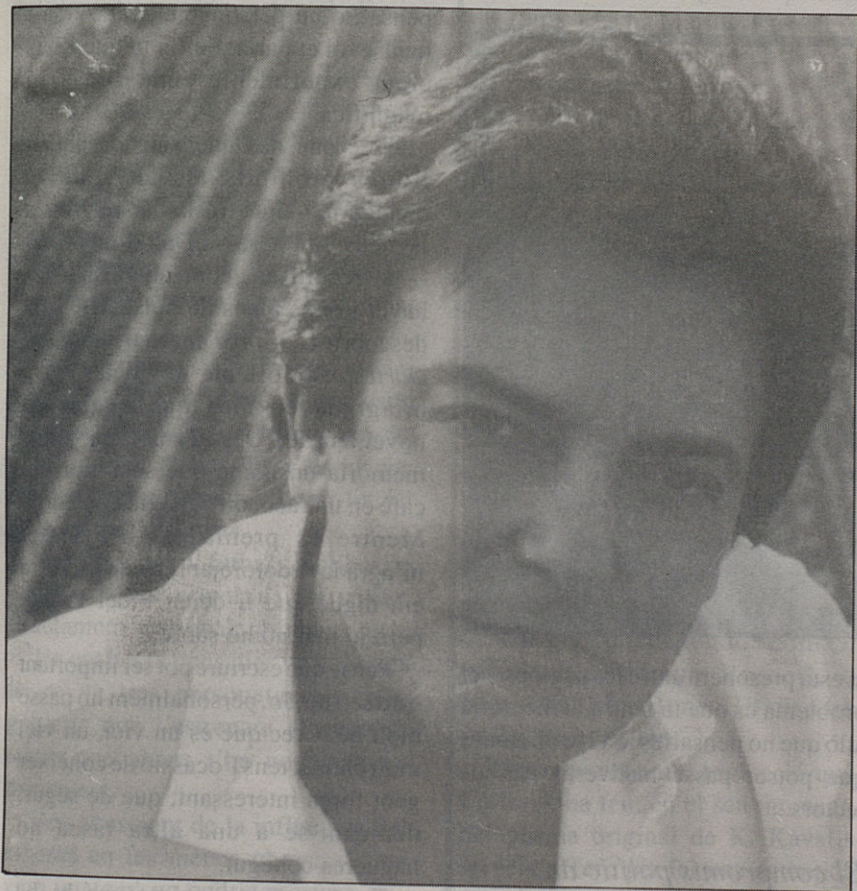
Xadó, 7
C.P. 07008

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar,
parades 104b/105b
C.P. 07002

Albert Hernández: la nova narrativa valenciana

MIQUEL LÓPEZ CRESPI

Albert Hernández.

Del cinema a la literatura

La meua base és un curs de cinematografia, allà pels anys setanta. També en aquell temps i mitjançant un amic de mon pare que era mestre d'escola i en guerra el varen fer oficial. Després, en acabar la guerra, el depuraren—ja no va poder exercir com a mestre. Aleshores Manuel Torre se n'anà a Madrid i allí va connectar amb el món del cinema. Suppose que per afinitat ideològica entrà en les amistats de Paco Rabal, Fernando Rey, Buñuel. De fet va ser el cap de producció en la pel·lícula "Tristana". Jo vaig estar a

Madrid durant uns dies i hi vaig assistir al rodatge. Va desbastar-me un guió meu—supose que per l'antiga amistat que conservava amb mon pare. Li vaig dir que si no li agradava m'ho havia de dir. Me'l va presupostar i per aquells temps vorejava els setanta milions. Vaig conèixer el món del cinema per dins i actors que pul·laven i suplicaven un paper d'una o dues sessions. Era un món relliscós. L'experiència va ser bona, de les que no s'obliden. Luís Buñuel ens va dir a uns quants que fer una pel·lícula per primera vegada tal i com se la imagina

un autor jove és un impossible, perquè el repartiment que tu has pensat per a la teua història t'enruna quan veus les xifres que cobren; després, cerques els més barats. Això mateix passa amb els decorats, i pel que fa a les "tomes" quantes menys prengues millor. T'embarques en una producció que el més segur és que ni s'estrene. Tornant a Buñuel, també deia: "Si teniu una història, amb un bolígraf barat i unes quartilles podeu escriure la història de la pel·lícula més cara que podeu imaginar".

Vaig seguir aquell consell perquè aleshores estava en la disjuntiva de restar a Madrid, a l'aventura, o tornar-me'n a casa. Feia un any que m'havia casat i pense que si haguera agafat l'aventura, haguera comés una errada. Tot es menja a base de molts diners i no es participa tant com un es pensa, em refereix al pla creatiu.

Bo, jo, fins aleshores ho feia en castellà, però per casualitat vaig conèixer un formidable poeta: Ramon Guillem, que s'interessà per veure el que tenia escrit. Aquells temps no estan tan llunyans. Estic parlant-te de 1985. Un altre amic em parlà dels problemes que tenia a casa. L'havien cessat al treball i l'havien tirat a l'aturament. Va contar-me coses calfredants. Li vaig dir que m'agradaria fer un conte de tot allò. Tot, ometent noms i entitats, és clar.

Bé, l'amic poeta em va animar per tal que enviara a un concurs literari. Vaig guanyar un dels premis i no cal dir que allò m'animà.—Després parlarem del currículum—.

Abans de guanyar "L'Encobert" de Xàtiva vaig escriure una obra de teatre. Connectí amb gent de teatre i

cerque, entre dos grups gent que ho fa molt bé i coincideix amb els físics dels personatges de ficció. He de dir que els assajos duraren com mig any... Actuaven de manera tan natural i creïble que vaig *tindre* la sensació que els meus textos em rebotaven de l'escenari. Els espectadors el dia de l'estrena i en les darreres presentacions estigueren molt atents i els aplaudiments varen *estar forts*. Eixa sensació és com una droga que no et dóna la novel·la, per moltes bones crítiques que obtingues. La representarem per les Cases de la Cultura dels diversos pobles voltant a València. Després també representarem una obra per a xiquets, també pel Grup de Teatre "Deliri".

El Premi de l'Encobert és un recull de contes. Vaig *tindre* la sort que va estar recomanat per diversos instituts. Fins ací, el més significatiu que m'havia ocorregut.

També vaig aconseguir el Premi Nacional de Literatura Juvenil "Ciutat d'Ibí".

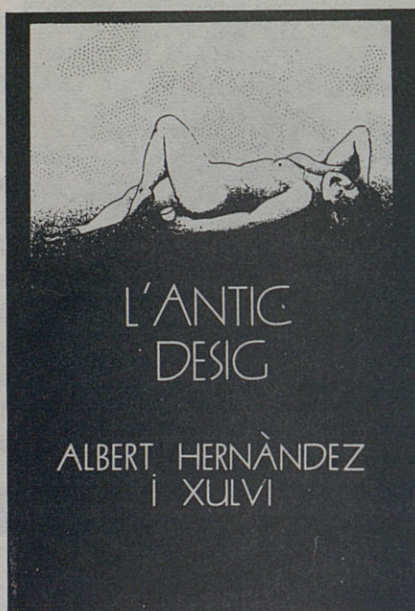
Vaig enviar una novel·la a l'Editorial "El Bullent" i tinc la grata sorpresa que em criden per a signar el contracte. Ja abans m'havien publicat el premi "La Tardor de la Valldigna" en l'editorial L'Esquer. L'Ajuntament de Catarroja havia tret a la llum *Aquell paisatge d'Agost*. Aquesta última novel·la és la més ingènua de totes les que tinc, ja que jo volia captar l'esperit dels anys seixanta. Ara també està venent-se, encara que a gota a gota.

Vaig presentar *Dafne*, l'última nuesa a la Fira del Llibre de València al mes de juny passat. Tinc bones crítiques i la novel·la està ben distribuïda. Per haver sortit en l'estiu i no haver entrat en cap institut està venent-se prou bé, més del que és normal. Quan un professor dóna un llibre com a llegida obligatòria no és difícil esgotar una edició, però com deia abans, el difícil i a la vegada gratificant, és veure com en dos o tres mesos has venut set-cents llibres.

Ara, en guanyar el "Segimon de Plandolit" a Andorra, hi ha la possibilitat que també la publiquin ací quan s'acabe l'edició d'allí. També a Nadal, i per una altra banda,

l'"Editorial J.J.2" em publicarà el conte juvenil *El Capità Pértil* (primera i segona part).

Hi ha novel·les que les tens amb més estima que unes altres, però jo ara no renegue de cap. També sóc dels qui pensen que a En Perfecte el mataren en alguna guerra... Però les imperfeccions que les vegem els altres. És clar, tots els qui tenim el vici d'escriure, quan passa un temps canviaríem algun paràgraf, alguna parauleta, però

ja està presonera entre les pàgines, i el problema és que tu tens a la memòria allò que no pensaries ara i te n'adones que potser passe inadvertit per als lectors...

El compromís polític de l'escriptor

Pel que fa a la idea que un escriptor no ha de prendre cap postura política, crec que els que diuen això és que d'entrada ja l'han presa... Jo pense que un país al que hi ha més de vuit milions de pobres —no indigents—, famílies a les quals els ve ben fotut arribar a final de mes... jo no estaré mai als partits dels qui militen els de la copalta. Sentimentalment me'n vaig cap a l'esquerra.

Capelletes i clans culturals a València

Ací, a València el "món literari" també està format per algunes tertúlies

on hi ha gent vàlida, gent magnífica, però n'hi ha d'altres nefasts, destructius, gent poc creadora que més val no conèixer. Sempre diuen que estan acabant una novel·la però mai ningú no la veu... Són dels que afalaguen per davant i per darrere apunyalen.

No m'importa confessar que vaig de "franco-tirador". No freqüent tertúlies. Escric per necessitat i perquè m'ho passe bé quan invent una metàfora o trobe algun símil apropiat o quan un capítol acaba com l'havia pensat, o un personatge agafa vida i qualsevol et parla d'ell, i tu que l'has creat experimentes una sensació magnífica.

Crec que des que vaig descobrir llibres prohibits als anys de la dictadura. —Puc traslladar-me fins a la meua infantesa—. Dalt d'un armari —ho record ara com un flash— hi havia llibres plens de pols. Allí vaig descobrir *L'aranya negra* o *Sonica la Cortesana*. Jo tenia uns deu anys i m'agradaven més que qualsevol novel·leta de l'Oest. També em ve a la memòria un home que seia amb un cafè en un racó, on hi havia una taula. Mentre es prenia el cafè i llet m'agradava dotorejar i espiar-lo. Algú em digué que li deien Fidel Prado, però jo mai no ho sabré.

Pense que escriure pot ser important o no ser-ho. Jo, personalment ho passe molt bé. Crec que és un vici, un vici molt barat, i tens l'ocasió de conèixer gent força interessant, que de segur, dedicant-se a una altra tasca no hagueres conegut.

També sóc conscient que hi ha molta gent que no s'estima massa els que escrivim. Som molests si no peguem la "cabotada". Sóc molt anàrquic en la manera de viure, i em sembla ja difícil canviar. Valore el sentiment de l'amistat al màxim, però tracte de destorbar els meus amics el menys possible. M'agrada el que fan en una tertúlia literària a Madrid: tot el qui hi va té prohibit parlar dels seus problemes personals. Resten al perxer de l'entrada. Sols es parla de literatura, d'art o del que siga...

També, des que vaig comprovar que des d'un relat curt de vuit fulls de Hemingway varen fer la pel·lícula

"Killers", "Els assassins", vaig donar molta importància al conte...

El repte del paper en blanc

...Quan veiem una pel·lícula no li donem la importància que té en realitat... Per això m'agrada el repte del paper en blanc, estàs tu a soles i no et cal ningú més, malgrat em "tire" el cinema i el teatre. Pense que he tingut sort d'estrenar dues obres de teatre i que estar dins de la Societat d'Autors de teatre et dóna confiança per a fer més coses i que no resten al clàssic calaix.

No sé què més contar-te. Tal volta que la literatura és per a mi la gran il·lusió després de l'amor. És un refugi daurat i no són massa els qui entren.

També que els meus escriptors preferits són: John Dos Pasos, Cela, García Márquez, Rulfo, Cernuda... N'hi ha tants que em pareix malament deixar-me'n...

No sé quina és l'obra més important que he escrit... Tal volta el que estic escrivint o *Dafne*, l'última nuesa. Pense que el millor llibre és el que condemna l'escriptor a llegir-lo. Hi ha per a tots els gusts.

Projectes per al futur? Un llibre de contes, i una novel·la: un thriller, exactament, que estic ultimant.

He acabat fa pocs dies una obra de teatre de tres personatges, i m'agradaria que l'estrenara el grup de teatre que abans t'he nomenat, en primavera.

Sóc conscient de la influència del cinema en les meues obres... Si no vera imatges, no podria escriure. □

MÚSICA

Recordar sempre

SANTI ADROVER

Tal vegada més conegut per la seva feina al costat de gent del prestigi de Lluís Llach, Marina Rossell, o Maria del Mar Bonet, Josep Tero és un creador senzill, però ple de força. Parla dels homes, del seu gest, del seu silenci. Parla de la natura, de la poesia. Estima per damunt de tot la terra i la geografia mediterrània. És un gran coneixedor de tot això i la seva música n'és un bon reflex.

Amb la seva sensibilitat, Tero pretén recordar-nos les coses que sovint oblidam els homes, ara que és tan necessari no oblidar-les, ara que el món necessita tant que els homes siguem receptius.

En la línia de col·laboració encetada darrerament per diversos autors, l'obra de Josep Tero en "Reval", el seu segon disc, compta amb el concurs de gent tan coneguda com G. Moustaki, Marina Rossell, o Maria del Mar Bonet. El disc no podia esser dolent.

Cos meu recorda, traducció que Carles Riba féu, en el seu moment, del poema original de K. Kavafis serveix a Tero per fer una autèntica meravella.

També *Lavínia* és d'una bellesa extraordinària, amb lletra i música de Tero sobre el poema XLVI de la *Pell de Brau* de Salvador Espriu.

Veritablement, aquest "Raval" ens hauria de fer recordar. Recordar "l'estimació passada", que encara és vàlid que "un home mori per un poble, però que mai ha de morir tot un poble per un home sol"; i recordar, finalment que "hem de fer que siguin segurs els ponts de diàleg i mirar de comprendre i estimar les raons i les parles diverses dels altres".

Ho recordarem Josep, ho recordarem... □

FAJAS REINA

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura estam al vostre servei

Demanau informació a c. del Mar, 6, 3r.
07012 PALMA

Els senyors del foc

Apunts entorn de la Festa de Sant Antoni

ANTONI PICAZO I MUNTANER / BARTOMEU TOUS I TOUS

Un element típic del bruixot el constitueix el garrot o vara que representa el llamp de Zeus o el martell de Thor. La semblança amb els nostres dimonis d'Artà és evident.

Tradicionalment, dos vespres a l'any (solstici d'estiu i solstici d'hivern) l'home s'allibera de les restriccions de la vida quotidiana, dels rígids horaris i de les ineludibles obligacions que la societat li imposa. En aquests vespres allò que és dionisiac relleva el que és apolíni. Per a Nietzsche, és apolíni l'equilibrat, l'individual, el que està subjecte a límits; i, al contrari, és dionisiac l'instintiu i passional, la corrent col·lectiva de la vida, la voluntat de viure sense restriccions.

El solstici d'hivern nosaltres el celebrem la nit màgica del foc, el setze de gener. Les arrels d'aquesta celebració ens retrotrauen a la cultura animista del denominat "homo faber"

i són patents en la mitologia clàssica; a la festa hi són presents tant l'esperit d'Hefest (Vulcà) com el de Dionisos (Bacus). Aquest darrer hi aporta la disbauxa, la bacanal col·lectiva. En canvi, l'esperit d'Hefest es manifesta en el culte al foc i a la seva utilització. Hefest és el Déu d'aquest element i, per tant, de la civilització; és el ferrer, el forjador diví. El mite de Prometeu és un mite lligat a allò que és vulcànic. Prometeu robà el foc als déus per entregar-lo als homes. Això simbolitza la creació de la tècnica i l'origen de la vida, doncs el foc no és sinó l'element que fa fructificar el sustent humà.

A partir del que hem dit es fan evidents dues fonts de l'actual festa

de Sant Antoni: la dionisiaca, per a la qual caldria una interpretació psicoanalítica; i la vulcànica, lligada al sorgiment de la metal·lúrgia. A aquestes fonts se n'hi ha d'afegir una tercera, la cristiana. Les tres arrels no s'han d'interpretar com a excloents ja que es presenten a manera de grans envoltures superposades que s'han anat mesclant al llarg de l'evolució històrica.

La interpretació psicoanalítica es fixa, essencialment, en els elements dionisiacs que ja hem citat i revela l'evident vinculació dels ritus del foc amb les antigues festes ígnees dels solsticis d'hivern que celebraven la victòria de la llum sobre les tenebres.

La figura dels dimonis sembla directament influenciada per la del xaman, que va adornat amb elements de ferro, els quals imiten ossos i tendeixen a donar-li un aspecte d'esquelet.

En aquest sentit el foc simbolitza la fi d'una època i el sorgiment d'una de nova. Per altra part, la vella tradició d'espargir les cendres dels foguerons per les terres és un clar reflex del caràcter de ritu de fertilitat d'aquestes celebracions. Com altres autors ja han comentat¹, la cavalcada podria tenir l'origen en un ritu de fertilitat consistent a caminar per damunt les brases. Aquest caràcter es veu confirmat per la simbologia de força i virilitat del propi foc i d'altres elements com les canyes fel·leres i les banyes dels dimonis, els quals, fins i tot, poden ésser

interpretats com els mitològics Sàtirs, acompanyats de Bacus, representats amb cames, orelles i banyes de boc (com les dels nostres dimonis) i que simbolitzen els poders fecunditzants de la naturalesa.

Si la interpretació psicoanalítica ens explica la font dionisiàca, la metal·lúrgica ho fa amb allò que és vulcànic. Devers l'any 1200 abans de Crist apareixen dos elements nous lligats al fenomen bèl·lic, el cavall (com element de transport individual) i el ferro (elaborat quasi industrialment), el qual, provenint de les planu-

res centro-asiàtiques, va penetrar ràpidament a les cultures mediterrànies i del nord d'Europa. A les Balears ja el trobam present a partir del 800 a. c. en el període denominat Talaiòtic IV, ràpidament acceptat i venerat². L'agricultura va rebre així la primera revolució tecnològica³, ja que el nou metall va permetre l'ampliació de cultius. Amb la seva importància creixent, l'entrada del ferro dins el panteó demiúrgic de l'home era inevitable. A partir del 1200 a. c. els antics déus del foc es converteixen en ferrers, en forjadors. Aleshores apareix

hilarario

- Material Tècnic de dibuix
- Llibreria Tècnica de dibuix
- Papeteria

EN CATALÀ:
 Blocs impresos de factures,
 albarans i rebuts.

C/. Aragó, núm. 10 Tel. 46 45 72
 Palma de Mallorca
 C/. Quint, núm. 3 Tel. 71 54 33

Hefest que aparella i comparteix els títols de déu del foc i de la civilització.

La gran importància que té la fabricació del ferro tant per a l'agricultura com per a la guerra (el domini de la forja del dur metall suposa la superioritat bèl·lica) duu a l'esmentada renovació dels déus i amb ella dels sacerdots o xamans, bruixots i caps espirituals de la tribu, els quals creen nous ritus en honor de la forja. Es tracta d'uns intermediaris entre els déus i la societat. El seu salt o caminar sobre els calius, als pobles del nord d'Àfrica es manifesta com a ritu místic. El xaman, mitjançant un corpus filosòfic i místic, "transgredeix" la simple esfera humana i es converteix en semi-divinitat⁴. El xaman i el forjador pertanyen a una mateixa classe, una casta privilegiada que comparteix el secret de com guanyar i dominar les forces naturals. Amb el coneixement "científic i tècnic" que posseeixen són capaços d'elaborar l'apreciat metall i, mitjançant la teatralització de la natura, simbolitzen i promouen els fenòmens de fertilització. El secret del xaman consisteix a accelerar el "tempo" de la pròpia natura i, per tant, el procés de fertilització i d'elaboració del metall es més ràpid, més eficaç⁵.

La figura dels dimonis sembla directament influenciada per la del xaman. Mircea Eliade diu que "el xaman va adornat amb elements de ferro, els quals imiten ossos, que tendeixen a donar-li un aspecte d'esquelet"⁶. És a dir, posseeixen el mateix aspecte que els nostres dimonis en la nit del foc. Si endemés hi afegim

que un altre element típic del bruixot el constitueix el garrot o vara que representa el llamp de Zeus o el martell de Thor, la semblança es fa més evident. El dimoni representa també un paper gairebé "obrer" ja que, pels pobles de l'antiguitat, en el centre de la terra hi vivia un poble de diminuta talla, els enanets, gnoms o dimonis petits, que estava consagrat a la feina de la metal·lúrgia, de la qual eren uns artífexs gairebé insuperables perquè en els productes que elaboraven hi anava impresa la gràcia dels déus. Per altra part, en moltes cultures europees portar elements de ferro significava allunyar els mals esperits. Així, seguint aquesta vella tradició xamanística trobam una cançó a la festa de Sant Antoni que expressa el mateix sentit i que diu:

Digau visca Sant Antoni!
Amb so mocador pes coll
i amb so sò des picarol
farem fugir el dimoni⁷

La que podríem anomenar tercera envoltura de les festes del foc es materialitza històricament amb el procés de cristianització que, en no poder desplaçar els antics rituals pagans els assumeix com a propis adequant-los i interpretant-los segons les seves creences i interessos. La instauració del culte a Sant Antoni, patró dels animals, es fa buscant la compatibilitat amb els antics ritus dionisiacs i vulcànics.

Així, doncs, podem dir que a Mallorca les festes actuals de Sant Antoni conserven elements de totes les fonts

descrites. El que és dionisiac, per una part, ha perdut força al desplaçar-se l'economia des d'un model agrari a un d'industrial i de serveis, però, per altra part, aquest mateix canvi social ha reforçat el sentit orgiàstic i terapèutic d'oposició al que és apol·lini. Del que és vulcànic sols es conserva l'adoració al foc i algunes altres conductes i simbolismes. I, quant al que és cristià, aporta la darrera envoltura i, per tant, la més visible. □

Artà, gener 1991.

Notes

1. Gabriel Genovard en *Psicoanàlisi de la festa de Sant Antoni* en la revista "Lluc", gener-febrer, 1982.
2. Recomanam l'entrevista que Jesús García Marín realitzà a Víctor Guerrero Ayuso en el "Cuaderno bibliográfico núm. 9 de la "Historia de las Baleares", ed. Formentor. Ciutat, 1990. Tom I.
3. Per a una millor informació, l'obra de Gordon Childe *Los Orígenes de la Civilización*.
4. Mircea Eliade *Herreros y Alquimistas*, pàg. 67. Alianza Editorial. Madrid, 1986.
5. Mircea Eliade, op. cit. pàg. 51.
6. M. Eliade, op. cit. pàg. 76.
7. La cançó és transcrita tal com la canten a Artà els vespres de disbauxa de la celebració de Sant Antoni. Cal comentar també que el cant és imprescindible dins totes les celebracions mítico-religioses, el cant de la Nit Bruixa entra plenament dins els ritus del foc. El cant és la forja. Com diu Mircea Eliade, "...ho trobam dins la relació semàntica de les llengües, l'àrab q-y-n, forjar, està emparentat directament amb l'hebreu, siri i etiòp, cantar, hi ha un vertader llaç íntim, però no sols dins el semàntic sinó també en el procés accelerador del tempo". op. cit. pàg. 89 i ss.

FEINA DE QUALITAT

Xisco
ARTS GRÀFIQUES

C. del Baix Riera, 1-B
Telèfon 24 03 86
07008 Palma

Plànols topogràfics Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Telèfon 72 33 56
07002 Palma de Mallorca

Els purs

PERE FONT

Segur que n'heu conegut més d'un. Són els purs cap de fava de la puresa de la raça: els espanyols "autèntics", els francesos "autèntics", els alemanys "autèntics", ... També els catalans o mallorquins "autèntics". Nets de forasterum, presumeixen, jactant-se'n, de llinatges clars i immaculats. S'arrisquen i citen la seva exclusiva bona sang de la puresa.

Aquests oficials de la castedat virgínia de nissaga procuren bunteritzar-se en el bessó sant i substancial de l'esperit nacional. Militaritzats i uniformats de neciesa, treuen punta fina de la més mínima menudència diferenciadora, magnificant-se melic en agenèsica autocomplaença i masturbant-se el penis xovinista en sacsejada estèril i soporífera. Neguitosos per si se'ls tomba algun bastió distintiu de rellevància, van, passius i porucs, sempre en plors i defensiva. Es lleven de matí ja inquiets palplant-se, tremolosos, còrpora i geni cultural per si algun vent agressiu de la nit ha trabucat cap porta o finestra patriotera.

Rera escuts i coraces van tímids, retrets i tremolencs. Però, si engreixen, es dilaten, eixamplant-se en bel·licosa insolència.

La seva fòbia a l'híbrid cosmopolitisme és, al capdavant, miopia i front tancat. Ofegats en reraguarda malaltissa, no juguen la carta expansiva de la vida, aquesta olla o caldera gran on es mesclen, s'integren, entrecreuen, combinen i fermenten, lliures, totes les energies. No ho saben. No saben que cada espècie, bestioleta vivent o brot de bona o mala herba no és altra cosa que un punt de creuaments i interferències, en marxa i endavant i no cap arribada definitiva, paralitzadora. Com passa igualment també amb les races, convergències de mil mescles incògnites, etapes de pas en pro-

gressió i envit a pròximes barreges obertes.

Purs o eixerits, som tots, mestissos, fills d'un gran bullit que mai no acaba, embrolladora etnografia per enviar a porgar fum els ensopits genealogistes de sang freda, estancada i aigualida.

I les cultures, tal i com les races. L'originalitat esclata des del cantó del contacte, la combinació, la còpula i la síntesi que se n'infanta. La puresa és falòrnia, mentida i contranatura.

Per això diem no. No a l'autodevaluació sistemàtica en prostitució anihiladora, però també no a la clausura cultural egocèntrica i estantissa de cony estret i cames closes i tancades.

Decantats de quimèriques i avorrides pureses, preferim la brutor bastarda del mestissatge en germinació de nous rebrols i com a arma i punyalada dins del cor del racisme i la intransigència. Optam per les influències, i les volem franques, no coactives, encara que tampoc no volem amagar-nos l'evidència real de la impossibilitat vital dels transvasaments absolutament lliures. El moviment només és possible a partir i des del desequilibri, i, per això, sempre seran inevitables les comunitats actives, dinàmiques, enginyoses, pletòriques i expansives, i les altres, més passives i receptores, com sempre també contrastaran prims amb grassos, sans amb baldats i alts amb baixos.

En tot transvasament cultural sempre s'imposarà algun grau de pressió que no s'aturarà, però, posant

taps de contenció protectora o amb lamentacions de ressentida impotència, sinó recuperant, o inventant-se, la salut social i vital perduda, activadora i expansiva.

Tota societat lliure i oberta menysprea ficcions de raça, identitats estàtiques, sacralitzades i definitives, coraces immobilitzadores o d'altres bajanades, i s'aixeca base i fonament d'unitat social només (i ja n'hi ha prou) en la voluntat, la voluntat de viure junts en un moment determinat per uns interessos compartits, sempre obertes, i ben obertes, portes i barreres a separacions, recapitulacions i divorcis. Bé encertava Ernest Renan a l'any de la pera de 1882. Rient-se de pureses nacionals i d'altres berbes, ja afirmava la convenient base del grup comunal en "un plebiscit de tots els dies". Llibertat és el que importa, per unir-se o separar-se, amb, o més enllà de raça, cultura, parla o talla. I la resta? Doncs les forces coadjuvants d'aquesta voluntat unitiva, o, només, bona o arriscada literatura, abstracció metafísica, afectivitat emotiva o febre escalfant caps i passions lluny del goig obert, pla i elemental del viure. Possiblement per aquí van les coses. □

Esporles, gener 1991.

La intuició i el llinatge: Don Joaquim Gual de Torrella

ANTONI QUINTANA

Devers dues hores de conversa amb Don Joaquim Gual de Torrella (Ciutat, 1916) permeten parlar de coses aparentment tan inconnexes com la data de la mort de Sta Teresa de Jesús o la conducta de la noblesa moscovita. Dit així sembla clar que hi ha distància entre els temes encara que sols sia geogràfica, però tot gira entorn a un eix: la ja llarga confrontació entre catalans i castellans que s'inicià, diu En Xim Gual de Torrella, amb el regnat de Felip Vè.

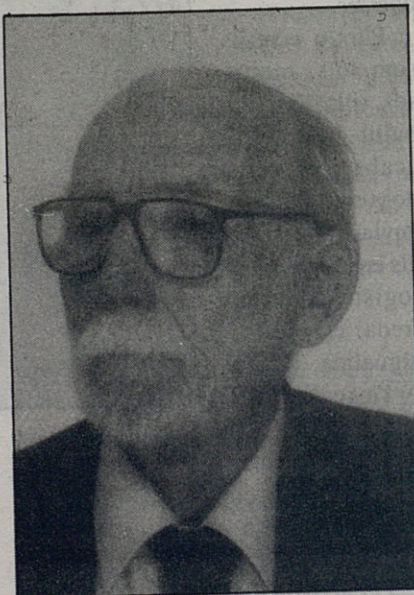
-No sé d'on els hi ve aquest orgull als castellans quan resulta que gairebé sempre ens han hagut de menester. Ja quan batallaven contra els musulmans en més d'una ocasió els reis catalans els ajudaren.

Tot això pot ser els hi vengui d'un complex d'inferioritat. Quatre grups hi ha a Europa que el tenen: els castellans, els francesos de l'Illa de França, els Branderburg de Prússia i la noblesa moscovita.

Per una altra part jo no conec cap altra noblesa europea que multipliqui els seus títols nobiliaris. Un lord anglès és lord una vegada, un arxiduc austríac ho és una vegada, quan una parella de nobles anglesos es casen els demanen quines dignitats volen i poques vegades en duen més d'una. No són lords o arxiducs dues o tres vegades, i en canvi els cas-tellans són a més "Grandes de España".

-Però n'hi ha més de diferències...

-És que no tenim res a veure amb ells, ni ells tenen res a veure amb la nostra part del món. Nosaltres venim d'uns regnes que eren molt pactistes. El rei En Jaume no va obligar ningú a venir aquí a la conquesta, no va actuar com a senyor feudal que obliga, sinó

que es va fer un pacte comercial. El rei d'Aragó ho era per la voluntat de les Corts i fins que no jurava no era rei. Ara ho han tornat treure, això, però a Catalunya i Aragó els reis se sotmetien als Usatges que avui serien la constitució més antiga d'Europa si no fos que en Felip Vè els va abolir.

-Qui sou els Torrella en tot això?

-Del nostre llinatge hi ha notícies ja devers l'any 800. Nosaltres venim d'En Bernat de Sta. Eugènia que acompanyà el rei En Jaume. Aquest senyor era un poc tarambana però quan va ser cap de casa es va tornar molt honrat. Qualsevol empresa era fruit d'un pacte.

Nosaltres tenim molt que ensenyar al món. El Parlament dels Comuns és una còpia de les Corts catalanes i d'Occitània que eren institucions democràtiques.

-Una democràcia on no tothom deia la seva.

-Rei i poble sempre estaven plegats

contra els que tenien el poder. Jo crec que la paraula feudal s'utilitza malament. Hi havia més participació democràtica del que ens pensam. El braç reial era el braç del poble.

-Si és així, com explicau tots els conflictes com els forans i els agermanats?

-La societat no era perfecta i jo sempre pos el mateix exemple. La repressió més forta que hi ha hagut mai a Espanya contra els obrers va tenir lloc durant la II República, que va ser la repressió de la vaga d'Asturies. Durant la dictadura d'En Primo no hi havia tants d'obriers dins les presons com hi hagué durant l'any 1934.

-Hi devia haver malestar perquè, sinó, com explicau la llegenda del Comte Mal?

-Falsa, aquesta llegenda és falsa. Tot és un conflicte entre el comte de Formiguera i una família que es deia Serra. Era una brega entre famílies, no una brega de pagesos i senyors. Els pagesos dels Serra s'enfrontaven al Comte Mal, però no als seus propis senyors.

-I com explicau Canamunt i Canavall?

-Jo crec que darrere de tot hi havia temes d'aliances matrimonials. Al.lotes que no eren admeses dins una família perquè no devia convenir.

-Totes aquestes idees, feis compte posar-les en orde?

-Confii que enguany començaré publicar un obra que es dirà "El color dels cignes", animals que estan avesats a veure'ls sempre blancs, però també n'hi ha de negres i sinó anau

S'Hort del Rei i en veureu dos que són ben negres. Bé, idò això serà una obreta de tres volums sobre notícies de la nostra història, unes de blanques i d'altres de negres, aquestes d'ençà de la venguda d'En Felip Vè. El primer volum es dirà "Lògia", el segon "Baluard" i el tercer "Façana".

-Quins són els temes que tocau?

-Personatges. Jo crec que la història és la ciència de la intemporalitat.

-Això ho hauríeu d'aclarir una mica més.

-El temps és un invent dels homes. En Jaume I, va ser o és? És. Allò que ell va fer existeix, té una dimensió eterna. Nosaltres fórem els darrers en caure davant En Felip Vè. Això és així i sempre serà així.

-Ja ha sortit un parell de vegades a la conversa aquest rei. La vostra família va ser decididament partidària de l'Arxiduc Carles.

-I d'altres. Un avantpassat meu, Agustí de Torrella, va ser present a Alcúdia a l'acte de rendició de l'illa al cavaller d'Asphelt. Va fer escriure una acta de la seva presència i de com s'estaven fent les coses. Les mateixes famílies que es rendeixen el 1714 durant el XIX es mostraren carlines, és a dir cridaven "Furs i Rei!", però no tenien res a veure amb la política i el partit que hi ha avui.

-I ara, què queda de tot això?

-Tot queda gravat. Tot permanence. Pensau una cosa, el rei En Jaume, va ser o és? El rei En Jaume és. Tot allò que va fer ell existeix. D'alguna forma podem dir que les coses que fan els homes són eternes.

-També n'hi ha d'altres que han canviat molt.

-És veritat. Ara vos posaré un exemple. Fins que va acabar la Guerra Europea els senyors de Mallorca tenien dues coses com a molt "cursis", que els feien feredat. Una era parlar foraster sense haver necessitat, i l'altra dir Palma a Ciutat. D'aquesta diferència me'n vaig témer jo un dia a Barcelona quan una senyora em va dema-

nar," i vostè que és de Mallorca mateix o d'un poble?". Talment ho diuen a Eivissa.

Així idò, deia que en acabar la Guerra Europea, i quan els vells ja eren morts, les noves generacions començaren a parlar foraster als cans i als nins. Això de baratar la llengua va ser una mala jugada, però jo tampoc vull ser molt pessimista. Tanmateix el mal a la llengua no el fan tan sols els que la baraten, sinó també els que la parlen. Per exemple, jo som totalment contrari a la barcelonització del català. Ells foren els que començaren a dir "molts homes" en lloc de "molts d'homes", suprimint els partitius igualment que han suprimit En i Na que en el seu origen eren formes de tractament. Això són coses molt catalanes i no m'agrada que es perdin.

-Dèieu que no volíeu ser molt pessimista.

-No hi ha por al castellà. No hi ha d'haver por al castellà. És una llengua que està entrant dins un procés degeneratiu per imitació als americans. Allà on més es parla l'espanyol és a Amèrica, i és allà on el destrueixen. Encara que mai ha estat una llengua fàcil. Per un que no l'ha parlat mai des de petit, és molt difícil.

-Però això que deis no fa disminuir el nombre de castellanoparlants.

-Teniu raó, però pensau en aquest detall: la parròquia de Ciutat on més s'utilitza el mallorquí és la de Sta Caterina Tomàs, cruïlla Blanquerna/Ausiàs Marc. És una parròquia rica, molt poblada, que sempre seguit dona per Càritas i que curiosament està enfrontada a l'associació de veïns que està controlada pel PP. I aquesta és una parròquia de l'eixample; en canvi, les cinc parròquies de dins murades són una vergonya en aquest sentit. A la Seu només diuen una missa en català els diumenges. Pitjor és Sta. Eulàlia. L'altre dia vaig anar al funeral d'En Salvador España, i el rector amb unes grans paraules deia: "Y entonces me dijo: No tenc por de morir", "Y me dijo: Vull rebre tots els sagraments". Els que fan això s'equivoquen.

-Tant de bo el vostre optimisme fos de més gent.

-Jo conec molt bé el castellà, per ventura és la llengua que més bé conec i vos dic que s'autodestruiran ells mateixos, i a més dins Europa no tenen res a fer. La llengua més parlada és el rus, la comercial és l'alemany, la jurídica el francès i la internacional l'anglès. Són massa enemics pels castellans. Sobretot és que el parlen molt malament, destrueixen la sintaxi. "Hemos venido ayer". "Vengo mañana".

Jo crec que el català té un gran futur. Un temps, els senyors de Mallorca parlaven català i les senyores aprenien el francès i era "cursi" parlar foraster. Tot això tornarà, basta pegar un cop d'ull a les coses que passen pel Bàltic. Arribarà un moment que ens temerem que no ens convé atracar-nos gens a una llengua que se'n va per avall.

-Serà difícil estendre aquesta idea.

-Sí, perquè el govern és així com és. Mirau, ara aquesta Comunitat que es diu "Castilla y León" va ser una unió que es va fer per equilibrar les forces polítiques de dreta i esquerra, però ni castellans ni lleonesos estan contents d'això perquè els castellans sempre han estat uns annexionistes. En canvi, el mateix govern no deixa que s'apleguin bascos i navarresos, i ja veis com ens tenen a nosaltres.

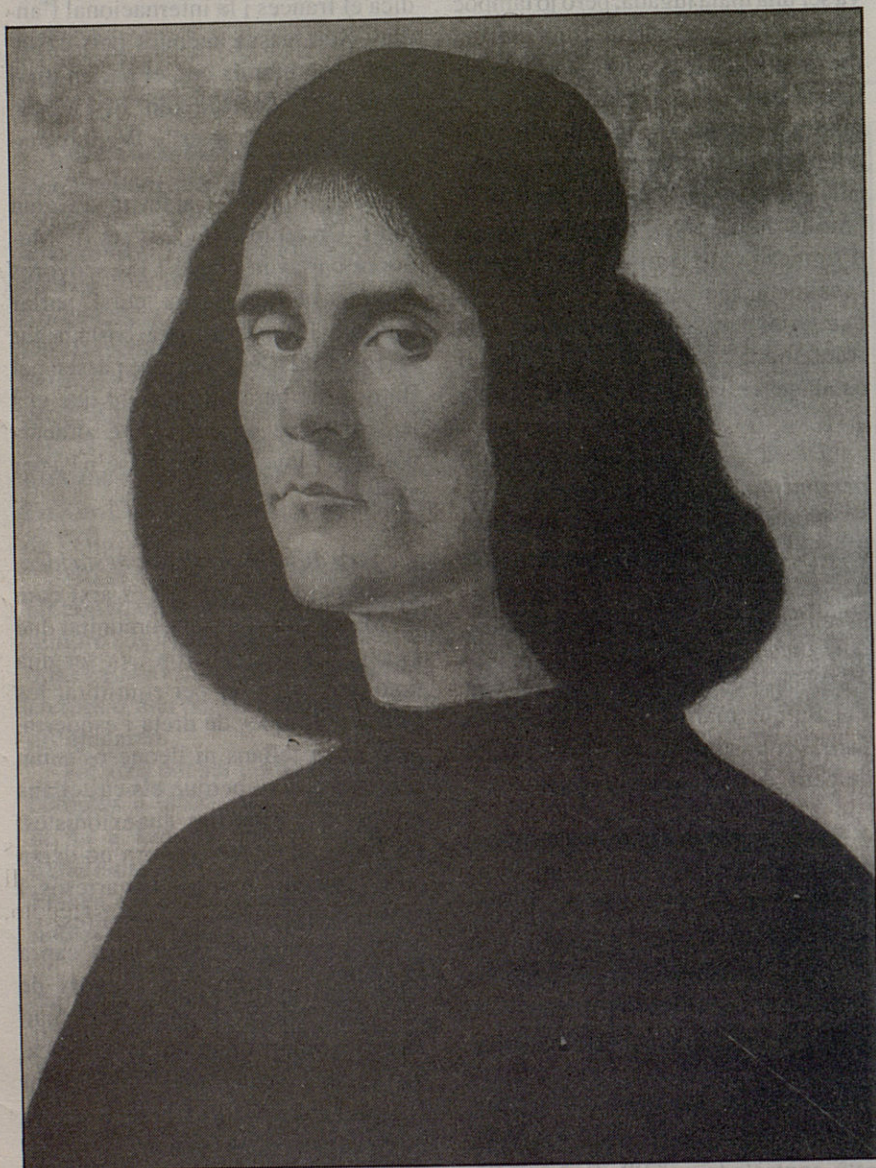
No hauríem de mirar gens cap a Madrid. Un temps els senyors de Mallorca viatjaven molt però mai anaven a Madrid, partien cap a França, cap a Itàlia. Quan Carles III va deixar Nàpols i anà a Madrid, la seva esposa no en va estar gens contenta i li va dir: on m'has duit Carlet? A un poble.

-Bé, ja per acabar, que ens podríeu dir més coses de "Els colors dels cignes"?

-Han estat moltes hores de feina per recollir un noticiari, per anar col·locant una pedra vora l'altra però sense afegir gens de ciment. Així ha estat com he arribat a conèixer amb totes les persones que són la meua història. □

Cambó, el col.leccionista

JAUME LLABRÉS MULET

Retrat de Michele Marullo, de Sandro Botticelli (c. 1490). Quadre de qualitat excepcional, adquirit per Cambó, digne de figurar a les pinacoteques més selectes del món. Col.lecció Guardans-Cambó (Barcelona),

L'any passat el museu del Prado va cloure el seu cicle d'exposicions amb la Col.lecció Cambó. El museu havia encetat les exposicions de 1990 amb l'antològica de Velázquez (23 de gener/31 de març), seguida per la d'Alonso Sánchez Coello y el retrato en la corte de Felipe II (juny/juliol) i va acabar amb la Col.lecció Cambó (9

d'octubre/31 de desembre). L'interès de les exposicions ha estat en tots els casos excepcional i els catàlegs publicats són en aquestes circumstàncies una eina imprescindible pels amants de l'art i de la història.

Francesc Cambó i Batle, nat a Verges l'any 1876, és tal vegada més

conegut com a polític que com a col.leccionista. La seva dilatada carrera política, que va finir l'any 1936 quan la Guerra Civil, fou marcada per la gran quantitat d'esdeveniments històrics que afectaren Catalunya i l'Estat espanyol en el trànsit del segle XIX al XX. Parlar de Cambó com a polític és tasca llarga que no és en absolut tema del present article. Admirat o criticat, Cambó ha subsistit al pas del temps amb l'aura d'un home culte. Un gran català, les despulles del qual foren rebudes a Barcelona l'any 1978 en olor de multitud, trenta-un anys després de la seva mort a Buenos Aires el 1947.

L'herència artística de Cambó és un llegat de quaranta quadres que ara enalteix el Museu d'Art de Catalunya i que obliga els catalans a endreçar la seva pinacoteca en la línia dels grans museus del món. Per contrapartida, el museu del Prado de Madrid li deu a Cambó, entre altres obres, les taules de la història de Nastagio degli Onesti, de Botticelli i el seu taller.

Florència i el clamor d'Itàlia

De la seixantena de quadres catalogats de la col.lecció de Cambó, 35 corresponen a l'escola italiana. D'aquesta escola destaca un lot important de pintors florentins i d'altres primitius del segle XIV i XV. Entre els artistes sobresurt Sandro Botticelli, pintor universal del Quattrocento que preval en la memòria de tothom a causa de les cèlebres pintures del "Naixement de Venus" i de "La Primavera", admirades a la Galeria degli Uffizzi de Florència.

Cambó va aconseguir una obra mestra de Botticelli, molt desconeguda del gran públic i ara reivindicada en el catàleg del museu del Prado. Ens referim al retrat del poeta i soldat d'origen grec Michele Marullo Tar-

"El Minué", obra de Giandomenico Tiépolo, fill de Giambattista, La pintura ens suggereix tota la delicadesa i el lirisme de la festiva societat veneciana del segle XVIII. Museu d'Art de Catalunya (Barcelona).

caniota, que figura a la col·lecció privada de la família Guardans-Cambó de Barcelona.

El retrat és de petites dimensions (49 x 35 cms.) i és una obra magnífica que expressa tota la força i la bellesa de la pintura florentina del primer Renaixement. Botticelli amb molt pocs recursos va realitzar una peça superba en la qual el rostre té una expressió dura i serena que interroga l'espectador. Les faccions de Michele Marullo apareixen tractades amb gran pulcritud i queden emmarcades per la cabellera llarga i negra. El bust de l'humanista emergeix sobre un fons indefinit que dona a la figura un aire nítid i ple de melangia. Botticelli, sense cap atribut aparent, ens retrata un personatge que mai no podrà enganyar a ningú: quan el veim, ja sabem que és un poeta.

Les històries de Nastagio degli

Onesti són tres obres de Botticelli i el seu taller, molt més conegudes per causa de trobar-se exposades al museu del Prado. El propi Cambó les va donar en vida, l'any 1941, per a enriquir la pinacoteca madrilenya de la qual era un gran admirador. El museu del Prado només posseeix aquestes tres obres de Botticelli que corresponen a un cicle de quatre taules pintades, originalment, per a la capçalera d'un llit de noces d'una casa noble florentina. Aquestes pintures, tant pel contingut com perquè foren encarregades, mereixerien un petit article, que seria excessiu traslladar ara a aquest text. Direm, però, que la font d'inspiració temàtica és un famós conte de Boccaccio, publicat en el Decameró, que relata una llegenda cruel d'amor i d'indiferència.

La resta d'obres italianes de la col·lecció van del Manierisme fins al

Rococó. Cal esmentar les obres d'escola veneciana: Tiziano, taller d'Il Veronese, Tintoretto i els Tiépolo, pare i fill.

Quatre obres cabdals del Rococó

Del llegat, val la pena concentrar la nostra atenció en quatre obres molt representatives de la pintura europea a l'època del Rococó. Ens referim a dos temes costumistes d'escola veneciana i a dos retrats d'escola francesa.

De Giandomenico Tiépolo (1727/1804) podem contemplar una parella d'olis: "El Xarlatà" i "El Minué", en els quals amb tot lirisme s'expressa la gràcia del carnaval venecià. A la primera obra, els personatges disfressats amb capes, capells o màscares escolten amb interès o amb incredulitat un xerraire que parla damunt un cada-falc. Com és típic a les obres venecia-

nes, domina el fons arquitectònic: veim un gran arc i una balustrada rera de la qual s'hi ha esboçat un grup de quatre figures. "El Minué" té com escena un jardí presidit per una estàtua clàssica. Al seu peu, una parella inicia la dansa, la dama oculta el seu rostre amb un antifaç però amb el gest denota coqueteria i elegància.

Respecte els retrats, cal dir que són dues obres mestres de la pintura fran-

de Fragonard són ja un antecedent de l'impressionisme. Els detalls "inacabats" de la pintura són també un passaport a l'art contemporani el qual s'ha gestat a través de la història de ruptura en ruptura, de mestre a mestre i amb un llenguatge universal que ha desbancat les escoles respectives. El retrat de l'Abbé Saint-Non proclama clarament la primàcia universal que ha de prendre la pintura francesa en el

entre 1382 i 1415, que figurava a la capella privada de Cambó.

De la resta de les escoles podem recordar obres de Quinten Metsys, Peter Paul Rubens, Luchas Cranach "El Vell" i una pintura atribuïda a Thomas Gainsborough.

En resum, el Museu d'Art de Catalunya es beneficia des d'ara amb la col·lecció de Francesc Cambó cedida als museus de Barcelona. El llegat es

Taula d'origen mallorquí, obra del pintor Francesc Comas (actiu entre 1382/1415). Aquesta peça gòtica no formava part de la col·lecció i Cambó la tenia reservada per al seu oratori particular. Museu d'Art de Catalunya (Barcelona).

cesa. El primer és el retrat del notari Pierre-Louis Laidevigue, obra de Maurice Quentin de La-Tour (1704/1788). El notari, amic íntim del pintor, s'ha deixat retratar amb roba d'anar per casa i amb el cap cobert per un mocador amb un floc molt graciós. Fet al pastel, ens aproxima a la més tendra humanitat que allunya el personatge de l'etiqueta oficial, però no de l'aire cortesà.

El segon, és obra de Jean-Honoré Fragonard (1732/1806) i representa a Jean-Claude Richard, l'Abbé de Saint-Non. Aquest retrat, dit de "fantasia", ocupa amb tots els honors la portada del catàleg i és remarcable per la seva modernitat. Les pinzellades fresques

segle XIX-XX. Una primàcia que va reprimir l'academicisme neoclàssic del qual fou víctima el propi Jean-Honoré.

La resta del llegat

El llegat conté també obres representatives de la pintura espanyola, flamenca, holandesa, alemanya i anglesa. De la pintura espanyola sobresurten dos olis de Francisco de Goya: "Alegoria del Amor" i el retrat excel·lent de Manuel Quijano. Altres firmes que cal esmentar són les de Zurbarán, Claudio Coello, Pantoja de la Cruz, etc... De manera simbòlica citarem una petita predela gòtica de Francesc Comes, actiu a Mallorca

va materialitzar l'any 1949, però encara passaren uns quants anys més abans que arribassin els quadres a Barcelona. Des d'ara, el Museu d'Art de Catalunya s'encapçala, definitivament, dins la línia de les grans pinacoteques amb un futur exigent que obligarà a treballar molt més i millor les distintes entitats catalanes, començant pel propi Ajuntament de Barcelona. Per sort, alguns catalans no esperaren un utòpic i olímpic 1992 per a millorar la universalitat de la seva pàtria. Cambó, el col·leccionista, en fou un d'ells... □

El projecte dels camps de golf de Son Ganxo i Rotana

Som un grup de ciutadans manacorins que volem expressar el nostre desacord i rebuig al fet que, segons el Pla General d'Ordenació Urbana de Manacor, es puguin construir camps de golf amb urbanització incorporada al terme de Manacor, concretament a Son Ganxo i a Rotana.

El projecte d'aquest darrer es va presentar el mes de maig de l'any passat. S'hi preveu fer un centre d'esports que conté dos camps de golf de 18 forats cada un, pistes de tennis, de polo, equitació, etc.; un hotel de 250 places a més d'apartaments i un gran complex urbanístic amb capacitat per a 2.800 habitants.

La inversió i planificació és a càrrec de diversos promotors estrangers. S'ha de reconèixer que la presentació del projecte "ROTANA" és enlluernadora, ha sabut farcir bé el pastís per veure si picam. S'hi diuen coses tan entabanadores com aquestes que transcrivim:

"Rotana será el centro de deportes, country-club y residencia para personas con sensibilidad para la calidad y la belleza al mismo tiempo,"

"(...) una urbanización que —una vez terminada— podría hacer creer en su originalidad que ya ha sido fundado hace muchos siglos, los pueblos románticos de Mallorca como por ejemplo Lluc Alcari, Deiá, Galilea y Costitx sirven de ejemplo,"

"El hotel Residencia Rotana de 4 ó 5 estrellas de superlujo parece una residencia señorial española de los tiempos antiguos",

"El campo de golf da a la juventud de Manacor la oportunidad a familiarizarse con el deporte del golf y ganarse el primer dinero como Caddies bien pagados",

"Mallorca puede adoptar así un nuevo papel como Isla del Golf".

Podríem seguir. L'informe d'aquest projecte està ple de disbarats com aquests, però creim que ja n'hi ha a bastament. La gran majoria de mallorquins estam ben escalivats. No som tan ingenus com per creure que tot això que volen fer sigui en benefici nostre. Volen fer-nos empassolar que ells posaran els doblers i nosaltres tindrem els guanys. Per favor! Mallorca està repleta d'urbanitzacions i tots sabem que uns pocs s'han fet d'or

VOLEN FER-NOS EMPASSOLAR
que ells posaran els doblers
i nosaltres tindrem els
guanys

i la resta només hem vist la brillantor. On s'ha vist mai, voler-nos endossar que en dos dies faran un poblet semblant a pobles que han necessitat anys i esforços per fer-se. Que s'han pensat que som beneïts?

Si tant d'interès tenen que la joventut de Manacor pugui practicar qualque esport, que invertesquin en el poliesportiu que l'Ajuntament té començat. Però no, el màxim d'oportunitat que volen donar als joves és poder fer de "caddies", que així s'anomenen els que traginen els bastons i les pilotes als jugadors.

I què me'n direu d'aquella bajanada quan diuen que volen convertir Mallorca en una "Isla del golf"?

Bé, la cosa faria rialles si no fos que és ben seriosa. I un aspecte molt greu és l'excés d'aigua que consumeix un complex d'aquestes característiques. Un camp de golf de 18 forats necessita

d 1.500 a 2.000 metres cúbics d'aigua diaris, que és la quantitat que ha de menester un poble de 8.000 habitants. Si tenim en compte que aquest de Rotana és del doble de forats i afegint l'aigua que necessitarà tota la urbanització tenim que la quantitat d'aigua que s'utilitzarà en tot el complex serà de més de 6.000 metres cúbics diaris.

A la presentació del projecte s'esmenta que als pous de la finca hi ha aigua suficient. L'informe, però, és contradictori. A un apartat es diu que per regar el golf s'utilitzarà l'aigua dels pous i en un altre lloc s'informa que s'emprarà la provinient de les depuradores de Manacor i de Rotana mateix. Com quedam? El cert és que, tant si es fa d'una manera com de l'altra, tots sabem que els nivells d'aigua dels pous han baixat moltíssim i que el grau de salinització és més que preocupant. El tema de l'aigua és d'extraordinària importància i creim que no s'ha estudiat seriosament per part de l'Administració, i ben segur que tot el conjunt de la societat no se'n preocuparà de bon de veres mentre vegi que hi ha un pou o una font que raja.

Per altra banda, trobam molt raonable que els sectors empresarials turístics intentin atreure un turisme de més qualitat a les Illes i no hi ha dubte que els camps de golf en són un bon reclam, però creim que amb els nou o deu que hi ha construïts a Mallorca ja en tenim prou, ja poden satisfer bé la demanda. La possibilitat que se'n puguin fer més de trenta és desgavellada. No pot ser de cap manera que, ara que tenim la costa saturada d'urbanitzacions, vulguin fer el mateix a l'interior de l'illa amb l'excusa dels camps de golf.

Tornant al projecte Rotana, se'ns diu que amb la inversió —més de

16.000 milions de pessetes— es crearan llocs de treball, la qual cosa comportarà molts beneficis per a Manacor. No ho podem creure perquè si la majoria de promotors d'aquest complex són estrangers, és ben lògic que els beneficis siguin seus. Els propietaris de les botigues, restaurants i altres serveis és ben segur que també seran estrangers i, a més, faran forta competència als comerços de Manacor.

Hi ha molts altres aspectes a tenir en compte, com és ara, l'impacte ecològic, la repercussió negativa sobre l'agricultura, la nostra cultura, etc., temes que tots els mallorquins coneixem prou bé i, per tant, no és necessari insistir-hi.

Naturalment, tot això que deim sobre el projecte Rotana val pel de Son Ganxo i pels altres projectes que es preveuen fer a tota l'illa.

En aquests darrers trenta anys hem girat Mallorca damunt-davall. Hem fet malbé molts espais naturals. Creim que ja passa d'hora de dir: BASTA! Amb aquesta nova moda dels camps

de golf amb urbanització, el que farem serà destrossar el poc que ens queda. Tenim ben clar que hem de conservar els pocs espais naturals que queden pel bé de tots. No volem deixar als nostres néts una Mallorca on no quedi cap racó sense urbanitzar.

Atentament,

Coordinadora contra els camps de golf a Manacor (firmada per Sebastiana Munar i nou persones més) □

Aquesta campanya contra la construcció de camps de golf a Manacor compta amb l'adhesió del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB), Grup Excursionista de Mallorca (GEM), Grup Excursionista "Escorpins". La conservació íntegra de Sa Vall de Manacor, incloent la finca de Rotana, ha estat recolzada per: World Wildlife Fund. WWF / International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN), Tortoise Specialist Group (TSG) Divisió de la IUCN, People's Trust for Endangered Species (PTES), Fauna and Flora Preservation Society (FFPS), Jersey Wildlife Preservation Trust (JWPT).

Sense notícies, males notícies

Amb prec de publicació, rebem la següent carta:

El dia 2 d'agost passat el nostre únic fill va sofrir un accident greu de motocicleta durant les seves vacances a Eivissa. Des de l'Hospital de Ca'n Misses d'aquesta illa es va decidir, atès la seva gravetat, traslladar el ferit a l'hospital de Son Dureta de Mallorca. Hi va estar 27 dies en coma profund, fins que va morir sense que nosaltres fóssim avisats malgrat que anàs totalment documentat, amb agenda de telèfons inclosa. Per part nostra acudírem durant més d'un mes a la Policia Nacional de la nostra localitat, insistint que el nostre fill havia telefonat cada dia abans del dia 2 d'agost. Solament ens respongueren amb sarcasme que "es devia haver 'lligat' amb una estrangera..." Després de moltes traves, el 10 de setembre descobrírem que el nostre fill feia 10 dies que era a l'Institut Anatòmic forense de Palma, i que havia mort sol, sense cap carícia nostra de comiat, com un ca. D'acord amb l'actual Codi Penal, fets així no es poden configurar com a delictes i, per desgràcia, la deshumanització tan freqüent en els nostres dies no és delictes. No volem que es castigui a ningú ni venjar-nos, però, ¿es podria fer qualque cosa perquè casos com el del nostre fill no tornassin a succeir?

Antonio Prieto González
Consuelo Rosón Roval
(Tarrassa)

(L'original, en castellà)

Devorador d'hipoteques, molts d'anys.

No seré gaire original. A vegades hom és pres per una mollorpàusia que et deixa aclaparat, inútil per a les més modestes empreses. Diuen que és el temps, aquestes maleïdes i tedioses calmes de gener. Però és hora de lliurar l'article i d'alguna cosa hem de parlar.

He dit que no seré original perquè d'allò que us volia parlar justament també en va parlar —i bé— en Bartomeu Obrador "Xamarri" a la Diada Nacional de Mallorca que, com cada any, organitza el PSM i que, aquesta vegada, se celebrà a Manacor.

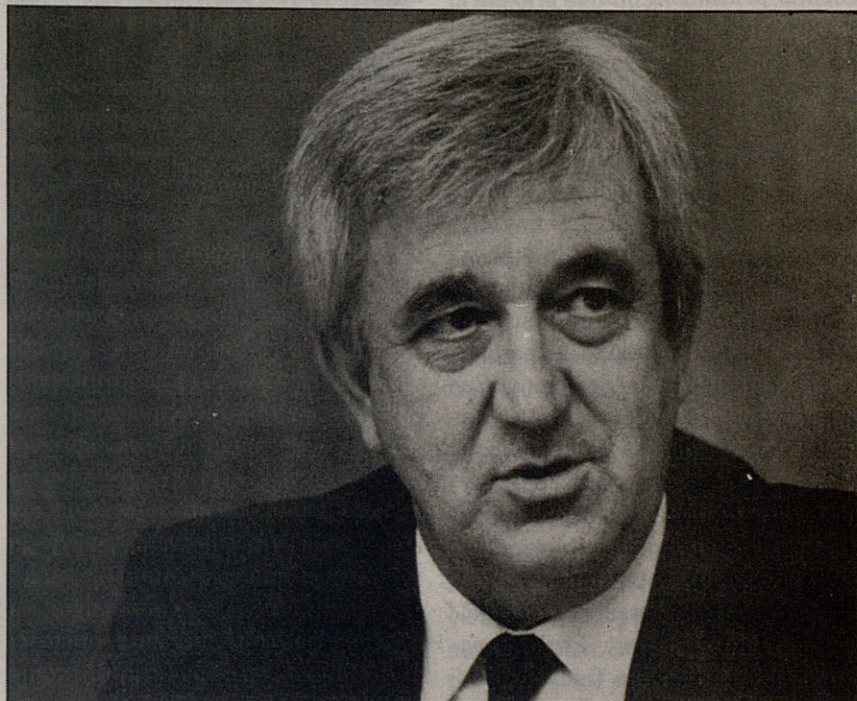
Vaig llegir, astorat, l'extracte de premsa del discurs que pronuncià Gabriel Cañellas al sopar pre-electoral del PP-UM (però si us he de ser del tot sincer fou un astorament light, car l'acte ecumènic d'aquesta coalició —bon menjar, bon vinet i una mica d'eufòria— hi predisposava, i també, perquè és un home que ja ens té avesats a certes manifestacions nebuloses tenyides de llexiu lacrimogen extret de serial barater). L'acte se celebrà a les darreres calendes de desembre i en el discurs Gabriel Cañellas va dir que la política del PSOE afavoreix l'independentisme, que en Felipe fa no sé quin temps que li nega audiència i que dins el contuberni de les Autonomies només s'afavoreix les comandades pel PSOE, o bé, les històriques.

La darrera afirmació em sembla com una queixa envejosa. A nivell illenc, els ajuntaments no comandats pel PP-UM es queixen en el mateix sentit. La penúltima em sembla que és voler controlar les regles de cortesia de Felipe G. i ja se sap: avui la moral és un valor molt a la baixa. Mentre que la primera, o jo som orb, no la veig per enlloc. Vana il·lusió! Com m'hauria agradat que fos com a mínim tan certa com les altres dues! Potser, l'any vinent, ho tornaré a demanar a la carta del Pare Noel i a la dels Reis.

Fet i fet —i amb això tampoc no som gens original— és una qüestió de "peles". De doblers i de competències, també. I jo em deman, faria la mateixa queixa el Sr. Cañellas si qui manà a Madrid fos el PP? O els populars serien tan submisos, sucursalistes i dòcils

De canyelles i altres condiments electoralistes

RAFAEL CRESPI

Gabriel Cañellas, president de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

com ho són ara els del PSOE? És clar, ells diran que ho farien millor, com a mínim per tenir contenta la clientela electoral. En aquest punt vull manifestar el meu escepticisme i fer-me devot acèrrim de Sant Tomàs.

¿I, per què en comptes de tanta queixa eixorca i niala no es posen en feina i procuren articular una societat civil que es faci mereixedora, com a mínim, d'un respecte dins aquest cafarnaüm anomenat estat de les autonomies? ¿Per què no defineixen un model ètic d'ésser illenc, d'ésser, com tant els agrada dir, balear, entorn d'un element *cohesionador i distintiu* que ens faci diferents dels de La Rioja o dels de Múrcia —per exemple—, que ens doni una personalitat pròpia?

Aquest element cohesionador i distintiu ben bé podria ésser la llengua.

Una llengua que, adoptada com a eina de poder, gaudís de l'estima i l'orgull de tota una classe dirigent i, quan dic classe dirigent no em referesc només a aquells que manen sinó també a allò que en podríem dir les forces vives, que contagiàs per l'eròtica del poder la resta de la societat formant un cos coherent, il·lusionats per un projecte comú, identificats amb una terra concreta —les Illes— i conscients d'una problemàtica concreta —la nostra de cada dia— que faci valer els seus drets i fulmini d'una vegada per sempre aquest complex de sucursaleta, aquest paradís de buidor alimentat massa vegades de retòrica topicista i de folclorismes atàvics que ens fan creure massa sovint que som el centre de la felicitat. □

En Jaume Vidal, mestre

JOSEP ANTONI GRIMALT

Quan em demanen unes línies sobre En Jaume Vidal Alcover per a unes pàgines d'homenatge, de cop em vénen al pensament moltes d'idees i s'imposa una selecció d'urgència. L'obra d'En Jaume és molt variada i no és bona de descriure en una síntesi apressada. Pens, de tota manera, respecte d'aquesta, que el millor homenatge seria una labor crítica reposada, objectiva i no un repertori de frases elogioses més o menys convencionals. La seva obra fa pes a bastament per a poder afrontar una valoració justa. Per tot això, no parlaré de l'obra, sinó de la persona d'En Jaume Vidal.

No record ben bé quan el vaig conèixer. Degué ser pel gener del l'any 1963, a una de les famoses tertúlies del Cafè Riskal. En aquella mateixa ocasió, vaig ésser presentat a personatges com En Llorenç Villalonga, En Josep M. Llompart, En Llorenç Moyà i qualcuna altra figura de les lletres. En tot cas, quan vaig començar a tractar-lo, va ésser amb ocasió d'haver-me encarregat, jo, de revisar els originals que havien d'integrar el primer tom de les *Obres Completes* de Llorenç Villalonga, que Edicions 62 publicà l'any 1966, tom que ell, en principi, havia de prologar. Aleshores jo viva a Barcelona, però ell continuava estant a Mallorca, fins que, l'any 1969, se va mudar en aquella ciutat, de manera que va resultar definitiva. Així se va iniciar entre nosaltres un tracte més regular i freqüent, que per a mi va constituir un aprenentatge singular.

D'un mestre, en podem rebre ensenyances llegint els seus escrits i escoltant les seves lliçons, certament; però també hi ha una altra via de transmissió de coneixements, d'idees, d'actituds i de sentiments, que és el tracte directe, el diàleg en aparença

intranscendent, la tertúlia en suma. Avui no solem donar importància a aquesta via, però l'han feta servir grans mestres de tots els temps.

A través de converses, En Jaume em donava notícia d'autors, d'obres, de fets, que jo desconeixia o coneixia vagament, estimulava la meua curiositat i contribuïa a educar-me el gust i a afinar-me la sensibilitat. M'ajudà també a superar prejudicis, de destruir mites, a posar en evidència valors falsos i a endreçar algunes deformacions meves provocades per l'educació rebuda.

En ocasió de la seva mort, han proliferat les mostres de simpatia cap a la seva persona, com si el nostre poble es volgués alliberar d'un remordiment. En tot cas, el remordiment seria ben justificat. Tenc a la vista un escrit d'ell titulat *Però me'n vaig anar*, extret de la "Hoja del Lunes" de Balears, de dia 14 de juliol de 1980. Ens hi explica els motius de la seva partida:

"Me'n vaig anar, no tan pel sol impuls de la meua voluntat, sinó forçat, més tost, per una adversitat manifesta: Mallorca m'escopia, com l'aigua escup l'oli; no podíem lligar." Se lamenta del "provincianisme creixent, que fa parèixer la nostra illa regida, ocupada i gairebé habitada únicament per delegats i funcionaris madrilenys." Hi denuncia l'actitud de la premsa diària mallorquina envers la llengua, però també retreu la part de culpa d'aquest estat de coses a "la col·lectivitat mallorquina, o a un bon sector d'aquesta col·lectivitat: el que hauria de ser el més mallorquí de tots, el que, segons la dita, hauria de donar llum i dona fum".

És molt penós que la mediocritat d'un país arribi a pesar damunt un home fins al punt de fer-lo sentir-se escopit. Que se veja obligat a deixar la

JAUME VIDAL ALCOVER

SONETS ALEXANDRINS

X

EDICIÓ PATROCINADA PER LA
CASA DE CULTURA
CAIXA D'ESTALVIS
MALLORCA
1981

seva terra per no patir una frustració perenne i sense remei. El mal és que no és fàcil establir les responsabilitats dels pecats col·lectius. Com passa amb les guerres, qui més en pateix són els més poc culpables. Crec que En Jaume hauria pogut fer una bona labor cultural a Mallorca si hi hagués quedat, tant a dins com a fora de la Universitat. Va optar per l'absència i ens va dir per què. Se'n beneficiaren a Tarragona, on va tenir un paper essencial en la creació del Departament de Filologia Catalana d'aquell centre universitari.

Per part meua, em sent tranquil de consciència. Ningú veja, doncs, en aquestes línies, un acte de penediment. Només volen ésser una expressió d'agraïment, a títol pòstum, per totes les coses que vaig aprendre d'ell i per l'afecte que em va demostrar; una acció de gràcies que l'hauria desconcertat, sens dubte, perquè, de tot el bé que em feia, ni tan sols se'n temia, com no se tem un arbre del fruit que dona, ni una font de l'aigua que raja. □

L'obra dramàtica de Jaume Vidal i Alcover

ANTONI NADAL

El recent traspàs de l'escriptor Jaume Vidal i Alcover ens posa en presència d'una obra definitiva i, no obstant això, la situació de la seva obra en la literatura contemporània continua i continuarà essent una empresa difícil, perquè, si la inclusió de la creació poètica de Jaume Vidal dins l'anomenada generació dels anys cinquanta no presenta inconvenients, la resta de la seva producció, sobretot la dramàtica, sí que ofereix unes característiques peculiars que cal considerar abans d'agregar-l'hi. Jaume Vidal va començar a escriure teatre mitjan dècada dels anys cinquanta (*El miracle de Fàtima...*) i fins va arribar a presentar una peça a la totpoderosa companyia Artis, que va ser rebutjada per divergències fàcils d'imaginar. El seu camí, doncs, seguia el de Llorenç Villalonga, que també va lliurar a l'Artis el *Faust*, versió dramàtica de la primera part de *Bearn*, amb una ingenuïtat corprenedora, o el de Llorenç Moyà, que a final dels anys esmentats també va començar a escriure teatre, inspirat en els clàssics grecs. Aquestes circumstàncies acosten Jaume Vidal al grup d'autors que, al marge del teatre menor que es representava a Mallorca, hi van escriure un teatre "transcendent", generalment tràgic, tot i que amb posterioritat tots tres escriptors en van escriure un altre de caire còmic pouant igualment en els autors clàssics, a vegades en forma d'adaptació (la preferència pel teatre clàssic no va obstar perquè Jaume Vidal escrivís més tard un teatre de cabaret, sovint en col·laboració amb Maria Aurèlia Capmany, molt més lleuger, agrupat en el volum *Ca, barret!*). El teatre literari escrit a Mallorca no va ser estrenat mai o, en el millor dels casos, ho va ser amb molt de retard, en unes condicions més tost precàries i en uns circuits

marginals. Això, lògicament, ens pot dur a concloure que no eren "professionals del teatre", sinó que n'escrivien perquè era llur ofici, amb un coneixement força preceptiu de la dramàtica. Val a dir, però, que aquesta situació es va endreçar notablement quan van tenir l'oportunitat de veure representada llur obra, si més no en els casos de Vidal i Moyà (afegirem, de passada, que alguns llibres de poemes d'aquests dos autors han estat escenificats). A més, Jaume Vidal se'n va anar a Barcelona l'any 1968 i aquí va entrar en contacte amb un món de vertadera creativitat dramàtica. D'aquesta relació va sorgir un teatre, el més important de Jaume Vidal (*Ora-tori per un home sobre la terra, La fira de la mort*, el teatre de cabaret...), que estava més d'acord amb el seu temps, tot i que mai no es va fusionar amb el teatre del moment, el teatre que escrivien uns altres autors

mallorquins (Baltasar Porcel, Joan Soler i Antich, Guillem d'Efak, Alexandre Ballester, Xesc Barceló...), la majoria dels quals també residien a Barcelona. És cert que Jaume Vidal va criticar la dictadura franquista i va reclamar la llibertat, però ho va fer des d'una posició més atenta a valors morals que no a valors polítics, cosa que li va permetre d'esquivar la censura amb més sort. I és pel caràcter ètic del seu teatre que, en entrar en crisi les fórmules del teatre polític-social, a Jaume Vidal només li hauria calgut de mantenir-se fidel a la seva tradició literària per superar-la, però els temps ja eren uns altres, el Living Theatre havia deixat la seva petja a Catalunya i la formació literària de Jaume Vidal, per a qui la paraula era l'eix de l'acció, va anar a topar d'una manera inevitable amb el desplaçament del text per l'espectacle total i amb la crítica, especialment la rebuda per *Una Roma per Cèsar*. Sembla que aquestes causes influïren perquè Jaume Vidal deixàs d'escriure teatre d'ençà del 1970, o gairebé, perquè a partir de llavors només ens consta que va adaptar una rondalla i l'*Ediprei* per al teatre (no va ser l'únic que ho va deixar córrer: recordem el cas, anterior, de Josep M. Palau i Camps, entre d'altres). En el moment d'avui, insistir en l'afirmació que l'obra de Jaume Vidal podria haver fet un bon favor per a la instrucció del públic, com l'autor pretenia amb el seu evident didacticisme, no deixa de ser una reiteració inútil davant la ignorància oficial, però potser cal recordar que, malgrat els anys passats d'ençà de la seva redacció, una part del teatre de Jaume Vidal continua essent inèdita. □

Jaume Vidal Alcover:

Les dificultats d'un novel·lista català

PERE ROSSELLÓ I BOVER

Jaume Vidal Alcover va esser el que es diu un "home de lletres" en el sentit més ple de l'expressió. L'escriptor manacorí és un punt de referència ineludible en parlar dels poetes mallorquins dels anys 50. També ho és quan ens referim al teatre o a l'activitat investigadora. Però, en canvi, la narrativa és potser l'aspecte més desconegut de la seva producció. Paradoxalment, Jaume Vidal Alcover és autor d'un nombre important de novel·les i de llibres de relats breus. Em sembla, també, que alguns dels seus contes han quedat oblidats en les pàgines de revistes literàries i culturals. S'ha dit que l'obra de Jaume Vidal Alcover no va tenir la sort d'aparèixer en editorials que li donassin la difusió que mereixia. Això és ben clar pel que respecta a la narrativa, ja que una part fou publicada en petites editorials i la resta, més recentment, en l'editorial Laia que va fer fallida. Per aquest motiu, entre d'altres, la narrativa de Vidal Alcover és una assignatura pendent tant per als editors, com per als crítics i estudiosos.

Per a un estudi complet de l'obra narrativa de Jaume Vidal Alcover, que inclogués la narrativa breu i la novel·lística, caldria un temps i un espai que aquí no li puc dedicar. Sobretot perquè es tracta d'una producció abundant i àmplia, de què és impossible parlar en dues o tres pàgines. Bastaria un petit repàs dels títols per tal que el lector compregués la dificultat que presenta fer-ne un estudi complet i exhaustiu. Per això em centraré només en unes obres al voltant de les quals es va desenrotllar un episodi, potser més tost anecdòtic, que ens palesa les dificultats per què Jaume Vidal Alcover va passar com a narrador. Tanmateix no vull deixar de

manifestar el meu desig de dur a terme algun dia aquest treball complet.

En 1955 Jaume Vidal va publicar a l'Editorial Moll el primer volum de l'obra narrativa: els contes de *Mirall de la veu i el crit*, llibre format per nou relats i dos textos semipoètics —un de presentació i l'altre d'epíleg— en català. L'any següent va obtenir el

premi "Gabriel Maura", dels Ciutat de Palma, per una novel·la en castellà titulada *Esa carne mortal* (1956). Fins a l'any 1969, quan obté el premi "Víctor Català" per *Les quatre llunes*, Vidal Alcover no torna a editar cap altra obra narrativa. Algú, tal vegada, pot pensar equivocadament en una possible fluctuació en aquesta època del nostre autor entre el català i el castellà. Potser, igualment, pot estar temptat d'interpretar aquestes tretze anys de silenci com a èpoques d'abandonament de la narrativa. Tot el contrari. La gran publicació que Jaume Vidal duu a terme durant els anys 70 i 80 (*Sophie o els mals de la discreció*,

Visca la revolució!, *Dido i Eneas*, *Tertúlia a Ciutat*, *La vida fàcil*, *Els intocables*, *Els Sants Innocents*, etc.) dona sortida a alguns dels llibres que havia escrit entre aquestes dates i en altres anteriors. Es tracta d'una irregularitat que és conseqüència de la situació de la cultura catalana de la postguerra. Per això, l'obra narrativa de Jaume Vidal Alcover no sols va patir una sèrie de casualitats (com les que assenyalàvem abans) que li han impedit tenir poc abast, sinó que sobretot va rebre les conseqüències de la migrada i enrarida situació dels anys 50 i 60.

Em centraré ara en la història de *Esa carne mortal*, ben exemplificadora de les dificultats amb què el jove narrador es va trobar. Josep M. Llompart en la "Crònica de Mallorca", inclosa dins el volum de *Cap d'Any* de 1957, publicat a la Biblioteca Raixa escrivia aquestes paraules per resumir què havia passat en la concessió del Premi Ciutat de Palma: "La petita història interna d'aquests premis sembla un conte de Poe. Però ja us he dit que el cronista, des del seu lleuger virgilià, ho veu tot molt enfora i amb molta placidesa. A hores d'ara no trobes estrany; ni que les bases de la convocatòria fossin modificades pocs temps abans de cloure's el termini d'admissió de treballs, ni que la llengua catalana fos exclosa del premi de prosa narrativa, ni que alguns dels aspirants llançassin a les aigües tènues la subtilíssima xarxa de maquiavelisme, ni que qualque novel·la fos posada, contra rellotge, en solfa castellana, ni que els premiat tot seguit d'haver-se'n emportat la joia, començassin a mirar-se de cost d'ull i a dir-se *raca*." La modificació

de les bases consistia a impedir que es presentassin obres en català al premi de narrativa. La novel·la "posada, contra rellotge, en solfa castellana" era precisament *Esa carne mortal*, de Jaume Vidal Alcover, que va esser considerada la millor pels membres d'un jurat excel·lent: Llorenç Riber, Salvador Espriu, Manuel Sanchis Guarner, Llorenç Villalonga, Camilo José Cela, Octavi Saltor i Gabriel Fuster Mayans "Gafim".

Esa carne mortal és dedicada a Llorenç Villalonga, "Dhey", i introdueix dos temes molt propers al món villalonguà: el de l'impacte del món turístic —que encara ens recorda una mica aquell turisme incipient i selecte dels anys 30, que es reflecteix en *Mort de Dama* o en *Madame Dillon*— i el xoc dels joves escriptor amb l'estreta mentalitat de la societat mallorquina de l'època. A més, també hi trobam algunes referències a personatges i motius de Villalonga: Bearn, el Marquès de Collera, l'hereva de Dona Obdúlia, Xim Puigdesaura, Alícia Dillon, etc. La dedicatòria inicial (on Jaume Vidal afirma: "*Hijas son de las tuyas mis criaturas y si algo vale cuanto tienen te lo deben a ti*") és, per tant, ben justificada. No supòs que aquest "villalonguisme" tan palès degué resultar almenys una mica incòmode per al jurat, del qual Llorenç Villalonga formava part.

Jaume Vidal Alcover va esmenar anys més tard el que la decisió precipitada de presentar-se a un premi en castellà havia esguerrat. En 1976, quan l'edició de *Esa carne mortal* ja era del tot intrometible a les llibreries,

apareix *Tertúlia a Ciutat*. En cap indret d'aquesta obra no s'esmenta que sigui la segona part ("Tertulia en la ciudad"), amb algunes modificacions, d'aquella novel·la que va rebre el premi "Gabriel Maura". Es tracta d'un retrat del món clos i provincià de Mallorca, especialment dels sectors intel·lectuals i de l'alta societat, en què, a més, s'observa la reacció d'incomprensió i de rebuig cap als escriptors joves amb els quals Jaume Vidal s'identifica. Com a exemple, basta citar el que un dels personatges en pensa: "Els poetes actuals, quan paraven —si és que paraven de qualque cosa—, no paraven més que de brutors i donaven la campanada a l'estridència" (p. 175). No oblidem que *L'hora verda* (1951) va provocar alguns escàndols, totalment injustificats, i Jaume Vidal se'n va ressentir. *Tertúlia a Ciutat* porta com a única data de redacció l'hivern de 1948. És,

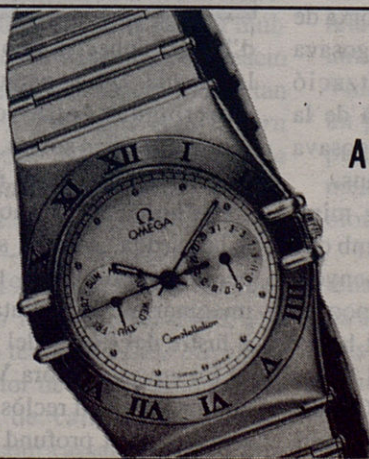
per tant, anterior als capítols, més breus, inclosos en *Esa carne mortal* en la secció que té el mateix títol.

En 1987 apareix *La vida fàcil* —una novel·la que, com la precedent, forma part del cicle "Els anys i els dies"—, en la qual el nostre novel·lista treu en català la resta del material novel·lístic que abans havia aparegut en espanyol a *Esa carne mortal*. *La vida fàcil* duu dues dates de redacció anteriors a l'aparició de la novel·la en castellà: febrer de 1948 i estiu de 1955. Els capítols són distribuïts de manera diferent i hi ha força diferències, encara que es conserven alguns dels títols de les seccions: "Carpe Diem", "L'amor que em fa parlar", "El camí de la veritat" i "El viatge". *La vida fàcil* és també un fris de l'alta societat mallorquina, amb una crítica semblant a la que apareix a *Tertúlia a Ciutat*.

Per tant, *Tertúlia a Ciutat* i *La vida fàcil* aprofiten un material novel·lístic escrit abans de 1955, quan fou traduït al castellà, retallat i unificat sota la forma d'un sol llibre, *Esa carne mortal*. En canvi, la novel·la següent del cicle, *Els intocables*, ja fou redactada en 1964 i, tot i que respon a uns objectius semblants, resulta totalment independent. El dubte que ens queda és si en 1948 Jaume Vidal Alcover pretenia amb aquells materials escriure una sola novel·la o dues. Tanmateix el resultat final és el que compta i aquest és que Jaume Vidal Alcover va reincorporar a la literatura catalana uns textos que, per les circumstàncies històriques del nostre país, ens havien estat usurpats. □

Relojería Española

FUNDADA 1885

Ω
OMEGA
AGENCIA OFICIAL

Moments
estelars

C. Colon, 12 — Tel·lèf. 72 15 63 - 72 43 44
07001 PALMA DE MALLORCA

Jaume Vidal i Alcover en els comentaris de premsa

Amb motiu de la seva mort, Jaume Vidal i Alcover ha estat objecte de nombrosos i ben diversos comentaris, tant pel que fa a la seva persona com a la seva obra. Amb retxes molt sintètiques sovint i amb altres més extenses, els comentaristes han urdit cròniques d'urgència que, tanmateix, l'una devora l'altra, ofereixen una panoràmica prou il·lustrativa de la personalitat desapareguda. En recopilar fragments d'algunes d'aquestes cròniques, EL MIRALL es proposa l'aproximació a la biografia de Jaume Vidal i Alcover, figura poc reconeguda en el panorama cultural de les nostres illes. Havia nascut a Manacor el 1923, llicenciat en Dret (1946), en Filosofia i Lletres (1972) i doctor en Filologia Catalana (1976). Com a professor de Literatura Catalana i de Crítica Literària va dur a terme una profunda tasca docent, darrerament com a catedràtic de la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona.

El fill pròdig

Amb la sobtada i corpresiva mort de Jaume Vidal Alcover desapareix un dels capdavaners de les nostres Lletres Catalanes. Aquest manacorí de naixença i estima agafà la torxa de la nostra literatura quan ningú gosava parlar encara de normalització lingüística i es va fer ciutadà de la Catalunya Gran quan ningú gosava parlar encara de Països Catalans.

Jo, a Jaume Vidal el vaig mirar sempre amb els ulls estorats amb què els infants pagesos fitam els senyors de Ciutat i Casa Bona. Les poques visites que vaig tenir l'atrevit honor de fer-li, tant a Ciutat, al Mal-Pas, a Barcelona o al carrer de les Coques just al front de la Seu de Tarragona, em deixaven al llarg de dies el gust

d'haver connectat amb un prodigi de la paraula. D'una paraula enginyosa, entretinguda, atrevida, graciosa, il·lustrada, i ben sovint, sàvia i crítica, però sobre tot lliure i màgica. No sé com s'ho haurà fet la mort per guanyar-li la partida. Amb el sentiment ferit per la sorpresa i la tristor no puc imaginar-me'l fet ciutadà definitiu i il·lustre del Regne del Silenci.

En aquesta "Hora Verda" del seu comiat em qued reclus dins el record entranyable i profund del "Fill Pròdig". Pens que aquells poemes que em

sacsaren les arrels de la sinceritat i de la bellesa hauran estat el millor aval de presentació a la Casa del Pare.

Jaume Santandreu, Última Hora, 3-1-91.

Jaume, quina l'has feta...?

Jo tenia perfectament assumit que Jaume Vidal Alcover era immortal. No solament perquè és l'home més culte que he conegut en la meua vida —que això no crec que doni títols per vèncer les malalties— sinó perquè la seva joventut, rebel·lia, inconformisme

me i independència demostraven una vitalitat que no s'extingia sinó que s'incrementava amb els anys. Tenia una bronquitis crònica que es calmava a base de fumar i un fetge malmès que es curava amb whisky. I una vitalitat indomable per damunt de tot, que el feia un ser indissociable de la vida. Era un discutidor d'ofici, un remer de la intel·ligència que tant li feia blanc com negre si podia polemitzar, i estava dotat d'una llengua mordaça, viperina, amb una dosi letal de cacogalàxia. (...) És possible que no hagi arribat a ser el millor escriptor mallorquí d'aquesta darrera meitat de segle. Però sí que va ser el més culte, el més refinat, i inigualable, evidentment, en l'art de la conversa i en la capacitat d'ensenyar a tenir criteri propi. (...)

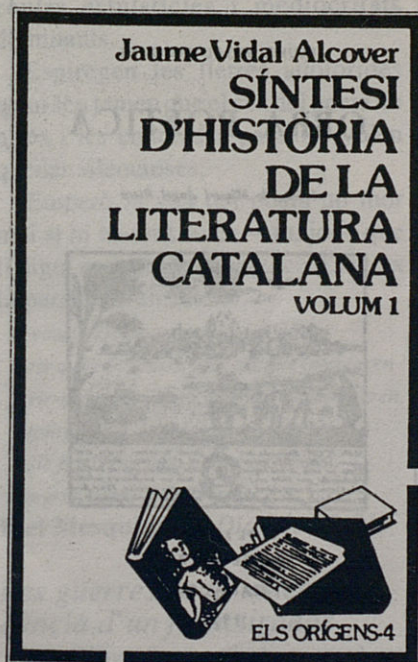
Fa trenta anys que va entrar a caméva a la recerca d'un escriptor. No crec que hi trobàs altra cosa que un "grafòman lletraferit" o un "lletraferit grafòman", tant se val. Però malgrat que em va impulsar a acabar "Els mallorquins", i que sempre tenguérem una amistat estreta, constant, sense ombres, crec que aquella visita em va obrir unes portes insospitades. El que he disfrutat i après al costat d'en Jaume, i després de Maria Aurèlia, no es pot contar en un article. Res del que sé sobre la societat mallorquina, sobre la literatura, sobre el país, sobre els homes i les dones, tendria sentit sense el contrapunt dels esperons d'en Jaume. En el seu exagerat entusiasme o en la seva crítica demoledora, en la seva capacitat per rastrejar el desenfoc ideològic o el petit error erudit, en l'excel·lència de la seva prosa i de la seva poesia, vaig trobar ocasions infinites de pau i d'inquietud.

Josep Melià, *Ultima Hora*, 4-1-91

Un personatge brillant, culte i intel·ligent

(...) Jaume Vidal Alcover encarna, potser millor que ningú altre, la figura de l'*homme de lettres*, de l'humanista posseïdor no sols d'una àmplia cultura llibresca, sinó també d'una cultura humana i sentimental, apresa tant al grat de la pròpia vida com per transmissió en la peculiar societat mallorquina d'on ell procedia.

Ara bé, el personatge —per atractiu que sigui— no ens ha de fer oblidar l'escriptor que hi ha al darrere. I aquí cal apressar-se a denunciar sense embuts l'abisme existent entre la seva alçada literària i l'escassíssima consideració per part sobretot dels nostres crítics i cappers, quan el cert és que en el si de la cultura catalana trobaríem ben poques trajectòries intel·lectuals tan completes i totalitzants com la

seva. Però ell fou probablement un personatge massa brillant, culte i intel·ligent, un personatge que mai no renuncià a dir-hi la seva, i això, en una cultura encara afeblida per un cert complex d'inferioritat i una notòria manca de seguretat en ella mateixa, se sol pagar car...

El fet és que Jaume Vidal Alcover aconseguí de compaginar amb absoluta normalitat i mestria la seva múltiple dedicació a la literatura de creació (com a poeta —recordem llibres tan diferents i interessants com *L'hora verda*, 1952; *El dolor de cada dia*, 1957; *Sonets a Eurídice*, 1967; o bé *El fill pròdig*, del 1970—, novel·lista —*Sophie o els mals de la discreció*, 1971; *Visca la revolució*, 1974; *Dido i Eneas*, del 1980; i la incompleta tetralogia *Dels anys i els dies*— i autor de teatre) amb la seva tasca més de caire investigatiu i acadèmic (com a assagista, crític, eru-

dit i historiador de la literatura), sense oblidar la seva ingent obra com a traductor, que culminarà amb la propera publicació de la seva magna traducció de tota la *Recherche proustiana*. (...)

Alex Susanna, *Avui*, 4-1-91

Home culte

L'Octavi Fullat deia dijous, a la tertúlia del Cuní, que Jaume Vidal Alcover havia llegit Sófocles, i que això se li notava. Em sembla una metàfora extraordinàriament precisa per significar l'home culte que hi havia darrera l'escriptor mallorquí. Desconcertant, com altrament totes les morts no esperades, la mort de Jaume Vidal Alcover afegeix més desconcert pel que té de simbòlica, de precipitada. Amb ell mor l'escriptor a estones preciosista, a estones incontinent, gairebé sempre delicat. Mor el conversador enginyós i brillant, el polemista que va fer, de les baralles públiques amb Porcel, un dels episodis més recomanables de l'opinió literària dels darrers temps. Mor el patriota que va ser (que feixuga és la paraula, i tanmateix, que exacta!) l'home que també va creure que calia *salvar els mots* i va afegir-hi compromís, esforç i dificultats. Però, malgrat el gruix objectiu de tota l'apologia que es pot fer del Jaume Vidal públic, allò que em sembla més significatiu —i que connota simbòlicament la seva mort— és la categoria intel·lectual del Jaume Vidal privat, només entrellucat a les classes i a les conferències. Va ser un lector constant, reiterat, militant d'alta literatura, un devorador de textos i universos literaris, que païa, interrelacionava i reinventava. ¿Per què una mort simbòlica? Perquè Jaume Vidal Alcover va ser un luxe escàs en un paisatge progressivament habitat per joves escriptors barbamecs, menyspreadors de tot allò que faci olor de cultura.

Home culte: aquest és un terme renaixentista que la postmodernitat ha dinamitat i que lentament desapareix de la graella de virtuts. Tanmateix, aquesta va ser també la principal virtut —compartida amb la companya Maria Aurèlia— d'aquest intel·lectual nascut

a Manacor i darrerament seduït, de la mà de Bohigas, per la plaça Reial. Al bell mig de la literatura de barra de bar que inunda llibreries i emmiralla crítics, Jaume Vidal va ser dels que van persistir en el culte gairebé sagrat a la paraula. El seu va ser, probablement, un mestratge poc exercit, incòmode entre aquestes noves generacions de narradors tan orgullosament incultes, el bagatge dels quals arriba, quan arriba, a la lectura de la MOLC. L'abisme que separa Sòfocles de les birres i les refregades amb la veïna de la jove narrativa és l'abisme entre la cultura i la seva caricatura. Jaume Vidal havia llegit Sòfocles. A ell se li notava la lectura; a d'altres, se'ls nota la ignorància.

Pilar Rahola, Avui, 4-1-91

La literatura com a plaer

Per esperit de contradicció, era capaç de sostenir les hipòtesis més improbables. Això en una literatura pilotada per erudits constituïa un acte d'extrema frivolitat, sobretot anys enrera, quan tot era més farragós més embolicat, menys lliure. En Jaume Vidal i Alcover ha entès la literatura com a plaer, com a possibilitat de delectació i de reacció, personatge heraclitià situat al mig del riu i disposat, sempre, a no deixar-se endur pel corrent, és a dir, per la moda. Ha pagat un preu alt per aquesta llibertat d'esperit més practicada que reivindicada, però tampoc cal situar-lo a la casella dels màrtirs. No en tenia pas fusta ni vocació, sinó tot al contrari. L'he vist fruir pel més lleu indicatiu de bellesa i l'he sentit resumir en una frase o sentència el pensament més envitricollat. No ha reeixit com a autor de gran síntesi sinó com a articulista lúcida, polemista temible, conversador brillant, animador de tertúlies i mestre de molts i molts joves. Primer, a casa seva, al àtic del carrer Enric Granados que durant tants anys va compartir amb Maria Aurèlia Capmany, i, fonamentalment, a Tarragona, on finalment va aconseguir una estabilitat laboral massa regatejada per alguns dels nostres salvífics capparets.

Amb Maria Aurèlia Capmany ha format un tàndem que provocava

l'admiració dels amics i la irritació dels enemics. Hi ha misèries humanes de postguerra, magnificades per l'estretor de les possibilitats d'una literatura perseguida, que no passaran pas a la història i que el tàndem havia hagut de pair. Destriant el gra de la palla, algun dia caldrà escriure —des de la literatura i des de la sociologia de la literatura— la grandesa d'aquells anys on els esperits llièrrims com Jaume

Vidal i Alcover trobaven un difícil encaix entre l'enemistat visceral dels uns i el dogmatisme sectari dels altres.
Agustí Pons, Avui, 3-1-91

Jaume Vidal Alcover

M'he llegit els *Diàlegs a Barcelona* entre aquest escriptor i Enric Moreu-Rey. (...) Jaume Vidal manté, al llarg del llibre, una actitud antitòpica que el porta a formular bastants paradoxes o afirmacions essencialment polèmiques. Assumeix el paper d'intel·lectual que reacciona davant les modes estètiques i polítiques no per afany de singularització sinó com a pràctica pedagògica que incita a no donar res per definitiu (...).

Parla de política i es declara d'esquerres: *Crec que sóc l'única persona d'esquerres que hi ha al món. Potser també en Pedrollo*. Parla de l'ensenyament i es manifesta contundent: *El fracàs escolar no és perquè hi ha*

massa suspensos sinó perquè n'hi ha massa pocs. Amb Mallorca es mostra cruel: *T'hi sents vigilat per cent mil ulls. És un país molt immoral, on es respecten les petites normes com a tot país immoral*. De Barcelona en recull una frase d'Eugeni d'Ors citada per Villalonga: *Sempre ha estudiat per a gran ciutat*. I, diu a Enric Moreu-Rey: *No cal que acabem amb cap frase brillant. El millor final de tota conversa són els punts suspensius*. És com una negativa a admetre que el paràgraf, del text o de la vida, s'ha acabat.

Agustí Pons, Avui, 9-1-91

Vivificador de les paraules

(...) He decidit fer aquest text in memoriam, aquest verd, clar, brostador obituari, perquè crec que, malgrat els anuncis de la general i feliç normalització de la llengua i cultura catalanes, ens trobam enfora (per no dir amb una hipèrbole més científica "a anys de llum") d'allò que podria anomenar-se una atmosfera cultural "normal".

I aquest tema va ser l'eix essencial de la darrera conversa que vaig tenir amb en Jaume dins el vaixell aeri que ens duia fa uns mesos de Barcelona a Palma.

Ambdós ens planyíem d'un fet que no podíem entendre: el tancament mental d'alguns "correctors" d'editorials barcelonines.

Empesos per una conjuminació d'ignorància i supèrbia li barataven la sintaxi i el lèxic de la seva traducció de la "Recerca" proustiana.

En Jaume s'encalientia i em posava una mala fi d'exemples (d'"incoreccions", segons el revisador) que demostraven el desconeixement de la llengua d'aquell que intenta "curar-la". Com si pel fet d'utilitzar la riquesa expressiva que les Illes Balears han conservat transgredíssim qualche sacrosanta llei lingüística. I aquest haver de lluitar per l'evidència el deixava exhaust, li feia perdre molt de temps. Emperò m'assegurà que no amollaria les seves raons: que si volien la seva traducció de Proust hauria de sortir fil per randa com ell deia, com ell la teixia. Aquest tret de la

constituïó d'en Jaume el convertia per mi en un mestre, en una *rara avis* dins una cultura de lletracontents. Ell era una lletra-nafrat, un lluitador per la vida de les lletres. Des de la publicació del seu primer poemari, *L'hora verda* (1952), va ser considerat un escriptor escandalós. Record que als meus tretze anys, quan vaig llegir aquests versos en la vella edició de la col·lecció "Les Illes d'Or" de Can Moll, cercava arreu

botifarra, espanyolista, pobre, miserable, mossona i masoquista cultura.

Els mandarins culturals i polítics aconseguiren silenciar molts de pics la seva ferma veu (els seus llibres sortien en edicions petites i poc publicidades, quedava finalista a molts de premis literaris, els seus articles no eren contestats, etc.) emperò en Jaume sabia que les raons i les desraons pròpies del poeta són úniques al Món i no va perdre mai el coratge per lluitar contra estultícies i mediocritats dominants.

Espiregen les lletres adolorides quan sen temen que el cos del poeta no hi és i les endolades paraules volen quedar silencioses.

Emperò la veu del poeta no mor mai si hi ha un Lector —tu, jo— que li digui en veu alta, com toca. Llegeix la paraula d'en Jaume:

*A vosaltres, amics que m'estimàreu
i als que m'estimen ara, als que intentaren
ferir-me, m'han ferit, als que em dolgueren,
rapinyaren l'amor, el m'esgrellaren
i als fidels, de llum blau mai entelat,
alegria, alegria d'alegries.*

Biel Mesquida, *El Dia* 16, 6-1-91

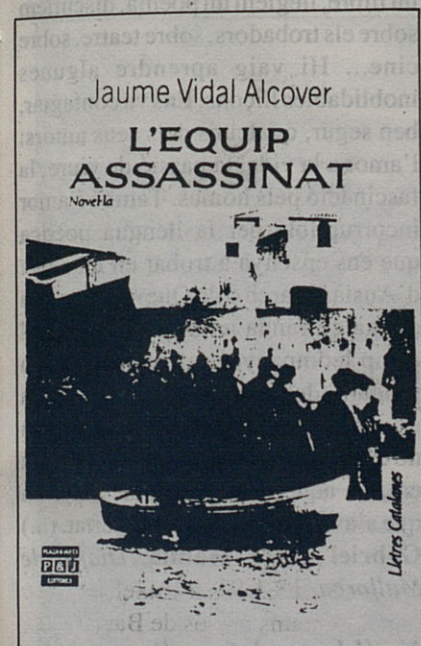
Les guerres de la independència d'un franc tirador

(...) Navegava —sempre en el seu cuirassat— contracorrent, i quan la poesia mallorquina era poblada d'Aines Cohen, ell escrivia la seva *Elegia a Salvatore Giuliano*; i quan l'anomenada poesia social creava per a Mallorca paisatges industrials inexistents, ell publicava *Sonets a Eurídice*, només en part un elaborat exercici esteticista que desorientava els qui l'havien pogut sentir proclamar la necessitat que la poesia baixés al carrer.

Amb la seva obra novel·lística, no va tenir pas més sort. Fins feia ben poc no li havia estat reconeguda —i encara molt parcialment—. Fill de Marcel Proust i aferrat de Llorenç Villalonga, Vidal Alcover és autor d'una sèrie de novel·les farcides de senyals de complicitat amb el lector culte i que, per tant, requereixen una mirada lenta, que no s'avé gaire amb els temps dels telefilms i de la cuina ràpida. La seva sèrie d'*Els anys i els dies* és l'obra d'un

escriptor enamorat de *Mort de dama*, confident de l'autor de *Bearn* i fascinat per *A la recherche du temps perdu*, i d'un home capaç d'estimar uns personatges sobre el sentit de la vida dels quals té, més que dubtes, idees molt clares.

Les raons per les que novel·les com *Tertúlia a Ciutat*, *La vida fàcil*, o *Els intocables*, en les quals la sàtira i l'elegia formen una brillant aleació gràcies a la mestria estilística de l'au-

els motius escabrosos i els trossos indecents i només trobava el color de la joventut i de la bellesa en uns poemes on les paraules tenien el sabor i el perfum del gust verbal que jo sentia, escoltava i escrivia: mots llavorats, paraules com càpsules de pol·len: fruitadores. (...)

Per tot això consider que en Jaume Vidal Alcover era un home de cultura. Perquè sabia que el llevat del fet cultural és la lluita, la confrontació, la redistribució, la baralla dels llenguatges; i en una cultura catalana, on per motius de resistència moltes de vegades hem hagut de fer llits rodons amb llenguatges i persones antipòdics, havia arribat l'hora de batallar per les idees pròpies i de defensar-les. La sàtira, la ironia i el sarcasme eren colors que sortien de la seva rica paleta, eren adobs per a una terra cultural estèril i desertitzada. I això no es perdona dins aquesta fenícia, romana, àrab, xueta,

tor, no han tingut una difusió majoritària són, a part dels atenuants genèrics dels temps en què vivim, un d'aquests misteris que només ell hauria estat capaç de desxifrar. Potser ell també hauria estat capaç de desxifrar un altre misteri: per què les cultures minoritàries poden de vegades permetre's el luxe de no treure el màxim profit d'una obra poètica i d'una obra novel·lística com les seves.

Si la seva obra —i potser, en part i paradoxalment, degut a la relativa desatenció de què ha estat objecte— té perfectament garantida la permanència, el personatge que se n'ha anat ens ha deixat una imatge també atípica dins el nostre panorama cultural: la imatge d'un guerrer que no tenia por d'enfrontar-se amb res ni amb ningú per defensar el seu criteri, i, justament perquè valorava adequadament els matisos, no hi havia per a ell afers menors. Intervenia apassionadament

en tota polèmica que afectés el seu ampli i variat catàleg d'interessos culturals, tant si es tractava de defensar un jove poeta injustament tractat per la crítica, com d'aconseguir la plena legitimitat catalana dels modismes o girs típicament mallorquins —sempre deia que és a Ariany on la llengua catalana es pot sentir amb la pronunciació més pura—, de mofar-se d'un *best seller* comarcal o d'opinar sobre l'universalisme i/o el provincialisme de la nostra literatura. (...)

No va pertànyer a cap societat de socors mutus, d'aquestes que reparen benediccions i elogis contemporitzadors. I, gràcies a aquesta actitud, es van arribar a dir moltes coses que mai no s'haurien dit i es van començar a desmitificar alguns déus de paper.

Guillem Frontera, El País, 10-1-91

El meu amic Jaume Vidal

(...) En Jaume Vidal Alcover, pens que, en alguna dimensió, s'ha donat un cas ben particular: un cas en què la personalitat de l'escriptor ha projectat un cert eclipsi sobre la seva pròpia obra creativa. És curiós comprovar que, en les enquestes d'urgència realitzades pels mitjans d'informació, tothom coincideix a destacar el singular atractiu que tenia com a contertuli, com a conversador. Poca gent ha esmentat allò que sens dubte l'ha d'incorporar dins la història de la nostra cultura: la seva obra creativa, que és ampla, polièdrica, no menys atractiva. Sí, pens que sense massa possibilitat d'error es pot afirmar que l'obra de Jaume Vidal Alcover ha estat víctima d'una certa desatenció. En el fet d'haver succeït així —si és veritat el que pens—, hi poden haver confluït factors ben banals, com és ara que es bellugava, amb el seu esperit joveníssim, enmig d'un col·lectiu cultural on tots demanem massa aviat i tenim massa gelosa la condició de respectable. Ell, que amb la seva formidable erudició estava en les millors condicions per a formular plantejaments crítics, els manifestava amb un estil molt vehement, molt dels divuit anys que va tenir sempre, fins i tot amb un aire baralladís que si en un

principi podia resultar molest, ara, quan ja notam la seva falta, resulta absolutament encantador. (...)

Miquel Angel Riera, Adhesió a l'homenatge organitzat per l'OCB, 10-1-91.

Jaume Vidal, en la memòria

Ara fa una mica més de trenta anys que el vaig conèixer. Érem una colla de joves —tres o quatre— que ens preparàvem per ingressar a la Univer-

sitat i acudírem a ell perquè ens donàs unes classes de llatí. No va ésser difícil que ens acceptàs, perquè en aquelles classes va trobar-hi l'excusa o la justificació que necessitava a fi de convèncer la família, sobretot els pares, que no era un inútil. Hi anàrem dues vegades a la setmana, durant tot un hivern —devia ésser l'hivern de 1961— i ens hi estàvem tota la tarda. Al final no volgué cobrar res per la feina i li regalàrem una edició antiga de la "Commèdia", que compràrem a un llibreter de vell del carrer de Sant Miquel. Aquell hivern encetàrem una relació d'amistat només pertorbada en algunes poques circumstàncies per la discrepància o el dissentiment.

Les classes d'en Jaume em fascinaren des de l'inici. Hi anàvem a aprendre llatí i un dia parlàvem llargament de Virgili, un altre, de Ciceró i la seva oratòria, un altre, d'Horaci, dels escandalosos epigrames de Marcial

que Miquel Dolç havia traduït, o del teatre de Plaute i de la seva influència en la literatura neoclàssica. Ens feia fixar en les diverses traduccions d'un text a vegades d'un títol—, condicionades per la ideologia de l'època que les havia produït. Vull dir que ens feia acostar a les lectures que, en el transcurs del temps, un mateix discurs havia estimulat.

Però arribàrem a parlar, en aquelles classes, del cel i la terra: comentàvem un llibre, llegíem un poema, discutíem sobre els trobadors, sobre teatre, sobre cine... Hi vaig aprendre algunes inoblidables lliçons. Ens va contagiar, ben segur, alguns dels seus amors: l'amor a la vida, la passió de viure, la fascinació pels homes. També l'amor incorruptible per la llengua poètica que ens ensenyà a trobar en un sonet d'Ausiàs March o de Quevedo, en una antiga corrandia amb què la gent del camp acompanyava el treball o en una rondalla del canonge Alcover. Per a ell, la capacitat poètica de la llengua no es desvinculava de la vida. I la vida era, en aquell temps, l'únic sinònim que s'avenia a la paraula llibertat. (...) **Gabriel Janer Manila, Diario de Mallorca**, 13-1-91

No li ho podré explicar

No li ho podré explicar. No li podré dir: veus, Jaume, al teu entorn hi havia molta gent que sabia moltes coses de tu, que et respectava, que t'admirava, per a qui eres difícil d'entendre, que els sorprenies, que els indignaves, però, ara, et troben a faltar. (...)

No li ho podré explicar. No li podré dir que, malgrat que tenia tota la raó del món quan protestava de les moltes injustícies que la nostra societat civil i la incivil acadèmica li havien fet, a través dels diaris, a través dels telegrames, a través de les cartes, a través de les veus meravelloses que van resar per ell, hi havia tanta quantitat d'admiració i afecte que per força l'hauria hagut d'obligar a passar-se almenys una temporada sense protestar de la injustícia del món. (...)

Maria Aurèlia Capmany, Avui, 27-1-91 □

Aspectes educatius de la biblioteca

LLORENÇ HOMAR I BESTARD

Biblioteca Municipal d'Esporles.

Tal vegada el tema que tractam és prou conegut per una gran majoria de lectors, però creim que pot ser interessant per il·lustrar, per obrir els ulls o donar una empenta als responsables de l'activitat educativa i cultural de les Illes i per a tots aquells que consideren la biblioteca tan sols "un magatzem de llibres".

La importància que tenen les biblioteques per al desenvolupament de l'infant, de vegades, no la valoram com cal. Per la qual cosa ens hem entretingut a fer una enumeració dels valors educatius que provoca l'ús adequat i continuat de la biblioteca.

Pedagogs, mestres i bibliotecaris

han afirmat que la biblioteca ajuda a la formació integral de l'infant. Concepció Martínez, bibliotecària, enumera cada un dels aspectes que corroboren l'afirmació esmentada anteriorment¹.

La biblioteca ajuda a desenvolupar l'educació social i moral de l'infant. Les necessitats del funcionament de la biblioteca fan que els usuaris prenguin consciència del bé comú, com per exemple esperar el seu torn quan un altre ha demanat el llibre que vol, etc...

Es fomenta un aprenentatge de l'autonomia del nin, i l'acostuma a valer-se per si mateix com sol passar quan ha après a manejar el catàleg. Utilitzar-lo és important per a la seva formació.

La satisfacció que demostra en poder triar el seu llibre i ser capaç de localitzar-lo als prestatges². Ensenyar l'infant a usar els catàlegs és primordial ja que contribuïm que assoleixi una autonomia de moviments dins la biblioteca, així com també a preparar-lo per a un futur professional, intel·lectual pròxim. I no com avui en dia que trobam joves, fins i tot universitaris que estan per acabar la carrera, que no saben localitzar els llibres, ni utilitzar els diferents catàlegs de la biblioteca.

Ser responsable del llibre, recordar-se de tornar-lo, canviar-lo per un altre són accions que afavoreixen el desenvolupament autònom de l'infant, així com també la consciència de llibertat que sent en elegir una obra que no li ha estat imposada.

La biblioteca s'ha convertit en un complement de l'escola. Els nins necessiten informació i documentació que han de tenir al seu abast per realitzar la tasca escolar: llibres de consulta, manuals, enciclopèdies, etc. La utilització constant d'aquests tipus de volums afavoreix l'educació intel·lectual.

Encara que segons a quines biblioteques aquest servei de referència o consulta és l'únic que funciona, també resulten imprescindibles altres classes de llibres. Darrera del món del llibre hi ha també un plaer estètic, causat per un fons de curiositat que s'educa en el gust per a la lectura³.

Una de les missions primordials de tota biblioteca és aquesta: el plaer de la lectura, divertida, interessant, no imposada, gratuïta, enriquidora,... Els contes, les narracions, la poesia, és a dir la literatura, són imprescindibles per al desenvolupament general de la personalitat de l'infant per a introduir-se en el món adult i, per suposat, per a l'aprenentatge de la llengua.

La biblioteca potencia l'educació estètica dels lectors. La lectura de la imatge és també "lectura". Saber seleccionar els llibres ben editats, les il·lustracions, les fotografies estimula er gran mesura el gust artístic dels infants. La lectura ben feta i continuada d'a-

questa classe de llibres provocarà la futura assimilació dels corrents artístics.

Perquè aquests valors educatius es puguin realitzar, perquè es facin presents en el món de l'infant, els responsables de la política cultural haurien de ser ben conscients del que representa crear una biblioteca i les repercussions que poden tenir dins la població infantil. I no com fan, actualment, una gran part de personatges polítics que per a ells inaugurar una biblioteca significa, només, una bona imatge local de cara a l'exterior, perquè vesteix el poble, o perquè s'ha de complir el programa electoral, etc...

Crear una biblioteca representa posar en marxa un nou servei de l'entitat administrativa, la qual cosa significa: incloure la biblioteca dins les partides pressupostàries corresponents; equipar-la amb un mobiliari funcional, còmode, agradable, adequat (i no els mobles sobrants d'altres departaments); proveir-la del personal qualificat per desenvolupar les tasques bibliotecàries (selecció, catalogació, classificació del fons bibliogràfic, dinamització de la biblioteca i la lectura, etc...); utilitzar un local d'unes dimensions acceptables per a la gestió de la biblioteca (que sigui usat com a biblioteca, i no com a substitució de la sala de plenaris de l'ajuntament, de sala de tertúlia dels regidors i públic en general, de bar de la tercera edat, etc...).

En resum, una biblioteca ben organitzada que tenguí un suport efectiu constant de l'organisme creador, que compti amb un personal professional, segur que serà utilitzada per moltes persones (infants, joves, majors), i tendirà a convertir-se en un element aglutinador de tota la comunitat a la qual serveix. Ben segur. □

Esporles, octubre 1990.

Llorenç Homar i Bestard és bibliotecari.

La millor manera de gaudir d'un bon concert és anar-hi.

I la millor manera d'anar-hi comença per tenir les localitats.

MOZART

SIMFONIA CONCERTANT.
MISSA EN DO MENOR.

Data: 26-03-91

Dir.: HARALD NERAT

Solistes

LUISA MONTADA, Soprano

M. JOSÉ SÁNCHEZ, Soprano

R. BRANKO, Tenor

HENRI HERFORD, Baix

C. UNIVERSITÀRIA, Coral

BEETHOVEN

SIMFONIA Nº 3,
PETITA SIMFONIA,

LUTOSLAWSKI

CONCERT Nº 2, MENDELSSOHN

Data: 05-04-91

Dir.: CHRISTOPH STEPP

Solista:

EULÀLIA SOLÉ, Piano

MENDELSSOHN BRAHMS

SIMFONIA Nº 1

CONCERT PER A ORQUESTRA*, VALENT

CONCERT PER A GUITARRA**, BROWER

(*estrena absoluta)

(**primera audició a l'Estat Espanyol)

Data: 12-04-91

Dir.: LUÍS REMARTÍNEZ

Solista

ERNESTO BITETTI, Guitarra

SIMFONIA Nº 1

CONCERT VIOLONCEL, ELGAR

Data: 07-06-91

Dir.: LUÍS REMARTÍNEZ

Solista

STEVEN ISSERLIS, Violoncel

ORQUESTRA SIMFÒNICA
DE BALEARS
"CIUTAT DE PALMA"

DIRECTOR TITULAR:
LUÍS REMARTÍNEZ

Preus de les localitats:

Platea: (A) 1.500 ptes. i (B) 1.000 ptes. Amfiteatre: 700 ptes. (estudiants 400)

PER A LES RESERVES I PER A QUAalsevol INFORMACIÓ

TELEFONAU A LA FUNDACIÓ 28 75 65

Notes

1. Martínez, Concepció. *Biblioteques escolars* a: IME Informatiu. Barcelona: Institut Municipal d'Educació, 1982. Maig, núm. 3.
2. Camps, Carme. *Les biblioteques infantils* a: ITEM: Revista de Biblioteconomia i documentació. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes de Catalunya, 1987. Juliol-desembre, núm. 1.
3. Creus, Jacint. *Fer escola des de la biblioteca*. Barcelona: Llar del Llibre, 1990.

Heitor Villa-Lobos a Mallorca. Coloma Bonnín Riera al piano i Raïff Dantas Barreto al violoncel ens comouen interpretant les *Bachianas brasileiras* del genial compositor sudamericà, al pati de les Escoles Velles de Petra, màgic recinte per a una inoblidable nit d'estiu. El públic del poble del pare Serra escolta aquestes avantguardistes composicions potser per primera vegada, esclatant en sincers aplaudiments al final de l'actuació dels dos joveníssims músics, els quals han protagonitzat un acte de germanor llatinoamericana més autèntic que molts dels grandiloqüents events programats pel *Quinto Centenario*, regalant a l'auditori les cadències de la música del Brasil, el país més exultant de les Amèriques. I no tan sols Villa-Lobos. També Mignone, Krieger, Nobre, Linhares.

Coloma Bonnín té la galania de la gent de l'interior, una naturalitat congènita. Començà a rebre classes de solfeig i piano per afecció familiar; els seus pares, cantadors a una coral, la varen empènyer. Alumna d'Antònia Duran i Joan Moll, va acabar el grau mitjà amb excel·lent i va fer diversos cursets d'interpretació pianística amb Miquel Farré i Perfecto García Chornet, i de música de cambra amb Roger Lowenguth

--Fins ara només he actuat acompanyant corals, fent dues o altres combinacions, perquè després del curs vuitè vaig estar un parell d'anys estudiant poc el piano. Presentar-me davant el públic em va costar molt al principi; som tímida i tenia por. No he començat a disfrutar de veres fins aquests darrers concerts.

--Quins autors prefereixes?

--Chopin, Bach, Listz, Brahms, Mozart... No tenc una fixació concreta per ningú; possiblement Chopin, perquè és un dels predilectes del meu professor Joan Moll.

--Coneixies els compositors brasilers del concert de Petra?

--Tret de Villa-Lobos, el més famós, no els coneixia i pens que fan una música molt agradable d'escoltar. La gent l'ha acceptada molt bé.

Música

Coloma Bonnín, la màgia d'una nit d'estiu

MIQUEL V. SEBASTIAN

Coloma Bonnín, la galania de la gent de l'interior.

--I els mallorquins Capllonch, Thomas, etc.?

--No conec música cambrística d'aquests compositors i com que no he fet concerts en pla solista, mai els he interpretat. Miquel Estelrich, professor del Conservatori de Palma, va ajudar a la difusió de les seves obres, quasi totes inèdites, col·laborant en la seva edició, però totes eren pianístiques.

--Com és el públic de les Balears, que tu coneixes tan bé?

--És espontani i per això passa del gran entusiasme a la fredor més impressionant. Crec que se l'ha de motivar, perquè encara no aprecia suficientment la música clàssica.

--Aspires arribar a ésser solista?

--Els solistes han d'ésser molt bons! La música de cambra m'agrada i crec que és allà on em puc aferrar més. També voldria aprofundir dins la pedagogia del piano.

--Què faràs per aconseguir-ho?

--Tant de bo pogués anar a estudiar a Madrid o a la mateixa Alemanya on et pots especialitzar de pianista-concertista o de professor de piano. Al conservatori espanyols no ensenyen.

--El camí de l'art, que tu has triat, és prou difícil i hauràs de sacrificar.

ficar-te de valent, com deus saber. Estàs disposada a emprendre aquesta marxa?

--Sí! De petita em compraren el piano quan feia quart. Jo no m'ho esperava i des de llavors m'he sentit força responsable. No podria viure sense la música; estic amb la moral ben alta!

--Creus que els estaments oficials de la nostra comunitat autònoma ajuden a la gent jove que es vol promocionar?

--No gens. Tan sols les Joventuts Musicals de Palma i d'altres llocs de les Illes, han fet costat a la gent que comença, als concerts de "Joves Intèrprets" amb la col·laboració de la Conselleria de Cultura. Quant al Conservatori i ajuntaments, res de res. Aquí hi ha diners de cara a la galeria (concerts amb figures importants de l'estranger, etc.), però el que s'hauria de fer és posar millors professors de totes les matèries al Conservatori, elevar el nivell de les escoles muni-

cipals de música, donar importància a assignatures com Història de la Música, Estètica, Harmonia... que es donen malament, i per tant, l'alumne en passa. Per això s'ha de sortir a estudiar a fora, perquè a les Illes és un desastre!

--A quins pianistes admires?

--Christian Zimmerman és el pianista que m'ha emocionat més en un meravellós recital a l'Auditori. Vaig quedar tan embadalida que pareixia que Zimmerman m'havia robat totes les forces. No vaig poder aplaudir.

--Per acabar, què podries dir del teu poble, Petra?

--És un poble tranquil, rural, de gran encant, amb una cultura incentivada els darrers anys: ressorgiment de la banda de música, una coral, dues agrupacions, dues ràdios... És un poble hermòs, i no està gens espanyat. Ara es volia fer una urbanització, per cert estrangera, i la gent n'està en contra. Jo

també! Però el batle no sembla que n'estigui en contra... Si s'arriba a dur a terme s'estimarà tot; endemés, es vol fer en un pla senyorial i els petrers quasi no hi podran entrar. Com és possible que per a una élite d'unes cent persones de la "jet set", s'hagi de destrossar tot un poble!

--És obligat que parlis de Fra Ginebró Serra, el teu il·lustre paisà.

--El pare Serra va fer una feina que ell creia molt ben feta, duent la nostra cultura cap Amèrica, "carregant-se" la cultura indígena, potser sense adonar-se'n del que podia perjudicar. Jo no li don tanta d'importància com li han donat els americans, els quals l'aprecien més que els mateixos petrers, ja que ha estat el primer beat dels Estats Units. Crec que ell, persona humil, gran treballador, no hauria volgut tot el muntatge de la seva beatificació, i que hauria rebutjat tota la propaganda desmesurada que li fan els polítics i els aprofitats de torn. □

Gran La Balanguera

**DOLÇ
i
SALAT**

**GELATERIA
i
XOCOLATERIA**

*C/ JOAN MAURA BISBE
CANTONADA C/ VINYASSA*

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Byblos
Barcelona	Signe	Palma	Embat
Campos	Colom	Palma	Fondevila
Ciutadella	Roser Seguí	Palma	Jaume de Montsó
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Llibres Mallorca
Inca	Casa Pedrós	Palma	Manera
Inca	Espirafocs	Palma	México
Inca	Vilanova	Palma	Papereria Mallorca
Felanitx	Ramon Llull	Palma	Quart Creixent
Felanitx	Còndor	Palma	Selecta
Manacor	Xaloc	Palma	Totem
Maó	Catalana	Sant Joan	Ca na Blanch
Maó	Católica	Sóller	Calabruix
Palma	Alcaide	Son Cladera	Arbós
Palma	Balmes	Son Ferriol	Verd en Blau
Palma	Baron	València	Tres i Quatre

I als principals quioscos de Palma.

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a. _____
 Adreça _____
 C/ _____ Núm. _____ Pis _____
 Codi Postal _____ Població _____
 Telèfon _____

Em subscribo a la revista EL MIRALL, al preu de 3.000 ptes. de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària / d'estalvi que indic a continuació a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____
 Agència/Oficina _____
 Cte/Lta. núm _____

Signatura _____

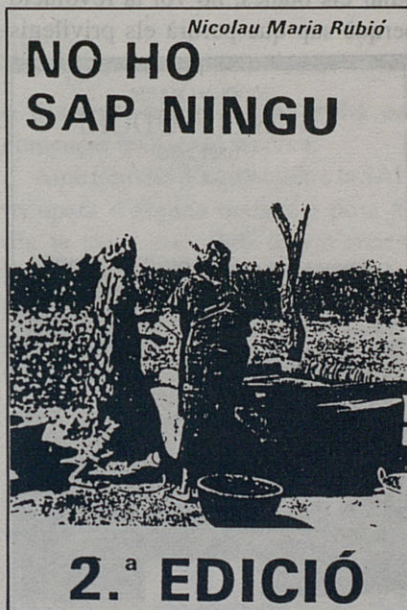
Nicolau M. Rubió i Tudurí:

1991, un triple aniversari

PERE ROSSELLÓ I BOVER

No diré —tot parafrasejant el títol de la gran novel·la de què és autor— que “no ho sap ningú”, perquè evidentment seria exagerat. Però Nicolau Maria Rubió i Tudurí potser és un dels nostres escriptors més injustament oblidats. Les obres d'aquest menorquí il·lustre, a qui algunes històries de la literatura dediquen unes ratlles, són quasi introbables a les llibreries. I, en canvi, els judicis que crítics i historiadors literaris han emès sobre la seva obra contrasten evidentment amb la desconeixença general de què és objecte. Potser el poc arrelament de Nicolau M. Rubió a les Balears, plenament inserit en el món cultural barceloní, al final no ha contribuït gaire al coneixement de la seva labor literària, ignorada tant pels principatins com pels balears. Tal volta, el fet d'ésser, la literatura, una dedicació més de les moltíssimes que va dur a terme també l'hagi afectat. Però, segurament, la causa principal radica en la manca d'edicions que posin a l'abast del públic les seves obres. Nicolau M. Rubió i Tudurí va néixer a Maó dia 5 de febrer de 1891, ara fa cent anys. També, durant el 1991 farà deu anys de la seva mort (ocorreguda dia 4 de maig de 1981) i trenta anys de l'edició de *No ho sap ningú*, la seva obra més important.

La vida de Rubió es vinculà a la ciutat de Barcelona, on va estudiar arquitectura (1908-1916). Després va obtenir la càtedra de Jardineria de l'Escola de Bells Oficis de la Mancomunitat i fou nomenat director de Parcs Públics de l'Ajuntament de Barcelona (1917). Aquesta faceta de “jardiner-urbanista” va omplir pràcticament tota la seva vida professional. La contribució de Rubió a l'embelliment (i, en conseqüència, a l'habi-

tabilitat) de Barcelona és importantíssima, però jo no som el més indicat per glossar-la. Potser sobretot per aquesta labor l'Ajuntament de Barcelona va dedicar-li un volum de la col·lecció “Gent de la Casa Gran”, on, entre d'altres, s'inclouen dos interessants estudis sobre l'aportació literària: un sobre el teatre, a càrrec de Josep M. Benet i Jornet, i l'altre sobre la narrativa, realitzat per Jordi Castellanos.

Rubió va ésser autor també de diversos textos teòrics sobre urbanisme i sobre temes polítics, alguns en col·laboració amb el seu germà Marian. La participació de Rubió en múltiples viatges i caceres per Africa, a més de singularitzar la vida d'aquest intel·lectual, va tenir una repercussió literària molt important. Com en tants d'altres casos, la seva biografia fou truncada per la guerra de 1936. Nacionalista, primer militant d'Acció Catalana i després proper a Esquerra Republicana de Catalunya, va marxar a París en 1937 i no va poder tornar a

Catalunya fins al 1945. Abans de 1936, a més de diversos assaigs, havia publicat una sèrie de llibres sobre les experiències com a caçador i com a viatger per terres africanes: *Caceres al riu Gàmbia* (1923), *Caceres a l'Àfrica Tropical* (1926), *Sahara-Niger* (1932), etc. Més tard encara va treure *Chasses et camping dans la brousse africaine* (1945), *Viatges i caceres a l'Àfrica Negra* (1960), *50 anys de caceres a l'Àfrica Negra* (1979) i *L'Àfrica Negra* (1979). Els primers d'aquests “reportatges” són, en certa manera, el “pròleg” de l'obra narrativa de creació, que també es nodreix d'aquestes experiències. Just aquest fet ja és indicatiu de la singularitat de la literatura de Rubió, ambientada en uns escenaris insòlits en les nostres lletres. La producció narrativa estrictament de creació, que té lloc exclusivament als anys 50 i 60, es redueix a tres títols: les novel·les *Cacera en el no-res* (1954) i *No ho sap ningú* (1961) i el volum de relats *Un crim abstracte o el jardiner assassinat* (1965). També és autor de tres obres teatrals: *Midas, rei de Frígia* (1935), *Un sospir de llibertat* (1936) i *Ulisses a l'Argòlida* (1962).

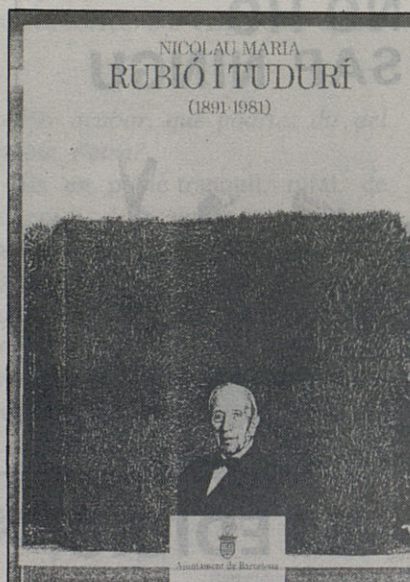
Cacera en el no-res és una novel·la que plantejava un tema potser massa ambiciós pel caràcter teòric, poc realitzable novel·lísticament: la incursió de l'il·lògic i l'absurd en la realitat. Tot i que aquesta primera novel·la no em sembla del tot aconseguida, hi trobam alguns dels trets que apareixeran a *No ho sap ningú*, la seva obra mestra: la paròdia o el tractament humorístic de determinats gèneres narratius (com la literatura de ciència-ficció, d'aventures o policíaca), l'ambientació africana, el plantejament del tema del xoc entre una

cultura màgica i primitiva i el racionalisme de la cultura occidental, etc.

No ho sap ningú va aparèixer en un moment de reactivació de la novel·la catalana. Basta recordar que, més o menys, coincideix amb la publicació de *La plaça del Diamant* i de *Bearn* en català. Això no obstant, tan sols n'han aparegut dues edicions (la segona en 1984). Com he dit abans, això no concorda amb els judicis dels crítics. Joan Fuster escriu el següent comentari: "L'honestat del plantejament del problema, i l'admirable seguretat narrativa amb què l'explica, fan enyorar el que haurien pogut esser les novel·les de Rubió, amb una dedicació anterior i assídua". Josep M. Llompart la compara a *Bearn* i pensa que aquesta novel·la ha situat l'autor, "de cop i volta, en el primer rengle dels narradors catalans". I Jordi Castellanos la considera, sense emperons, "una gran novel·la".

Potser hauríem d'afegir que, atesa la universalitat del conflicte, *No ho sap ningú* és un llibre que sempre serà actual. El racisme, la "por als altres", l'anihilament de l'individu davant el món exterior i la Història, el conflicte entre "civilitzadors" i "civilitzats"... són algunes de les qüestions que ens planteja. L'autor crea un microcosmos a partir d'un petit nucli de personatges situats en un recòndit poblat africà, Bahar-el Kobà, just al desert. Un poblat on coexisteixen dues comunitats, la indígena i l'europea, la negra i la blanca. La comunicació no és obstacle per impedir l'arribada de la torbació del món exterior: els conflictes racials i els moviments independentistes amenacen la convivència entre blancs i negres, que fins ara no havia implicat cap problema. Just un fet sense importància, el pas d'un helicòpter sobre el poblat, desperta les suspicàcies i el temor d'uns i d'altres. Pere Martí, un exiliat català que ha sofert el pes de la Història (la Guerra Civil, l'exili, la II Guerra Mundial) i ha decidit restar-ne al marge tot vivint d'enyorança, es nega a acceptar els fets: "Com els estruços que corrien per les veïnes sorres del Sahel, amagava el cap per no veure el perill" (p. 30); la qual cosa el diferencia

del seu fill, Jordi. En canvi, Charles Ferrier, un comerciant francès, representa el racisme i la xenofòbia, el patriotisme francès incapaç de respectar els indígenes. Charles serà totalment insolidari amb els altres i farà que el seu fill, Guy, deserti quan és cridat a files. Dialó, el mestre, un negre que s'ha educat en la cultura dels blancs, és l'indígena que, tot i odiar els blancs, no vol la revolució perquè sap que perdrà els privilegis

que el domini dels blancs li proposa. Kety indica la superficialitat de la civilització i el mestissatge postís entre les dues cultures. El Pare Paül és el representant de l'actitud de l'Església, defensora d'uns plantejaments impossibles de superar en la pràctica. Com aquests, la resta dels personatges (Monique, Palamède Dupont, Maurice, Marthe i Marie...) posseeix una dimensió psicològica que distancia *No ho sap ningú* de la novel·la d'aventures, gènere a què a primera vista podríem creure que pertany. Rubió, tot i que s'ha nodrit d'aquest tipus de novel·la, el supera per la profunditat de la problemàtica tractada i per la complexitat dels personatges presentats. No es tracta pròpiament d'una paròdia del gènere, però sí d'un plantejament en certa manera irònic.

Amb *No ho sap ningú* l'escriptor menorquí aconsegueix obrir un camí per a la narrativa catalana, que permet combinar els trets d'una literatura de lectura fàcil i amena, de gran abast, amb la presentació de conflictes subtils

i de problemàtiques complexes. En un moment determinat, Pere Martí s'adona de la distància que els separa dels interessos de la cultura occidental: "Si algú escrivís—diu a la seva dona—, a Barcelona, sobre els problemes del Sahel i el que en pensen en Charles o en Dialó, i el que ens hi passa a tots nosaltres, dirien que l'autor és un "despistat", que ni tan sols sap què interessa i què no interessa al lector; i que més valdria que escrivís sobre la patata novella o les cupletistes de l'*Edén*" (p. 96). Tanmateix l'autor no és gens lluny dels interessos del lector d'avui. Al capdavant, ens adonam que el que ha passat a Bahr-el-Kobà és ben poca cosa, gairebé no-res: l'alteració de la monotonia d'un poble oblidat en el desert, que condueix a un incident que costa la vida a un oficial de l'exèrcit. Potser, massa poc per a una "novel·la d'aventures" pròpiament dita de quasi 300 pàgines. Evidentment, també massa poc per quedar a la Història. Però és igual perquè no resta importància als fets, com diu al final un dels personatges: "Que el món ho ignori, tant se val! No ho sap ningú, però és així" (p. 282).

No ho sap ningú conté alguns trets quasi cinematogràfics. L'inici de la novel·la, amb el vol de l'helicòpter que ens presenta l'escenari des d'un pla en picat, és una magnífica obertura. La descripció de l'arribada al poblat dels nòmades o la fuga de Pere Martí a la selva als darrers capítols són alguns dels episodis més rellevants del llibre. A més, *No ho sap ningú* és una novel·la molt homogènia, sense alts i baixos, d'una lectura fàcil, on la subtileza del conflicte no implica manca d'intriga. Per tant, l'any 1991 pot esser una bona ocasió per invitar a la lectura de la gran novel·la d'aquest autor que, per a molts, encara està per descobrir. □

Pere Rosselló i Bover, és professor de Narrativa Catalana a la UIB

AA.VV., *Nicolau Maria Rubió i Tudurí (1891-1981)*. Ajuntament de Barcelona, 1989.

Nicolau Maria Rubió, *No ho sap ningú*. Barcelona, Club Editor, 1984 4t.

Libri Librorum

El Catàleg de Na Carme Simó i la Bibliografia d'En Joan M. Fiol

ANTONI QUINTANA

Els mateixos dies que estava entre-
 tentant en la lectura d'aquests dos lli-
 bres que avui comentam, em va sobtar
 la notícia gairebé amagada per la
 premsa local, de la suspensió de paga-
 ments de Ca'n Moll. Això ho dic
 perquè feia comptes parlar de l'acti-
 vitat editorial mallorquina, prou co-
 piosa fins al punt que resulta difícil
 estar al dia de tot allò que va sortint;
 però les circumstàncies aconsellen
 guardar un prudent silenci, i no m'estic
 referint al silenci de l'oblit sinó al
 silenci del condol.

Per altra banda, el número 40 d'EL MIRALL publicava un article d'En Jaume Bover relatiu al nostre patrimoni escrit i voldria enllaçar-hi el que direm de dos llibres construïts sobre l'existència d'altres llibres anteriors, llibres de bibliografia en definitiva, que solen ser escassos a aquestes latituds. Afortunadament, entre els que comentava En Bover l'altre dia i els d'avui, ja en tenim uns quants que tal vegada marquin línies de treball.

Els que ara ressenyam tenen algunes semblances. Són part de dues tesis doctorals, els autors són professors d'EE MM, són filòlegs—ella de català i ell d'anglès— i els dos manifesten que el seu llibre respectiu no és tant per a filòlegs com per a historiadors, antropòlegs, etnògrafs, o bibliòfils. Els lectors estam d'enhorabona.

Començarem amb el llibre de Na Carme Simó, i ho farem primer parlant del seu editor, la Societat Arqueològica Lul·liana. Fundada l'any 1885 l'Arqueològica ha estat durant molts d'anys l'únic canal per a fer conèixer el nostre patrimoni documental. Qualcú que revisi l'índex de matèries

o d'autors segur que hi troba on començar qualsevol recerca.

Amb l'edició d'aquest llibre la SAL recupera d'alguna manera i posa al dia la tasca que amb tant d'encert havia desenvolupat durant molt d'anys. Si el seu Bolletí és de consulta imprescindible per a qualsevol estudiós, la monografia de Na Carme Simó és també de consulta —ja no dic lectura— obligada pels lletraferits. Els índexs —d'autors per orde alfabètic, per orde de codis, per orde cronològic, de copistes, de títols, d'incipits, de matèries, d'arxius i biblioteques, la classificació per llengües— fan d'aquesta obra gairebé una enciclopèdia, no per la seva voluminositat sinó per la intenció totalitzadora quant a dietaris mallorquins. Ara bé, aquesta totalització no la fa una obra tancada, ans al contrari, en fa una eina com si d'una enciclopèdia es tractàs.

La feina del l'autora ha estat titànica. Localitzar tots els noticiaris manuscrits i les còpies que s'han fet de cadascun d'ells, pelegrinar per arxius, biblioteques i cases particulars vencent els temors d'alguns propietaris, llegir-los, descriure'ls, cercar les referències bibliogràfiques, etc... és una cosa de la qual tots ens sentirem deutors.

Cada manuscrit i cada còpia que existeix són analitzats així: localització, descripció, títol, llengua, època, incípit i explícit, edicions, bibliografia, dades de l'autor i contingut. Què més podem demanar?

L'autora ha complert la tasca força bé perquè el llibre que publica és un catàleg. No cerquem una anàlisi crítica de contingut; no és aquest l'objectiu de la publicació tot i que dona notícies —quan en té— sobre el valor històric

CARME SIMÓ[illegible]

CATÀLEG DELS
NOTICIARIS MALLORQUINS
(1372-1810)

MALLORCA
1980

dels manuscrits. La valoració dels textos ja la farà cadascú quan els utilitzi. Si s'hagués de fer qualche suggeriment, hauria de ser que s'editàs algun dels manuscrits —els que Na Carme Simó consideri, puix que és qui els coneix millor— per continuar així la tasca que l'autora inicià el 1983 quan l'Abadia de Montserrat publicà les memòries de l'impressor Tomàs Amorós (XVIII).

El llibre d'En Joan Miquel Fiol és una bibliografia de viatges els personatges de la qual són autors tan diversos com geògrafs, musulmans, militars britànics, francesos i italians, enginyers de comunicació, notaris, mercaders, preveres, membres de la noblesa i reialesa europea, poetes, arqueòlegs, naturalistes, músics, antiquaris i d'altres que s'han referit amb més o manco extensió a aquest arxipèlag. Com diu l'autor, probablement l'inventari no és exhaustiu, però almanco és el primer, l'únic per ara, que abraça devers 1000 anys.

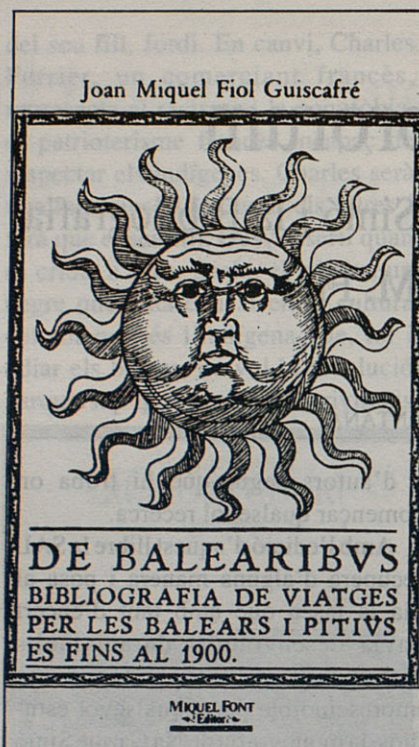
L'editor Miquel Font ja havia publicat fa dos anys *Les Illes a les Fonts Clàssiques* (EL MIRALL-37, pàg. 61) que d'alguna manera era un llibre sobre viatgers grecs i romans, encara que fet amb intencions diferents a les del que avui ressenyam.

Més amunt comentava l'escassetat de llibres bibliogràfics tot considerant que són molt necessaris. Agraïm molt

l'existència de llibres d'aquest tipus. Jaume Bover sol publicar bibliografies sobre Mallorca, però mai no s'havia fet una bibliografia sobre viatgers i supòs que això era a causa de la dispersió del material, que feia difícil la recollida de dades. Deu fer una quinzena d'anys que En Joan Miquel Fiol, filòleg, llibreter i bibliòfil, inicià l'inventari. La feina s'accelera fa uns quatre anys quan començà la tesi doctoral. A la introducció es mostra molt sincer quan adverteix que potser la recollida no sia completa, però que més valia fer que les fitxes veiessin la llum ara que mantenir-les arraconades esperant noves i definitives troballes. Aquest advertiment no ens ha de fer creure que la feina és incompleta. Pel que fa als s. XVIII i XIX es pot dir que és exhaustiva i del període anterior es donen algunes notícies que no són poques.

El llibre presenta el recull en ordenació cronològica, amb notes explicatives quan es consideren oportunes i l'illa a la qual es refereixen, amb indicació de les planes i el volum on hi ha la descripció. Així resulta que no sols apareixen llibres que tracten exclusivament les Balears i Pitiüses sinó tots aquells altres de viatges que ressenyen les illes encara que sols sia de passada. Fins i tot Joan Miquel Fiol ens adverteix quan un autor tracta les Balears sense haver-hi estat mai; la qual cosa ens indica quin és l'esperit de treball que animà l'autor a recollir la bibliografia.

Algunes de les 971 obres ressenyades han servit per la tesi doctoral de l'autor sobre els viatgers britànics a

Mallorca durant el XIX. A final d'any la veurem publicada també per Miquel Font. Mentrestant, aquest primer lliurament pot servir per anar fent boca.

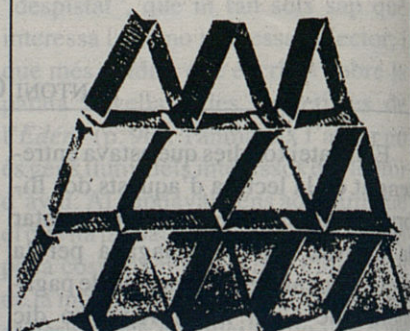
Antoni Quintana és historiador.

Simó, Carme (1990). *Catàleg dels noticiaris mallorquins (1372-1810)*. Edita Societat Arqueològica Lul·liana. Monografies núm. 2. Palma. 264 pp.

Fiol i Guiscafrè, Joan Miquel (1990). *De Balearibus. Bibliografia de Viatges per les Balears i Pitiüses fins al 1900*. Assaig de bibliografia de llibres de viatges per les Balears i Pitiüses dels segles XVIII i XIX. Amb notícia d'alguns llibres més antics. Miquel Font Editor. Col·lecció Alicorn 5. Palma. 159 pp.

Àngel Castiñeira SOCIETAT CIVIL I ESTAT DEL BENESTAR

PÒRTIC
ASSAIG

Fruit de diverses investigacions fetes en els darrers anys, el llibre *Societat civil i Estat del benestar* (Ed. Pòrtic, Barcelona 1990), d'Àngel Castiñeira, ens presenta d'una manera crítica el recorregut històric del modern Estat social de dret, també conegut per del benestar, providència, assistencial o Welfare State, i les diverses estratègies ideològiques a què dona lloc la seva crisi. Aquest profund estudi té els avantatges que li proporcionen una estructuració molt ben fonamentada i la seva breu extensió. Àngel Castiñeira (La Corunya 1958) és catedràtic de Filosofia i ha estat guardonat amb importants premis d'assaig per treballs que van de l'estudi del pensament contemporani a qüestions historiogràfiques.

T. H.

Papers pintats

Marcas i Motlures

Pintures

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES

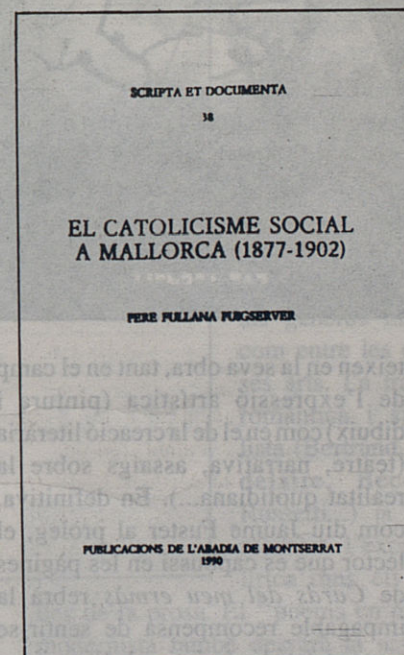
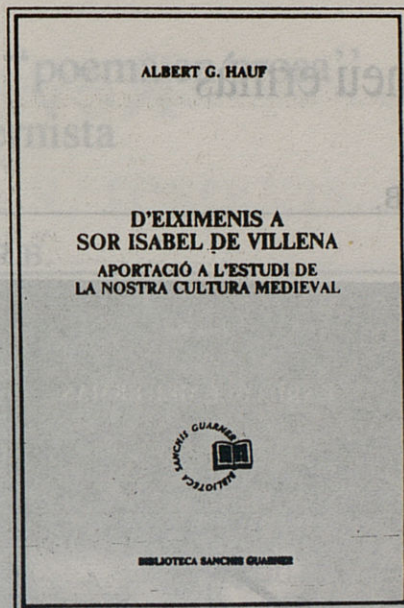
Sant Miquel, 77. Tel. 72 14 83

07002 PALMA

D'Eiximenis a sor Isabel de Villena (Institut de Filologia Valenciana - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1990) és un llibre que acaba de publicar el sol·leric i catedràtic de Literatura de la Universitat de València Albert G. Hauf. Com indica el seu subtítol, el llibre és una aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval i és el resultat "d'una progressió, sovint penosa, i d'una lectura de primera mà, on s'aprofita i resumeix també la informació documental" que ha semblat més útil a l'autor. El volum, d'una amenitat anglesa tan rigorosa com poc freqüent al nostre país, consta de quatre parts. La primera és una visió global del tema de l'espiritualitat. Una segona part se centra en la figura de Francesc Eiximenis. La tercera part remarca l'extraordinària importància que van arribar a tenir el dominic valencià Antoni Canals i el franciscà mallorquí Joan Eixemeny en la cort aragonesa. Tanca el volum una secció amb dos capítols dedicats a sor Isabel de Villena, l'única gran escriptora coneguda de les nostres lletres medievals.

T. H.

El catolicisme social a Mallorca (1877-1902) (Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1990), de Pere Fullana i Puigserver vol ser, en paraules del mateix autor, "una anàlisi de la "qüestió social" i de la forma com la va enfrontar, potenciar o simplement vivenciar l'Església mallorquina, que se situa entre el que sectorialment es considera història de l'Església i la història social, política i cultural de la primera època de la Restauració a Mallorca". La "qüestió social" com a resposta, doncs, l'afloreament del capitalisme i de les tensions que generà la societat liberal burgesa. El lector del llibre podrà comprovar que Pere Fullana ha aconseguit el seu propòsit. El llibre està dividit en tres parts. La primera tracta sobre els orígens remots de la preocupació social de l'església mallorquina davant el començament del liberalisme econòmic. La segona, enclou la gestió de les primeres iniciatives socio-religioses a Mallorca durant la primera fase

de la Restauració, immediatament anterior a l'encíclica *Rerum Novarum* de Lleó XIII. Finalment, Pere Fullana exposa la primera resposta concreta de tipus estrictament social i econòmic del catolicisme a Mallorca. El llibre té el mèrit de batre en breixa una bona part de la historiografia existent sobre el tema, situant el fenomen del catolicisme social dins un marc científic i superant la manca d'estudis monogràfics amb una dedicació envejablement franciscana. Una bibliografia gairebé exhaustiva tanca el llibre.

T. H.

El mur com a protagonista

E. M.

Satan estima Berlín és un dietari escrit per Gabriel Janer Manila durant el sojorn d'un mes a la capital alemanya durant la tardor de 1989. L'autor, que hi havia anat per participar en un curs sobre la traducció d'alguns dels seus textos, va viure els moments històrics de la caiguda del mur. Per això *Satan estima Berlín* no és el simple relat d'un viatge qualsevol, sinó que recull una experiència irreplicable, ja que —com diu un dels personatges que intervenen en el llibre— en produir-se la reunificació de Berlín "deixarà d'esser l'olla que bull, l'espai on es congrien i neixen tantes idees... Berlín serà una ciutat normal". Efectivament, aquest és el retrat de la ciutat que ens fa Gabriel Janer: una ciutat en efervescència, on les idees i els projectes formen part de la vida quotidiana, on els homes se senten autèntics protagonistes de la Història, capaços de transformar-la. Però Gabriel Janer no es limita als fets diguem-ne polítics, sinó que sobretot cerca en els rostres anònims dels ciutadans l'empremta dels esdeveniments, i és aquí on descobreix la poesia d'una ciutat que ha viscut dominada per la presència del mur, omnipresent des de qualsevol punt de Berlín, és a dir, per la por i per la irracionalitat heretada del passat. *Satan estima Berlín* és, a més, un llibre escrit amb un estil caracteritzat alhora per la senzillesa i la poesia.

Gabriel Janer Manila, *Satan estima Berlín*, València, Eliseu Climent editor ("Narratives 3 i 4", 21), 1990.

Cards del meu ermàs

J.M.B.

Des que "Cap Vermell" va començar la seva publicació a Capdepera, Joan Nebot, *Joan Rai*, ha estat més que un cofundador: ha estat un col·laborador permanent i una peça fonamental perquè la revista pugui presentar la densa trajectòria dels deu anys de la seva existència. És un període prou extens perquè s'hi puguin constatar les inquietuds de la societat que es manifesten a la comarca. A molts llocs de Mallorca revistes com aquesta tenen l'oportunitat de fer conèixer els valors personals i col·lectius dels pobles.

Joan Nebot ha publicat ara un llibre, *Cards del meu ermàs*, i, una vegada més, no defuig el compromís amb la realitat que li ha tocat viure expressada en els articles que han aparegut a les pàgines de "Cap Vermell" i dels quals el llibret suau editat en publica els més significatius. En una prosa sana i directa, *Joan Rai* es planteja la pròpia actitud davant la tecnologia alienant, les nostres arrels culturals, la renúncia a la nostra identitat com a poble, el progrés mal entès, la destrucció del paisatge...

Com s'assenyala en la presentació, l'autor va néixer el 1928. Per compromisos polítics, els seus pares foren empresonats i s'exiliaren fins el 1962, fets que d'alguna manera es reflec-

teixen en la seva obra, tant en el camp de l'expressió artística (pintura i dibuix) com en el de la creació literària (teatre, narrativa, assaigs sobre la realitat quotidiana...). En definitiva, com diu Jaume Fuster al pròleg, el lector que es capbussi en les pàgines de *Cards del meu ermàs* rebrà la impagable recompensa de sentir-se transportat al món íntim de l'escriptor de Capdepera.

PREMIS LITERARIS CAN TORRÓ

Per commemorar el primer aniversari de la Biblioteca Can Torró d'Alcúdia es convoca el 1r concurs literari, que es regirà per les BASES que EL MIRALL posa a disposició dels interessats, de les quals destacam i resumim els punts següents:

1. Hi podran concórrer tots els autors que ho desitgin, sense limitació d'edat.
2. Les obres hauran d'ésser originals i inèdites, en les següents modalitats:
Narració curta (màxim, 20 folis)
Conte per infants (màxim, 6 folis)
Recull de poemes (de 8 a 15 poemes)
Article periodístic (màxim, 2 folis)
3. Els originals es presentaran per triplicat, a adequadament mecanografiats.
5. El termini d'admissió acabarà el 20 de març d'enguany i les obres s'hauran de presentar a la Biblioteca de Can Torró, (C. Serra, 15, 07400 Alcúdia).
6. El jurat serà designat per la Biblioteca Can Torró d'entre persones reconegudes en el món de les lletres.
7. La dotació dels premis serà de 50 mil ptes. per al 1r premi de cada una de les modalitats, així com la seva futura edició.
11. El fet de presentar els treballs als Premis suposa l'acceptació de les Bases.

Per a qualsevol informació detallada, demanau-la a la Biblioteca "Can Torró", Tel. 971/547311

Ses Piules

Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

«EL MIRALL» amb el suport:

fundació comissió de cultura catalana

Una antologia del "poema en prosa" modernista

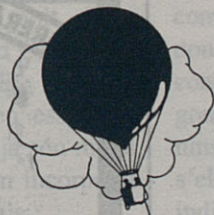
P.R.B.

BOIRES I CRISANTEMES

El poema en prosa modernista

Santiago Rusiñol, Adrià Gual,
Alexandre de Riquer i Josep M. Roviralta

A cura de Maria Àngela Cerdà

L'ESPARVER LLEGIR

Maria Àngela Cerdà ha reunit sota el títol de *Boires i crisantemes* quatre llibres de "poemes en prosa" modernistes. Cerdà és força coneguda entre els estudiosos del Modernisme català sobretot per *Els pre-rafaelites a Catalunya* (1981). *Boires i crisantemes* està format per quatre obres: *Oracions*, de Santiago Rusiñol, del qual ha seleccionat una sèrie de poemes; *Llibre d'hores*, d'Adrià Gual; *Crisantemes*, d'Alexandre de Riquer; i *Boires baixes*, de Josep M. Roviralta. El llibre és precedit per una introducció de Maria Àngela Cerdà, acompanyada d'una guia bibliogràfica. Cada un dels llibres és presentat també per unes pàgines explicatives de la personalitat i de l'obra dels autors. Tant per la col·laboració on s'ha publi-

cat com per aquests ajuts complementaris amb què se'ns presenten les obres, *Boires i crisantemes* sembla especialment indicat per a un públic d'estudiants de COU i d'universitat.

El "poema en prosa" va ésser una de les grans troballes del Modernisme. Sorgeix dins aquest moviment com un aspecte més de la voluntat de crear un art-síntesi, superador de les barreres existents tant entre els gèneres literaris com entre les diverses arts. La tradició romàntica i simbolista (Bertrand, Baudelaire, Bécquer, Rossetti...) ja havia recercat l'expressió lírica dins els motlles de la prosa. El "poema en prosa" modernista també deixarà la seva influència sobre la narrativa modernista, on s'introdueixen fragments --sobretot descripcions de paisatges-- que sovint podrien funcionar com a "poemes en prosa" autònoms. Tot i això, el tema del "poema en prosa" modernista ha estat poc estudiat, com en general també ho ha estat tota la poesia modernista catalana. Els estudis panoràmics sobre el moviment que sorgeix a l'últim decenni del XIX, en què s'analitzen els aspectes sociològics i històrics, i els estudis sobre la narrativa han estat fins ara els principals objectius dels especialistes. En canvi, la poesia modernista segueix éssent un terreny en què encara hi ha molta feina a fer.

Oracions (1897), de Santiago Rusiñol, va ésser el primer llibre de "poemes en prosa" publicat a la Península. Rusiñol va rebre crítiques per qüestions de caràcter moral, sobretot per la concepció de l'art com a religió única de l'home i per la visió panteista que s'observa en *Oracions*. El llibre és format sobretot per pregàries adreçades a diversos aspectes de la Naturalesa i per altres en les quals es manifesta el tema de la sacralització de l'Art. De les 32 pregàries, Maria Àngela Cerdà n'ha escollit tan sols una dotzena, algunes de les quals només són fragments. De totes formes, *Oracions* és un llibre que no podia faltar en aquesta antologia, entre altres motius pel ressò i per la importància que en el seu moment va tenir.

Els altres tres llibres hi són reproduïts íntegrament. El *Llibre d'hores*. *Devocions íntimes* (1899), d'Adrià Gual, està format per 24 poemes corresponents a cada una de les hores del dia. Es tracta d'un llibre cíclic, en què sota el dualisme *llum/fosca*, l'autor pretén donar una visió total de la vida. *Crisantemes* (1899), d'Alexandre de Riquer, el poeta més destacat del preraphaelisme, es pot relacionar amb el decadentisme i és ben característic de la imatgeria modernista. Finalment, *Boires baixes* (1902), de Josep M. Roviralta, més que un recull de composicions en prosa, és un llarg poema narratiu, d'intenció simfònica.

El recull *Boires i crisantemes* és una eina magnífica per fer conèixer aquest corrent concret de la poesia modernista. Però té el greu inconvenient, tal com reconeix Maria Àngela Cerdà al final de la introducció, d'haver "hagut de prescindir de les il·lustracions, les partitures musicals i la disposició tipogràfica original dels textos, tan importants en la concepció global d'aquests poemes". Tot i això, hem d'admetre que en una edició d'aquest tipus, que sobretot pretén la divulgació, era un entrebanc gairebé insuperable. □

Santiago Rusiñol, Adrià Gual, Alexandre de Riquer i Josep M. Roviralta, *Boires i crisantemes*. El poema en prosa modernista. A cura de Maria Àngela Cerdà. (Barcelona, La Magrana, 1990).

En els darrers mesos de l'any 1989, la Societat Balear de Cardiologia va publicar el primer número del butlletí trimestral *Actualitat Cardiològica* amb l'objecte d'acostar els problemes bàsicament assistencials d'aquesta branca de la medicina a d'altres especialistes i, especialment, als metges generals. Fins avui, la revista, escrita íntegrament en català, ha tret tres números i en les seves pàgines hi ha comentaris sobre l'ús de fàrmacs, tècniques de diagnòstic, casos clínics, passos a seguir davant signes o símptomes importants en cardiologia, indicacions quirúrgiques de les diverses patologies cardíaco-vasculars, correspondència, notícies, etc. Com és sabut, a començament de segle les publicacions mèdiques a les Balears eren més abundants que avui dia, i es pot dir que *Actualitat Cardiològica* continua aquesta important tradició amb una novetat que honora el seu comitè editorial: pel que sembla, es tracta de la primera revista balear dedicada a la branca de la cardiologia. La correspondència es pot adreçar a J. Soler, Clínica Juaneda, C/ Camilo José Cela, Palma (Mallorca).

Després d'un primer número 0, aparegut fa uns mesos, acaba de sortir el número 1-2 de la revista *Panorama MUSICAL*, publicada pel Centre de Recerca i Documentació Històrico-musical de Mallorca, íntegrament en català. Com indica el seu nom, la revista informa sobre activitats i novetats musicals, etc., relacionades amb les Balears. Hi trobareu, també, alguns articles divulgadors, com el dedicat a la presència de balls i a danses populars i tradicionals als arxius mallorquins, de Xavier Carbonell, l'*Himnari de M. Ripoll*, de Romà Escalas, o *La tasca musicològica de Tomàs Aguiló i Cortès*, de Biel Mas-

ACADEMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES

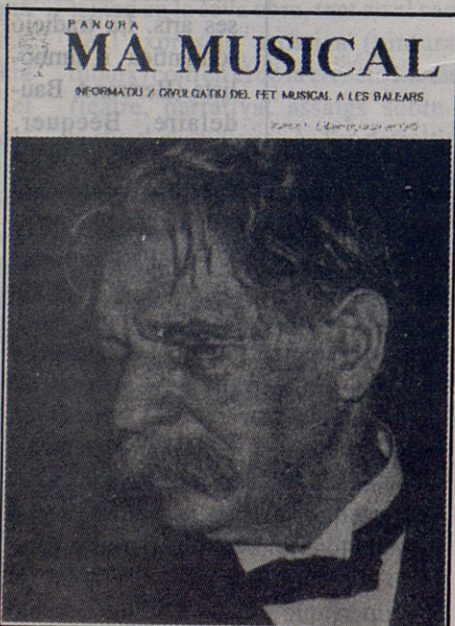

SOCIETAT BALEAR DE CARDIOLOGIA
ACTUALITAT CARDIOLÒGICA

ANY II, NÚMERO II ABRIL - JUNY 1990

1. PRESENTACIÓ	3
2. CARDIOLOGIA: UNS ALTRES TEMPS J. Soler, M. Soler	4
3. CONDUCTA A SEGUIR DAVANT "UN DOLOR TORÀCIC IRRADIAT A LA MANDIBULA" J. Soler, M. Soler	6
4. REVISIÓ D'UN FÀRMAC: DIGITAL J. Soler, M. Soler	9
5. TERÀPEUTICA ANTITROMBÒTICA EN CARDIOPATIA NO ISQUÈMICA J. Soler, M. Soler	11
6. RECANVI VALVULAR AORTIC J. Soler, M. Soler	13
7. ANTAGONISTES DEL CALCI EVOLUCIÓ I PERSPECTIVES II J. Soler, M. Soler	17
8. CORRESPONDÈNCIA	20

PATROCINAT PER LA CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I ESPORTS
CONSELLERIA DE SANITAT GOVERN BALEAR

sot. Les persones interessades podeu adreçar-vos al Centre de Recerca (plaça de Santa Caterina Thomàs, 1, 07510, Sineu -Mallorca-) o a la revista *Pòrtula* (S'Escola Vella s/n, 07141 Pòrtol -Mallorca-).

Revistes

T. H.

Ja és a la venda el núm. 65 de *Mallorca Socialista*, la revista del Partit Socialista de Mallorca-Esquerra Nacionalista. La publicació, oberta a les opinions del nacionalisme d'esquerra i progressista, presenta en aquest número un contingut ben divers i millorat també formalment: l'habitual noticiari, la secció Mallorca Ecologista, un interessant dossier sobre l'activitat municipal del PSM, les seccions Eivissa Nacionalista i Ecologista, Món i Llibres, i una informació de les activitats de la Federació Esquerra Nacionalista de les illes Balears. *Mallorca Socialista* té la redacció al carrer de Navarra, 5 A, 1r., 1a., 07003 Palma (Mallorca). El preu de cada exemplar és de 250 ptes. □

Deu anys del Servei Municipal d'Orientació Educativa

Aina Cortès, responsable tècnica de l'SMOE de l'Ajuntament d'Artà

ANTONI PICAZO I MUNTANER

Fa deu anys l'Ajuntament d'Artà va crear, en una iniciativa molt il·loable, el Servei Municipal d'Orientació Educativa (S.M.O.E.). Els resultats d'aquella experiència varen esser tan positius que avui en dia ja són molts els Ajuntaments que han incorporat els SMOE en els seus serveis.

--Què és l'SMOE? Com el definiries?

--L'SMOE és un servei de tipus educatiu d'àmbit municipal que té la seva màxima incidència sobre la població escolar (pares, alumnes i professors), encara que, en els darrers anys s'ha pres consciència d'altres mancances educatives i culturals del municipi. Per tant, s'ha ampliat la dotació de recursos tant humans com materials i això ha fet possible que l'SMOE traspassàs les fronteres de la pròpia escola actuant sobre tota la comunitat, potenciant i posant en marxa programes comunitaris com són ara l'educació d'adults i l'animació sociocultural infantil i juvenil.

--Ens podries dir quines funcions realitza l'SMOE en el terreny purament escolar?

--Per una part, la tasca preventiva amb els alumnes. Aquesta funció té dos objectius. El primer, situar l'alumne en el seu moment maduratiu per tal de preveure possibles estratègies d'intervenció. El segon, prevenir l'aparició de possibles trastorns d'aprenentatge, de llenguatge i d'altres abans que es presentin. Tot això es fa mitjançant proves psicopedagògiques individuals o col·lectives, depèn del curs. Una

vegada passades totes les proves es comenten amb el mestre d'aula, es donen les orientacions oportunes i es confecciona el material de suport segons els resultats obtinguts. Per als nins amb problemes d'aprenentatge s'elabora un diagnòstic psicopedagògic individual, es duu a terme l'orientació del tractament dins l'aula, es facilita el material de suport adient i, si és necessari, es fa la reeducació.

Per una altra part, tenim la tasca terapèutica que es realitza quan la problemàtica suposa un retard considerable o entra ja en el camp patològic. S'informa a les famílies o als professors i se'ls orienta cap als professionals de l'SMOE que han de dur a terme la reeducació: la logopeda, en cas de retard d'elocució i dislàlies, afectacions greus de llenguatge, etc.; el mestre de suport, en cas d'alteracions que comportin un cert retard, que dona un tractament directe i indirecte dels factors que influeixen en l'aprenentatge; el psicòleg, en casos de problemes de personalitat, d'adaptació, conducta, és a dir, tots aquells trastorns de tipus psicològic o emocional que impedeixen un bon rendiment escolar o unes relacions satisfactòries amb la comunitat.

En tercer punt, la confecció de programes de suport pedagògic als centres. Aquests programes elaborats per l'SMOE són un complement necessari al currículum escolar i pretenen cobrir certes llacunes que poden conduir al fracàs escolar.

En quart lloc, tenim el "Programa de dinamització pedagògica". L'aplicació d'aquest programa té, com a finalitat, la dinamització educativa de

Aina Cortès, responsable tècnica de l'SMOE d'Artà.

tots els centres mitjançant una sèrie d'activitats que incideixen en aspectes d'"Habilitats de Vida" que sovint s'obliden en l'educació formal pròpiament dita.

Per últim, cal destacar també la Formació Permanent del Professorat mitjançant cursos de formació o grups de treball; la Formació de Pares; el Programa d'Educació d'Adults i el Programa d'Animació Sociocultural infantil i juvenil.

--Treballa l'SMOE la investigació educativa? Els programes que realitza, com els elaborau i com els duis a terme?

--L'SMOE no duu a terme una tasca d'investigació educativa de tipus formal, sobretot per manca de recursos tant humans com materials; però, l'observació, l'anàlisi i l'experiència del treball continuat dins les escoles

Escola nacional del carrer de La Rosa, 1920. Hi veim els alumnes de dues escoles, la de Da. Margalida Ginard, Terrassona, i de la mestra Femenias. (Fotografia exposada en la mostra retrospectiva que sota el lema "Cent anys d'educació a Artà" es va celebrar amb motiu del desè aniversari de l'SMOE).

fan que es detectin una sèrie de necessitats i és a partir d'aquí que elaboram els nostres programes.

La forma de desenvolupar-los varia d'un a l'altre. A nivell general podem dir que els programes de suport pedagògic als centres són elaborats per l'equip del propi SMOE, a vegades amb participació del professorat. En aquest sentit creim important, i l'hem volgut potenciar, la participació activa dels representants de cada centre en un intent de cooperació, intercanvi d'experiències i treballs en comú.

Per altra part, els programes de dinamització pedagògica moltes vegades són realitzats i preparats a nivell comarcal pels diferents SMOE de la Comarca de Llevant (Sant Llorenç, Son Servera, Capdepera, Manacor i Artà). Després de confeccionar un treball, un programa per a les escoles, se'n informa als mestres, se'ls assessora sobre com dur-lo a la pràctica i se'n fa el seguiment.

--Ens podries explicar quins programes de suport pedagògic teniu previstos enguany per als centres?

--Durant el present curs escolar

hem fet oferta a les escoles de cinc programes, alguns d'ells ja s'oferien en anys anteriors. Són els següents:

1r. El "Programa de discriminació auditiva a Preescolar". S'ha realitzat a causa de la detecció de trastorns del llenguatge oral a pre-escolar i lecto-escrit a cicle inicial, que ocasionen la confusió de fonemes o de lletres de so semblant. Aquests trastorns es deuen, quasi sempre, a dificultats de discriminació auditiva, és a dir, a una manca d'estimulació i d'entrenament de l'oïda, incapaç de diferenciar trets quasi imperceptibles si no rep aquest entrenament. El programa és, bàsicament, preventiu i es durà a terme entre tots els pre-escolars de les escoles d'Artà amb l'assessorament de la logopeda.

2n. El "Programa d'educació infantil (de 3 a 6 anys)", que té un doble vessant. Per una part implica l'elaboració d'una programació per als nins de tres anys, tenint també en compte l'organització de l'aula. Per l'altre, l'estudi de l'organització de l'aula per mitjà de tallers i racons al primer i segon nivell de pre-escolar.

3r. El "Programa de Salut", en col·laboració amb el Consell Insular de

Mallorca. L'SMOE intervé en els programes elaborats pel SPS (Servei de Promoció de la Salut) del CIM en la posada en pràctica, o més bé el seguiment, ja que fa temps que es duen a terme: Educació Sexual, Educació Alimentària, Salut Dental, Prevenció del consum de tabac i de l'alcohol.

4t. "Hàbits i tècniques d'estudi". L'SMOE ha elaborat dos dossiers de tècniques d'estudi, un per a Cicle Mitjà i l'altre per a Cicle Superior. Les tècniques d'estudi no són exclusives d'un horari ni d'un professor, sinó que han d'estar presents en totes i cada una de les àrees curriculars i tot el professorat és responsable d'aplicar-les dins l'aula. Per tant, la metodologia per introduir-les consisteix en preparar amb el mestre una sèrie de seminaris en els quals es revisa el material elaborat i s'adapta a cada curs, cercant un tipus de fitxa de treball de dificultat progressiva.

5è. El "Programa d'orientació d'estudis i treballs". Aquest programa s'ha duit a terme des de sempre, però en aquests moments l'hem de revisar i reelaborar perquè a partir del present curs la implantació a Artà de la REM unifica el BUP i la FP. □

Symposion

Tirant lo
Blanc

Cinc-cents anys

Symposion Tirant lo Blanc:
la polèmica està servida?

MAGDALENA SERRA CAPÓ

Tanmateix, aproximadament 150 persones pogueren seguir en directe o a través d'una pantalla habilitada a tal efecte, les tesis expressades pels 27 especialistes que s'hi reuniren. El programa contemplava exposicions que podrien englobar-se dins cinc grans temes:

- Tirant i les tècniques cavalleresques.
- Tirant i la tradició cavalleresca.
- Tirant i l'Amor
- Llengua i Retòrica
- Lectures

A continuació, un resum d'allò que no són més que les notes personals recollides durant les intervencions i que, en qualsevol cas, conviden a esperar amb interès la publicació de les Actes del Symposion prevista i anunciada per al mes d'abril de 1991, fent-la coincidir amb el mes de cloenda de "L'any del Tirant" (23 abril 90 / 23 abril 1991).

Dilluns 19 novembre 1990

El professor de la Universitat de la Sapienza de Roma, **Giuseppe Sansone**, va ser el primer a intervenir-hi. Intentà demostrar la sòlida pre-ordenació estructural de la novel·la perseguida per l'autor i remarcà la importància de l'hedonisme a l'obra. Establí també relacions entre *Tirant lo Blanc* i *Curial e Güelfa*.

Cesare Segre, professor de la Universitat Degli Studi di Pavia, parlà sobre "La comunicació indirecta en Tirant lo Blanc". Il·lustrà la comunicació amb nombrosos passatges que evidenciaven l'ús d'aquesta tècnica (que va de l'ús del llenguatge no verbal fins a l'estil indirecte).

Lola Badia, Catedràtica de Literatura Catalana a la Universitat de Barce-

lona, versà sobre "El Tirant en la tardor medieval catalana". Estructurà la seva exposició a partir de diversos apartats i hi remarcà idees com aquestes:

- la novel·la de cavalleries *Tirant lo Blanc* i *Curial e Güelfa* són les úniques de ficció de la literatura medieval catalana. Hi ha, emperò, fets reals que hi són narrats (que identifiquen el Tirant amb Roger de Flor, per exemple);
- Tirant és descrit com el "procurador dels infidels"; recalca amb cites i arguments el caràcter de "supercoart" del protagonista;

- Tirant inclou fragments de teatre profà ("De cavalleries i entremesos");

- el moralisme de l'època hi és present; la novetat és el tractament amorós;

- en el capítol que titulà "El gran mar de la prosa", parlà dels paral·lismes evidents entre *La Celestina* i *Tirant lo Blanc* i de les fonts que usa (Petrarca, Boccaccio... fins i tot, Martorell "s'autoplagia", tal com ja digué al seu dia Martí de Riquer);

- dins la conclusió remarcà l'hidridisme de l'obra com a característic de l'època.

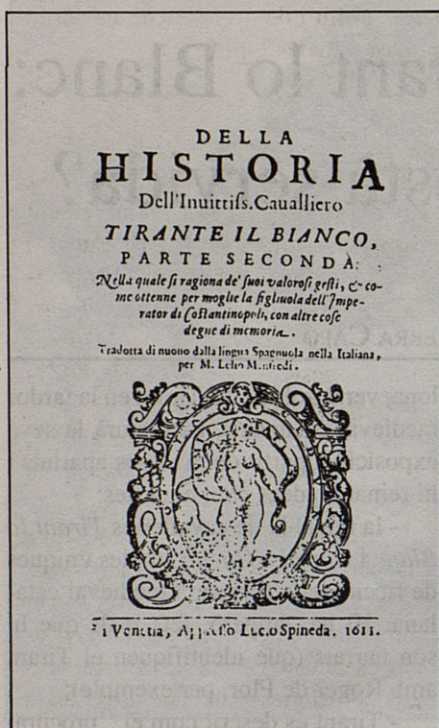
L'editor i catedràtic **Pedro M. Cátedra** intentà defensar en la seva exposició la tesi que Martorell coneixia, llegí i, en part, plagia l'obra *Los Dotze Treballs d'Hèrcules* d'Enrique de Villena; Martorell n'agafà referències al pròleg de l'obra.

Dimarts 20 novembre 1990

Emili Casanova, professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València, féu una ponència que titulà: "Llengua popular i col·loquial en el Tirant lo Blanc". Hi estu-

Va tenir lloc, dies passats, del 19 al 23 de novembre, a la seu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el "Symposion Tirant lo Blanc" per commemorar els cinc-cents anys de la primera edició d'aquesta novel·la. Ha estat aquest un dels actes culturals organitzats per la Generalitat de Catalunya dins el calendari d'activitats previstes per a l'aniversari.

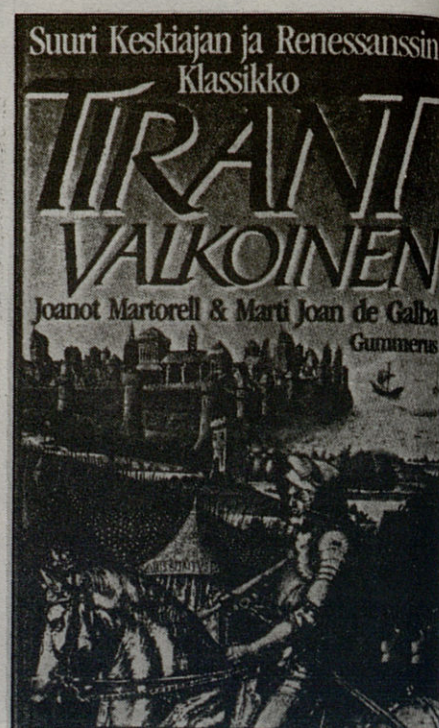
La primera cosa que va cridar l'atenció va ser l'escassa representació illenca. Molts pocs foren els illencs que s'hi desplaçaren per seguir l'acte *in situ*, però molt més pocs foren els representants de la nostra Universitat que hi participaren com a ponents. Ningú. I els membres del Departament de Filologia Catalana de la UIB?

Venècia: Lucio Spineda, 1611. Traducció de M. Lelio Manfredi.

Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986. Dibuixos de JOMA.

Hèlsinki: Gummerus, 1987. Traducció de Paavo Lehtonen.

dià, bàsicament, el lèxic popular i dialectal, enfrontat als cultismes i vocables cancellerescos. Dins l'apartat de conclusions destacà:

- València, sens dubte, va ser la capital cultural del s. XV;
- l'element popular no traspasa mai la barrera popularista, ni grollera ni malsonant;
- Martorell no tenia voluntat dialectal;
- l'anàlisi lingüística demostra que només hi ha un autor (mateixos llatínismes, mateixa introducció de cultismes...);

- Martorell adapta les fonts usades;
- Martorell, educat en la idea de la caducitat dels ideals cavallerescos, s'hi resisteix i, per això, intenta recuperar aquest món. Hi és present la dualitat d'estils: l'ampul·lós i el popular.

Germà Colom, catedràtic de la Universitat de Basilea, titulà la seva ponència: "Problemes lingüístics de la llengua del Tirant". N'analitzà alguns aspectes lingüístics i estilístics. Féu referència a la teoria de Coromines que establí l'existència de dos autors a partir de l'ús dels mots "estona" (atri-

buït a Galba) i "espai" (atribuït a Martorell). EL ponent explicà que havia realitzat un especial treball de recerca sobre el tema i que no havia trobat la paraula "estona" als capítols pretesament escrits per Galba però sí que l'ha trobada usada per Martorell (cap. 133?). Concloué que Martorell evità usar aquest terme ("estona"). Parlà també sobre les variacions d'estil entre el text del relat inacabat de Martorell *Guillem de Varoic* i la forma definitiva que adoptà al Tirant.

José M. Bleuca, professor de llengua espanyola a la Universitat Autònoma de Barcelona, tractà sobre "Les frases retòriques del Tirant": els detalls de l'obra, els trets biogràfics amagats darrere els fets, els actes de parla sense paraules, les apel·lacions, les frases i intervencions inacabades...

Anton M. Espadaler defensà la tesi que *l'univers de Martorell no pertany a la lletra, sinó a la veu*. La novel·la, per això, és vista com un acte de dicció.

Albert Hauf canvià el títol inicial de l'exposició ("Sens mèrits precedents o les teologies de Martorell") i realitzà

una anàlisi magistral de tres epístoles per tal d'indicar-ne les fonts:

- "Letra tramesa per Stephania a Diafebus" (capítol CLVIII);
- "Letra tramesa per Stephania al gran conestable" (capítol CLXXXVII); i
- "Letra feta per lo conestable a la letra d'Estephania" (capítol CLXXXVIII).

Maria Jesús Rubiera, catedràtica d'estudis àrabs i islàmics de la Universitat d'Alacant, apuntà la hipòtesi que foren dos els autors de l'obra, en funció del tractament del món dels àrabs: fins al capítol 300 aproximadament, el món oriental hi està molt ben descrit i dibuixat (els capítols que la crítica atribuïa a Martorell), però, a partir d'aquí la caracterització dels moros és molt més superficial (Galba, en seria el responsable).

Dimecres 21 novembre 1990

Juan Bautista Avallé-Arce, professor de Literatura Espanyola de la Universitat de Califòrnia, conferencià sobre les influències de la primera versió de l'*Amadís de Gaula* sobre el Tirant.

José Enrique Ruiz Doménec, director de l'Institut Universitari d'Estudis Medievals de la UAB, presentà la figura de Tirant en relació amb la cultura de cavalleries del segle XV.

L'escriptor Mario Vargas Llosa, sens dubte el personatge més esperat del Symposium, féu una exposició sobre el Tirant de caire literari. Títol? "Tirant lo Blanc: las palabras como hechos". Es referí als seus primers contactes biogràfics amb l'obra. Parlà del caràcter universal de la novel·la. Comentà breument el seu estudi sobre el *Tirant lo Blanc* en què el qualifica de "novel·la total". Després, es dedicà a resaltar la importància del món de la paraula al Tirant: qualificà els personatges de "deslenguados", de "cotorras ambulantes", "todos padecen de diarrea verbal"; sobre la relació entre Tirant i Carmesina digué que "transcurre bajo, sobre y entre palabras".

Rafael Beltran i Llavador, doctor en Filosofia, titulà el seu treball "La paròdia de la biografia cavalleresca històrica al Tirant lo Blanc". Intentà posar l'èmfasi a la paròdia que la novel·la fa de la biografia cavalleresca històrica.

E. T. Aylward, professor de Literatura Espanyola a la Universitat de South Carolina (USA), analitzà les relacions entre *El Quijote* i el *Tirant lo Blanc*. Es mostrà defensor de les teories de Martí de Riquer pel que fa a l'argument que el Tirant va servir de model per a Cervantes.

Fernando Lázaro Carreter, el més polèmic dels ponents, va fer una sèrie de controvertides afirmacions, totes encaminades a negar la modernitat de la novel·la. Digué, per exemple, que les paraules del capellà a *El Quijote*, del capítol VI, tan dutes a col·lació per la crítica, tenen un caràcter irònic. Recordem-les:

"[...] Por tomar muchos juntos, se le cayó uno a los pies del Barbero, que le tomó gana de ver de quien era, y vio que decía: 'Historia del famoso caballero Tirante el Blanco'".

- ¡Válame Dios! --dijo el Cura, dando una gran voz.

- Que aquí esté Tirante el Blanco! Dádmele acá, compadre; que hago cuenta que he hallado en él un tesoro de contento y una mina de pasatiempos.

Venècia: Pietro di Nicolini da Sabbio, 1538.

Aquí está don Quirieleisón de Moltalbán, valeroso caballero, y su hermano Tomás de Moltalbán, y el caballero Fonseca, con la batalla que el valiente de Tirante hizo con el Alano, y las agudezas de la doncella Placerdemivida, con los amores y embustes de la Viuda Reposada, y la señora Emperatriz, enamorada de Hipólito, su escudero. Digoos verdad, seños compadre, que, por su estilo, es éste el mejor libro del mundo; aquí comen los caballeros, y duermen y mueren en sus camas, y hacen testamento antes de su muerte, con otras cosas de que todos los demás libros deste género carecen. " (Cap. VI, pág. 40, *Don Quijote de la Mancha*, Ed. Austral - Espasa Calpe)

Argumentà també en contra de la modernitat en el tractament de l'amor, el qual --segons el ponent-- segueix el ritual del s. XV. Tirant "està ancorat en el ritual del moment".

Per la seva part, Jean Canavaggio, catedràtic de la Universitat de Caen (París), presentà una ponència sota el títol: "Aquí duermen los caballeros: el poco dormir de don Quijote, visto desde la perspectiva del Tirant". Analitzà di-

verses seqüències en què don Quijote apareix al llibre i del tractament que es fa d'aquest tema al Tirant.

Dijous 22 novembre 1990

José M. Cacho Bleuca, professor de Literatura Espanyola a la Universitat de Saragossa, tractà sobre "El amor en el Tirant lo Blanc: Hipòlit y la Emperadriu de Constantinoble". Parlà de les característiques comunes entre les relacions d'aquests dos personatges i la contística, del triangle amorós que s'hi estableix (Hipòlit-emperadriu-marit), de les relacions materno-filials, de la dialèctica entre l'amor i la guerra...

Katheleen McNerney, Catedràtica del Departament of Foreign Languages de la West Virginia University, tractà també l'amor en el Tirant però fixà l'atenció especialment en la caracterització de les dones més madures de la novel·la (Viuda i Emperadriu), les comparà amb les més joves (Carmesina, Estefania, Plaerdemavida) i el comportament masculí. Les dones de Martorell no cauen en estereotips. Remarcà la modernitat de l'obra pel que fa a aquest aspecte. Martorell continuà la tradició misògina però creà dones noves.

Carles Miralles parlà sobre les dones al *Tirant lo Blanc* i féu una sèrie de consideracions interessants:

- la dona senyoreja dins els espais interiors (casa, palau, cambres privades), l'home domina als espais exteriors (viatges);

- a la novel·la, la dona importa pel que aporta (dot). De vegades, la dona esdevé una part més de la riquesa de l'home; en qualsevol cas, queda subjugada a l'home (primer al pare, llavors a l'home, llavors a l'amant);

- apuntà la idea que existia un paral·lelisme entre l'itinerari que segueix Tirant dins el Palau i l'itinerari que segueix amb la consecució del cos de la Princesa. El paral·lelisme, doncs, es pot establir en els termes següents: aconseguir la "geografia del cos" de la Princesa significarà, per a l'heroi, aconseguir la geografia de l'imperi bizantí.

Isabel Grifoll, professora del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida, assenyalà la dualitat d'ideals amorosos que apareixen al

TIRANT LO BLANC

Nova York: Schoken Books, 1984. Traducció i introducció de David H. Rosenthal.

Tirant: per una banda, l'ideal cortès, aristocràtic, i per altra, el nou concepte, el naturalisme amorós que s'hi filtra (cap. 189). L'amor físic i l'amor ideal és mostrat, encara, en clau debat.

Els ponents **Fco. López Estrada**, professor emèrit de la Facultat de Filologia de la Universitat Complutense de Madrid, i **Sylvia Roubaud** parlaren sobre Tirant i la seva relació amb els llibres de viatges.

Divendres 23 novembre 1990

La sessió matinal va ser dedicada a l'exposició de les lectures que cada un dels participants feia de *Tirant lo Blanc*:

La disertació de **Curt Wittlin**, professor del Departament of French and Spanish de la University of Saskatchewan, Canadà, va anar orientada a defensar la personalitat de Galba com a revisor d'estil del Tirant i, com a tal, digne de ser esmentat, si més no, a la conopceu. *Esgrimí arguments que anaven orientats a defensar Galba com a responsable de l'estil de Tirant i Martorell com a responsable del contingut.*

Alberto Blecua, professor de Literatura Espanyola de la UAB, analitzà alguns aspectes puntuals de l'obra. Proposà fer alguns canvis a les versions que ara circulen del Tirant:

a) Cap. 100: "E no sabeu vós com diu aquell refrany antic? mudant *edat* muda's ventura", proposà fer un canvi a la dita popular: "mudant *heretat* muda's ventura" (a partir de la traducció que fa Manfredi).

b) Cap. 98: "Emperò vosaltres genovesos sou gent desconeixent, que sou tals com los *àsens de Sòria*", proposà, partint de la traducció de l'italià, *àsens de Sùria* (lloc esmentat, a més, segons ell a altres passatges del Tirant).

c) Va aventurar una nova lectura de les frases llatines que surten al capítol 125: "Avis mea, sequere me, quia de *carne mea* vel *aliena* saciabo te". Segons Blecua aquesta sentència llatina amaga el nom de "Car-me-li-na" (tot remarcant la vacil·lació nominal freqüent a l'obra). Tanmateix, fou aquesta la més arriscada de les propostes, que, endemés, va ser presentada en un to desenfadat.

Pere Gimferrer tractà sobre la seva particular visió de les tècniques narratives del Tirant.

Giuseppe Grilli analitzà les tècniques teatrals usades al llarg de la novel·la.

A la sessió de cloenda es perfilaren les línies entorn a les quals s'havia desenvolupat l'organització del Symposium i es féu pública la intenció de realitzar el II Symposium sobre el Tirant d'aquí a tres anys. Com a conclusions voldria destacar:

1. L'alta qualitat i l'alt nivell de les ponències presentades.
2. El debat està servit: autors de provat renom han defensat tesis oposades.
3. La notable presència de cervantistes, molts dels quals han arribat a l'estudi del Tirant a través de la lectura de *El Quijote*.
4. La insuficient "plantilla" de "tirantistes" catalans.
5. S'han apuntat noves vies d'estudi i aspectes encara poc treballats del Tirant.
6. Una molt correcta organització a

Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 1988. Traducció i introducció de bob de Nijs.

càrrec de la Institució de les Lletres Catalanes i la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

7. Les tres llengües que s'han usat a les exposicions: català, italià i espanyol.

8. El bon ressò que ha tingut l'acte a la premsa de Barcelona (suplements culturals sobre el Tirant a "El Periòdic", 20/nov./90; "El País", 15/nov./90; "La Vanguardia", 20/nov./90; i un puntual seguiment de les conferències a "Avui", que publicà el suplement molt abans, el juny de 1990), etc.

9. L'escàs ressò que l'esdeveniment cultural ha tingut a la premsa il·lenca.

10. L'escassa participació il·lenca, tant de públic com d'estudiosos.

Aquestes notes parcials no volen ser res més que una incitació a esperar amb interès la publicació de les Actes del Symposium prevista per al proper mes d'abril de 1991. □

Magdalena Serra Capó és professora de català a l'Ensenyament Mitjà.

Els càtars del III Reich (2)

FELIP MUNAR I MUNAR

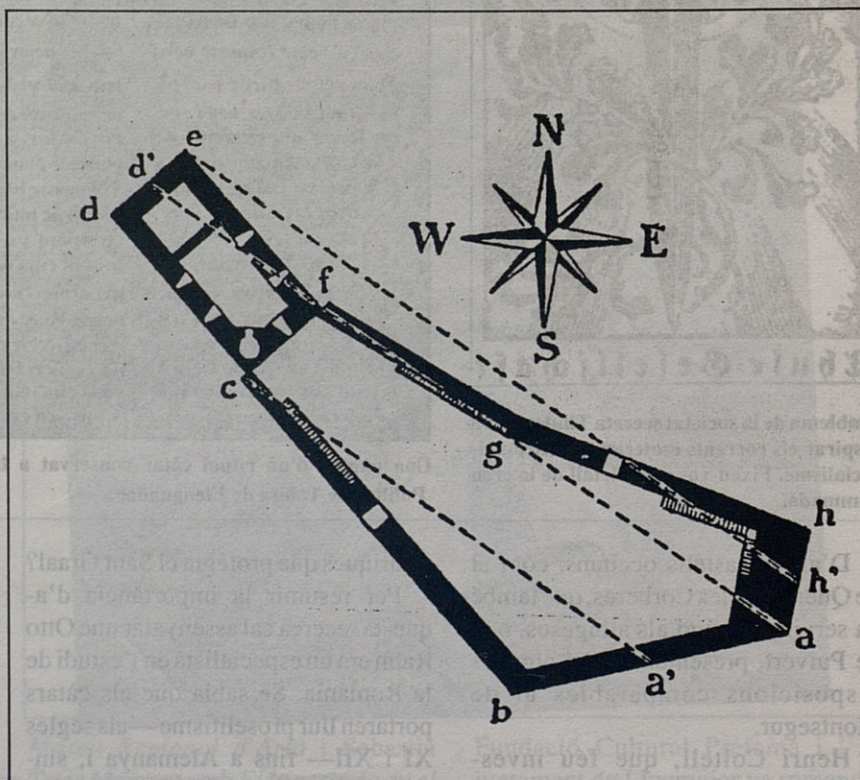
Un bon dia de l'any 1931, els veïns de Lavelanet, veieren un home alt i prim, d'ulls clars, vestit amb una camisa de *boy-scout* i amb botes de muntanya, com es dirigia al castell de Montsegur. Aquest home tenia uns vint-i-set anys. De bell antuvi els vilatans es preguntaven què hi venia a fer en un lloc tan inhospitalari, perdut al cor de la regió salvatge de l'Arieja. Qui era?

Otto Rahn —així es deia aquest jove alemany, enamorat de l'Occitània càtara— féu una aturada quan arribà al peu de la immensa porta que donava accés a l'interior de la fortalesa enderrocada. Què podia representar per ell aquest lloc misteriós quan tot just els raigs del sol penetraven pels forats d'aquelles ruïnes centenàries?

Montsegur, Tabor dels càtars d'Occitània i darrer refugi de l'heretgia albigea, aixecat damunt un esperó rocós ha estat considerat com un lloc sagrat.

Ja a l'època prehistòrica, devers l'equinocci de la tardor, els ibers tornaven cap al Tabor pirenaic. Aquí hi ha —a Soularac, a un dels cims del massís de Tabé— un cromlec¹ força estrany, format per dos cercles de pedres alineades i tangents. Aquest monument fou objecte de culte d'ençà del l'època neolítica i no s'ha trencat ja que els catòlics hi edificaren, damunt aquests mateixos llocs, una capella dedicada a Sant Bartomeu.

És coneguda també la tradició referent als dos llacs que hi ha al massís de Sant Bartomeu: l'estany de les Truites i l'estany del Diable, dos llocs encantats. No es pot —segons la llegenda— tirar-hi una pedra sense desencadenar alhora els raigs del cel. De fet, les tempestes són molt freqüents en aquesta regió muntanyosa i d'una estranya violència. Pels amants del misteriós podem dir que els

Plànol del Castell de Montsegur que mostra l'alineació sobre la sortida del sol al solstici d'hivern. Els punts a', d' i h' són el centre dels murs ba, de i ah respectivament.

druides², nombrosos als Pirineus quan els celtes ocupaven aquests paranyes, hi havien fet un cercle màgic que el profà tenia prohibit de travessar; d'aquí el nom de "Llac de les Truites", deformació del mot "druida".

A més de la situació geogràfica que el converteix gairebé en inexpugnable —té una altitud de 1.272 m.—, el castell de Montsegur ofereix unes disposicions força peculiars: les muralles de la fortalesa, de dos metres de gruix, estan desprovistes de merlets, llevat del mur oriental que dona a un buit d'uns 700 m.; una porta d'entrada monumental; l'absència de torres laterals; una part important del castell deixada sense cap protecció seriosa; la forma de la construcció, etc., fan de Montsegur un monument únic. Més que un castell sembla un llarg cofre de

pedra, de forma pentagonal, al qual se li ha afegit una torrassa rectangular. Tot això fa creure que va ser construït no per a una funció d'imperatius militars, sinó sobre un pla d'arquitectura sagrada. Podem pensar que Montsegur fou vertaderament un temple dedicat al culte i un lloc preparat per, en cas d'invasió, resistir força temps; tanmateix tota l'epopeia albigesa ens ho confirma.

Les observacions de Fernand Niel —*Montségur, la montagne inspirée*— proven que el pla de construcció de l'edifici permetia localitzar, amb una exactitud sorprenent, les principals posicions del sol. Antic temple maniqueu dedicat al culte solar, Montsegur esdevingué la muntanya Tabor dels càtars, segons una filiació espiritual que, de cada vegada més, és difícil de negar.

Emblema de la societat secreta Thulé que va inspirar els corrents esotèrics del nacional-socialisme. Fixau-vos en el detall de la creu gammada.

D'altres castells occitans, com el de Querbús, a les Corberes, que també va servir de refugi als albigesos, o el de Puivert, presenten també algunes disposicions comparables al de Montsegur.

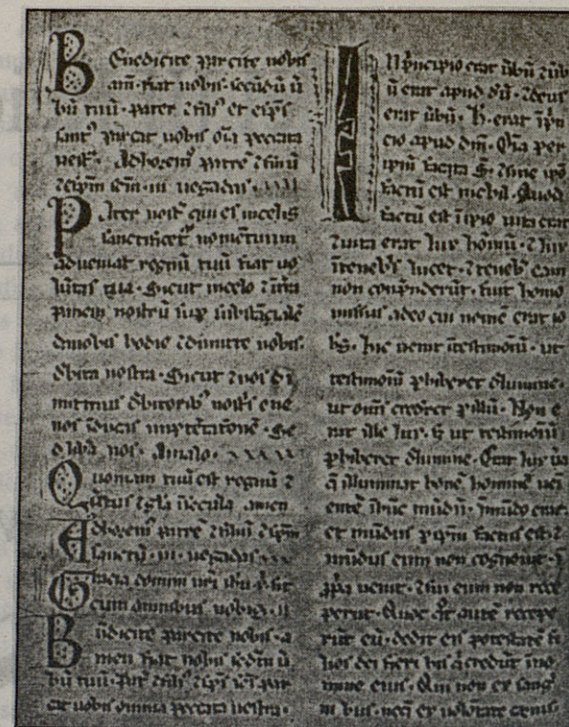
Henri Coltell, que féu investigacions al sud-oest de França, aporta un reforç a la tesi de Niel: va descobrir una quarantena de soterranis dels segles XI i XII i va poder constatar:

1. Que tots aquests soterranis contenen una sala-capella provista d'una mena d'altar.

2. Que, a una mateixa regió, tots estaven orientats envers un mateix punt.

I conclou que no eren únicament ni essencialment refugis, sinó llocs culturals on els càtars, abans de les persecucions, hi celebraven llurs cerimònies.

Otto Rahn, l'any 1931, sabia bé tot això. Hi romangué tres mesos i hi tornà l'any 1937 per a un segon sojorn, després de l'aparició del seu llibre *Kreuzzug gegen den Graal* (La Creuada contra el Graal). Havia rebut la missió d'Alfred Rosenberg —autor de l'obra *Mite del segle XX*— de verificar la següent hipòtesi: ¿era Montsegur la muntanya de les llegendes

Una pàgina d'un ritual càtar conservat a la Biblioteca Pública de Tolosa de Llenguadoc.

artúriques que protegia el Sant Graal?

Per resumir la importància d'aquesta recerca cal assenyalar que Otto Rahn era un especialista en l'estudi de la Romania. Se sabia que els càtars portaren llur proselitisme —als segles XI i XII— fins a Alemanya i, singularment, a Francònia —que va ser, curiosament, el primer feu del nazisme—, la qual cosa explica l'interès dels alemanys per aquest corrent del pensament amb una base religiosa —recordem que Hitler esdevingué un líder carismàtic, però no ho podia aconseguir només políticament, o econòmicament, o socialment; necessitava quelcom d'espiritual, de màgic, de religiós, per convertir-se en l'home superior de la raça ària, formada per Purs i Perfets.

Otto Rahn situava el Graal a Montsegur i deia que els càtars en foren els seus darrers dipositaris. També deixa entreveure la hipòtesi que el Graal podria ésser una cosa diferent de la copa maragdana de la llegenda cristiana³.

Per altra part, els papers deixats pel ministre Rosenberg varen permetre a Saint-Loup⁴ de copsar la vertadera finalitat intel·lectual del nacional-socialisme i arribar a la següent con-

clusió: Rahan es va suïcidar —tot i que ocupava un lloc destacat a les SS de Himmler— bevent cianur al cim de la muntanya de Kufstein, per raons político-místiques i també per raons personals —a *Le Trésor cathare*, Gérard de Sède diu que morí decapitat a un camp de concentració nazi— el març de 1939.

Sembla que l'explicació de Saint-Loup és més raonable: Rahn no estava d'acord amb la guerra que preparava el III Reich i no volia oferir a l'home "superior" la revelació de la seva natura, que consistia a fer de l'Alemanya una comunitat de Purs, de Perfets, de persones que estaven

per damunt del Bé i del Mal, però que per aconseguir-ho no dubtaven a matar. No tenia altra sortida que seguir la política que li dictaven o suïcidar-se.

I ho va fer, és ben curiós, a la manera càtara —l'"Endura"—: va voler sortir d'un món que no comprenia, que es preparava per als forns crematoris, les bombes i un racisme denigrant.

¿Otto Rahn cercava el Graal, aquesta copa sagrada dels pobles aris? Alguns aspectes de la doctrina nacional-socialista podrien explicar aquesta tesi. □

Notes

1. "Cercle format d'alguns monolits" (DCVB)
2. Sacerdots entre els antics celtes
3. Vg. RAHN, O. *La croisade contre le Graal*. Stock, París, 1934. Segons aquesta llegenda, el Graal es va ser amb la maragda de Llucifer quan aquest fou condemnat a l'infern.
4. *Nouveaux cathares pour Montségur*. Presses de la Cité, París, 1969.

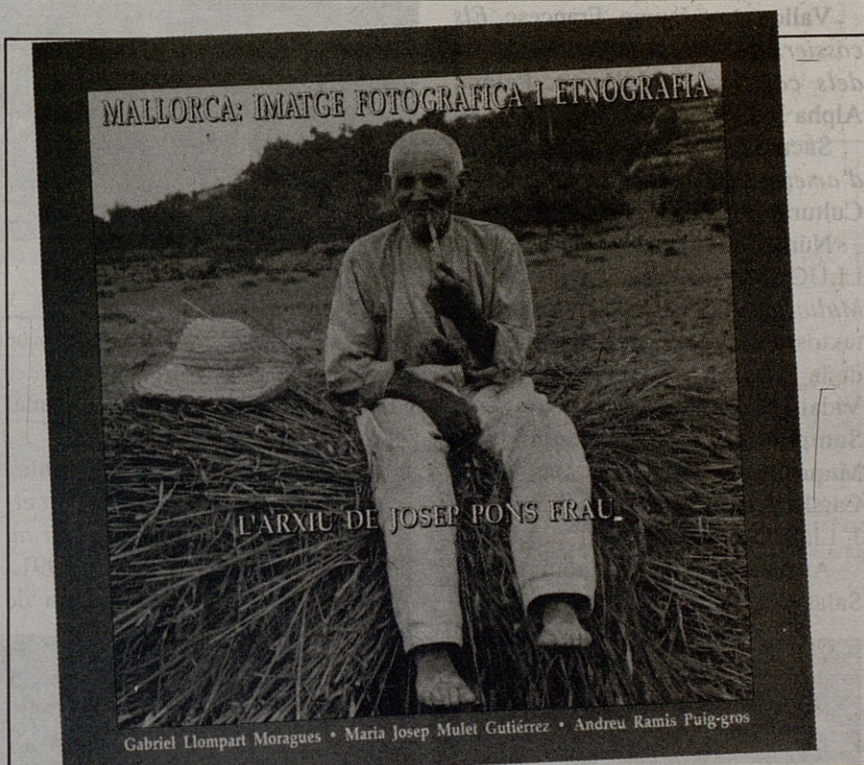
Antropologia. Enfilall de notícies

ANDREU RAMIS

La inexistència d'estudis d'antropologia a la Universitat de les Illes Balears o la manca de qualsevol altra institució pública que dediqui programes d'actuació consolidats en els camps de l'etnografia i/o l'antropologia cultural fan pensar en un esmoreïment que, per cert, és ben lluny de la realitat. Aquesta ressenya pretén demostrar que, només a Mallorca, durant un parell de mesos (entorn al final de l'any passat i principis d'aquest) s'han duit a terme un bon nombre d'iniciatives que d'alguna forma suposen un nivell d'activitat elevat, una demanda important i la necessitat d'una actuació decidida per part de les institucions acadèmiques.

Realització del II Seminario de Antropología. *L'antropologia a les nacionalitats lingüístiques* organitzat per la delegació de la UNED a les Balears entre el 27 i el 30 de novembre passat. Intervingueren Lluís Calvo sobre l'antropologia catalana des de la fundació de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore; Manuel Mandianes parlà de l'antropologia gallega a partir del moviment *nos*; Trias Mercant dissertà sobre l'antropologia balear i la generació del 17 i, finalment, Aguirre Baztán va fer una aproximació a l'antropologia del País Basc a partir del congrés d'Oñate. Paral·lelament al seminari s'organitzà una exposició bibliogràfica d'obres d'antropologia i cultura popular.

Celebració del V Congreso de antropología, celebrat a la Universitat de Granada entre el 10 i el 14 de desembre amb la participació d'investigadors illencs que aportaren les pertinents ponències i comunicacions: Joan Bestard que, juntament amb Joan Frigolé, coordinà un simposium sobre treball de camp i etnografia; Andreu Ramis i Francisca Niell que presentaren la comunicació *Mecenatge i museologia etnogràfica. El cas del*

Museu Regional d'Artà i Sebastià Trias Mercant amb *El itinerismo en el "Die Balearen"* de Luis Salvador. Així mateix hi hagué representants de Menorca i de les Pitiüses.

Pel que fa a mostres i exposicions, s'ha duit a terme una experiència interessant amb l'organització temporal a Maria de la Salut d'una exposició de material etnològic tot aprofitant la rehabilitació i la recuperació de la Capella Fonda de l'església parroquial que suposam permetrà la coneixença, recuperació i revalorització de part del patrimoni moble local (*Diario de Mallorca*, 9-1-91).

Així mateix, ha continuat amb el seu cicle itinerant l'exposició *L'obra de palma. Cistelles, graneres i cordats*, patrocinada de forma conjunta per la Conselleria de Comerç i Indústria i la Caixa de Balears que es presentà al Museu d'Artà el passat dia 6 d'agost. Durant el darrer mes de l'any passat es va exposar a Balears '90 (1/9-12); posteriorment per iniciativa de

Fundació Cultural Prefama i l'Ajuntament de Llucmajor va romandre exposada a aquesta ciutat entre el 16 i el 26 de desembre ("Llucmajor de pinte en ample", 107, desembre 1990, pàg. 10) i ara, entre el 7 i el 31 de gener s'exposa a Palma a la sala d'exposicions de FODESMA.

Exposició *Mallorca: imatge fotogràfica i etnografia*, organitzada per l'Ajuntament de Palma al Palau Solleric a partir d'una selecció de fotografies de Josep Pons Frau sobre temes de vida tradicional pagesa i artesana de les tres primeres dècades d'aquest segle i que romandrà oberta des del dia 19 de gener fins a finals de febrer.

Reposició, a la biblioteca Bartomeu March, d'una doble exposició que ha esdevingut clàssica per aquestes dates nadalenques: el Betlem Napolità, d'un indubtable valor etno-històric, i l'exposició de joguines.

Potser, però, el que més ha fruitat ha estat el capítol de publicacions

que, amb un nivell desigual, ha posat a l'abast tot un seguit de noves obres, la majoria d'autors poc coneguts, moltes vegades amb una metodologia no excessivament rigorosa però sempre amb una aportació més a la coneixença de nous materials.

Vallcaneras Jaume, Francesc. *Els cossiers d'Alaró. Aproximació al fet dels cossiers a Mallorca*. Palma: Alpha 3, 1990. (l'Argenter, 1)

Sacarés i Mulet, Josep. *Temps d'ametlles*. Lluçmajor: Conselleria de Cultura, Educació i Esports, 1990.

Número monogràfic de la revista LLUC sobre els balls populars: *A Mallorca, els balls de l'Arcàdia*, amb textos de Josep M. Llompart, Maria de la Pau Janer, Miquel Pons, Maria Vidal i Vidal, Aina M. Sansó i Aina Sampol, Montserrat Santandreu, Miquel A. Grimalt, Caterina Ortega, Catalina Lladó, Miquel Bezares i Pere J. Llabrés i Martorell.

Andreu i Busquets, Antònia; Dols i Salas, Nicolau. *Del vent i del paper*.

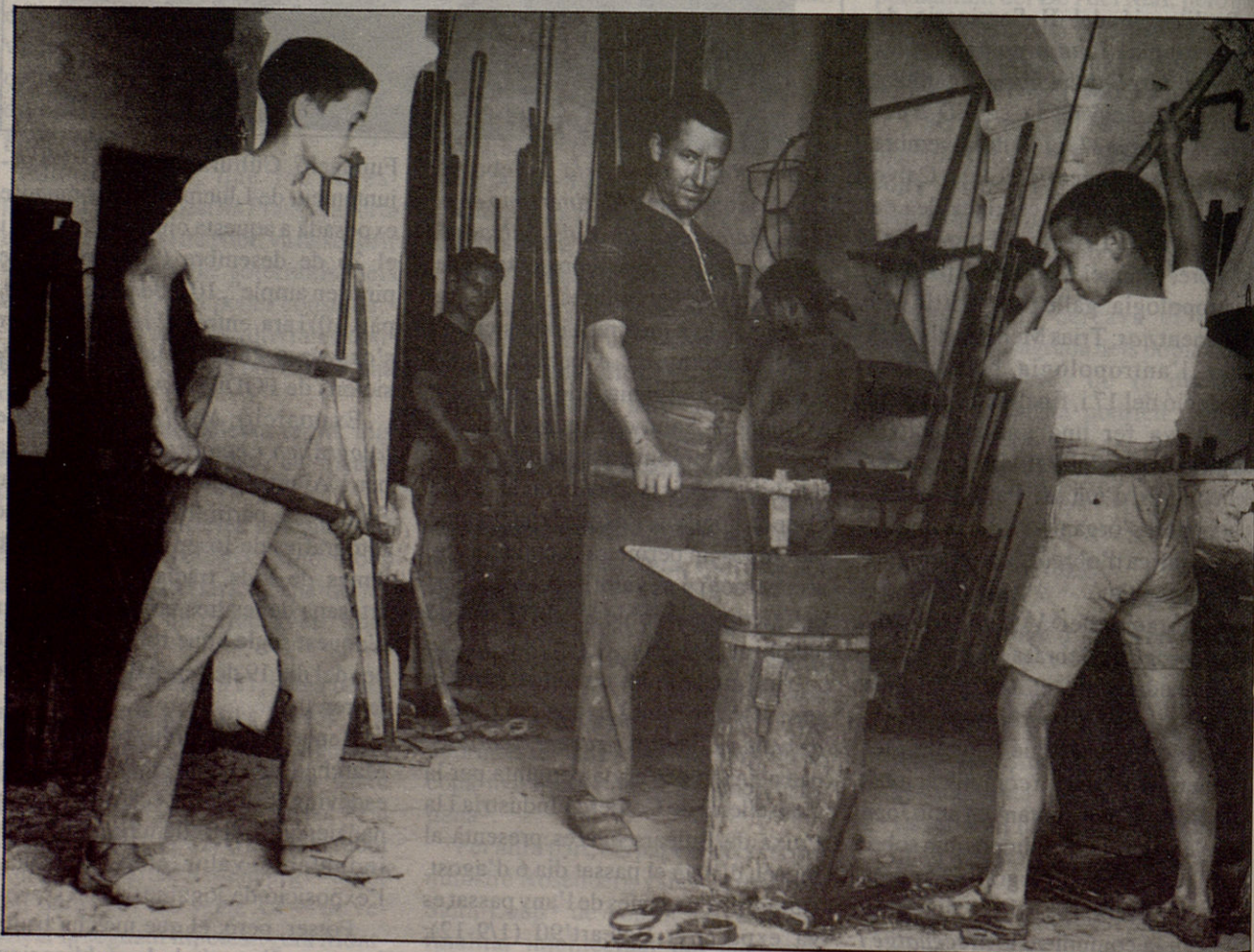
Mercat a la plaça de J. M. Quadrado (primer terç d'aquest segle). Del llibre de Pons Frau.

Cinc glosadors de Vilafranca. Palma: Obra Cultural Balear, 1990.

Mulet, M. J.; Llompart, G; Ramis, A. *Mallorca: imatge fotogràfica i etnografia. L'arxiu de Josep Pons Frau*. Palma: Ajuntament de Palma, 1991.

Tot plegat, una bona mostra de

treballs que pretenen acostar-nos a la nostra realitat cultural a través de mètodes etnogràfics. Llàstima que quan sembla que es va consolidant l'interès per la cultura pròpia la majoria dels autors hagin d'apropar-s'hi des de l'autodidactisme. □

El mestre ferrer i els mossos. (Del llibre de Pons Frau)

Viatge a Suècia

i IV. Impressions finals

JOAN BARCELÓ I COLL

Els suecs estimen molt les seves tradicions i practiquen festes ancestrals molt lligades al curs de les estacions.

L'esperit humà, per la seva mateixa manera de ser, tendeix a suposar en les coses un ordre i uniformitat major que el que hi troba realment; i, bé que la naturalesa presenta moltes coses singulars i plenes de disparitat, ell els atribueix paral·lelismes, correspondències i relacions que no existeixen pas".

Francis Bacon, Londres 1561-1626

Malgrat la seva brevetat, aquest viatge a Suècia permetria escriure i anotar moltes més coses de les que hem comentat en els anteriors articles. Procurarem tancar el cercle, en aquest quart i últim article, amb algunes visions complementàries.

Potser podríem començar assenyalant que hi ha fortes diferències entre el Nord i el Sud d'aquest país que ja de

per si té un perfil tan allargassat (1.600 Km.). Si bé el bosc és un tret general, omnipresent, és al nord on crea més caràcter. Les ciutats i poblets semblen posats per poder fer una pausa abans d'afrontar la boscúria. En el paisatge, els arbres hi dominen, solemnes i majestàtics. És en aquest paisatge on trobareu els suecs més tímids i fugissers (de Lapònia no en parlarem

perquè no hi vàrem arribar). A diferència d'Holanda, on la finestra és l'obertura cuidada per mostrar-vos contínuament el seu interior, aquí les finestres són també centrals, però just com una transició protectora entre el món exterior i l'interior. Hi ha plantes penjades, estatuetses, ninots, maquetes de vaixells antics, petxines, llums penjades i làmpades ben disposades. Ara bé, l'interior està velat, com si fos una fotografia entelada. Exactament és aquest conjunt ornamental el que barra l'interior, encara que permet entrar la llum de fora i observar l'exterior, còmodament assegut en un

El bosc és un tret general, omnipresent. Les ciutats i els poblets semben posats per poder fer una pausa abans d'afrontar la boscúria.

butacó, bevent aiguardent fort i reconfortant.

Sembla evident que aquesta gent de Norrland viu i suspira per anar i estar al bosc. Les seves cases són ben folrades de fusta, pintades de tons marronencs, grocs, grisos, sèpies. Moltes us recorden les cases de "l'oest" de les pel·lícules americanes. Un jardinet petit, rodejat de vorera de fusta, planta baixa i pis, amb la típica galeria-balconada de fusta en els dos nivells. El suec, un típic poble d'emigrants, també va contribuir a la colonització americana.

Els suecs estan molt orgullosos de la llibertat amb què es poden moure per la naturalesa. A Suècia podeu anar arreu, sempre que no devasteu o perjudiqueu, i collir els bolets, baies i altres fruits silvestres del camp i del bosc. Ho haureu vist a les pel·lícules de Bergman, un director preocupat per l'expressió humana i paisatgística fins als límits extrems i crítics d'una intensa i incisiva obsessió. Però

aquesta obsessió i aquesta dèria pel bosc i la natura i el valor silvestre estan ben arrelats arreu del país. En realitat, el suec es felicitja i es pot passejar amb la seva motxilla, trepitjar bosc i escorcollar-hi.

Aquí a Norrland hi ha rius molt bonics que baixen de la serralada que separa Suècia de Noruega. Són rius sonors, cabalosos, d'aigües xarbotants i pures que traginen els colors dels minerals dels quals tan rica és aquesta terra. Els suecs, amb les seves motxilles, hi passen per les voreres, hi pesquen folrats amb pantalons de goma i, els més agosarats hi neden i es belluguen àgilment en canoes lleugeres i esprimetxades. Anàrem a Vindel, amb el Congrés, i vàrem celebrar una festa amb carn rostida d'animals de la zona, banyada amb cervesa del país i vi foraster. Tot a l'aire lliure, amb música popular i amb la presència de l'inevitable xàfec estiuenc, dens i sobtat.

El sud és una altra cosa. L'entorn

natural, el paisatge, canvia. Es fa una mica més tendre i humà. Ja hem deixat els verds foscos i grisos ombrívols. Hi guanya el verd més suau i l'esbarjo més urbà. Les casetes ja no són tan rústiques. Hi veieu jardins amb piscines. Es manté el bosc, però hi progressa la terra de conreu. Veieu la gradació de colors dels cereals, segons la zona i la influència climàtica, que van del verd intens al groc palla esmorteït. Són varietats de tija curta i gra sòlid que produiran els pans integrals amb granes que fan de tan bon menjar, acompanyats de les melmelades i embotits del país. Aquí és on també hi ha situada la major part de la indústria, la qual va tenir una implantació posterior que en altres països, com per exemple Alemanya o Anglaterra, però ha assolit un grau molt desenvolupat de perfeccionament tècnic. Paral·lelament a tots aquests canvis, el caràcter de la gent del sud, comparativament amb la del nord, és més obert i somrient. Sense arribar a